

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 911.375.1(497.412Ljutomer)"12/18"
DOI: <https://doi.org/10.56420/Kronika.70.3.04>

Prejeto: 14. 9. 2022

**Boris Golec**prof. dr., znanstveni svetnik, ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana
E-pošta: bgolec@zrc-sazu.si

Hišna posest v trgu Ljutomer od njegovih začetkov do franciscejskega katastra*

IZVLEČEK

Prispevek obravnava hišno posest slovenskoštajerskega trga Ljutomer od začetkov trške naselbine v 13. stoletju do franciscejskega katastra iz leta 1824 s prvimi natančnim talnim načrtom naselja. Hiše spremlja v luči razpoložljivih virov, kot so različni davčni registri in popisi, zemljiška knjiga in kataster. Celoviteje in natančneje je predstavljen izbor za obravnavano problematiko najpomembnejših oziroma najzgovornejših virov. Namen prispevka je tudi predstaviti možnosti in metode dela za nadaljnje raziskave. Glede na razmeroma dobro ohranjenost in pestrost virov bi bilo mogoče izdelati historiat vseh ljutomerskih hiš skozi stoletja do danes.

KLJUČNE BESEDE

Ljutomer, trg, hišna posest, davčni registri, zemljiška knjiga, franciscejski kataster

ABSTRACT

HOUSE PROPERTY IN THE MARKET TOWN OF LJUTOMER FROM ITS BEGINNINGS TO THE CREATION OF THE FRANCISCAN CADASTRE

The contribution discusses house property in the Slovenian Styrian market town of Ljutomer from its beginnings in the thirteenth century to the creation of the Franciscan Cadastre in 1824, which featured the first detailed layout of the settlement. Houses are discussed in the light of sources available, such as various tax registers and surveys, the land register, and the cadastre. A more integral and detailed selection is provided of sources that are the most relevant or the most informative for understanding the problem under discussion. Another aim of the contribution is to present the possibilities and work methods for conducting further research. Given the relatively well-preserved status and diversity of sources, a historical outline of all houses in Ljutomer can be produced for the period spanning centuries to present day.

KEY WORDS

Ljutomer, market town, house property, tax registers, land register, Franciscan Cadastre

* Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa P6-0052 (Temeljne raziskave slovenske kulturne preteklosti), ki ga iz javnega proračuna sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije. – Na tem mestu se za sodelovanje iskreno zahvaljujem knjižničarju, domoznancu in rodoslovcu g. Srečku Pavličiču, posebej za pomoč pri zapisovanju sodobnih oblik ljutomerskih priimkov.

Ljutomer, katerega današnje ime naj bi ustvaril in leta 1838 prvi zapisal Stanko Vraz,¹ so v stoletjih, ki jih obravnava pričujoči prispevek, slovensko imenovali Lotmerk,² kar je še danes živa ljudska oblika krajevnega imena. Kraj je kot tipična srednjeveška kolonizacijska naselbina z nemškimi imenom Luttenberg vzniknil med kolonizacijo opustelega Murškega polja v prvi polovici 13. stoletja in se kmalu dvignil nad sočasno nastala nova ruralna naselja. Kot deželnoknežji trg in sploh prvič se omenja v letih 1265–1267, potem ko četrto stoletja prej v virih srečamo Ljutomerski grad (1242),³ dobrega pol stoletja za trgov pa je prek omembe župnika potrjen še obstoj župnije (1328), ki se je sicer šele postopoma osamosvojila od radgonske.⁴ Ljutomer se je razvil ob tranzitni cesti, ki je po umiku Madžarov na levi breg Mure (okoli 1200) povezala Radgono s Podgradjem, kjer se je stikala s cesto iz Ptuja proti Razkrižju. Nad vasjo Podgradje je zrasel grad (Gornji) Ljutomer, severno od stičišča cest pa ob vznožju Kamenščaka naselbina in cerkev. Zaradi precejšnje oddaljenosti od gradu so na slemenu nad njima zgradili strelski dvorec, poznejši gradič na Vahtarnici. Naselbina, pozneje poimenovana Stari trg, je ustvarila lijakast, pravokotno na cesto postavljen tržni prostor, cerkev pa obsežen cerkveni kompleks, ki sta se postopoma zlila v celoto in ustvarila osnovo za njen nadaljnji razvoj v smeri mokrotne ravnice na severu. Tam je – po Curku v 14. stoletju – zrasel novi del okoli Glavnega trga, ki kaže vse lastnosti načrtnega nastanka. Stopnje naselbinskega razvoja jasno ponazarja franciscejska katastrska mapa, prvi natančni talni prikaz Ljutomera iz leta 1824, vir, s katerim bomo našo obravnavo sklenili. Za razliko od okoliša župnijske cerkve z ovalno in neurejeno parcelacijo je imel Stari trg vrstno in precej urejeno, trapezasti Novi trg pa skoraj zgledno, a je bil le deloma sklenjeno pozidan, z mnogimi čelno

postavljenimi hišami in dvoriščnimi vhodi. Današnja podoba starega Ljutomera je zaradi številnih požarov sicer predvsem klasicistična in postklasicistična, vendar trg ob Ščavnici po svoji zasnovi in parcelaciji spada med najlepše in največje srednjeveške naselbine na Slovenskem.⁵

Ena glavnih značilnosti Ljutomerskega trga je odmaknjenost od sedeža gospodstva, pod katero je spadal. Ljutomer tako za razliko od večine starejših slovenskih trgov ni bil suburbialna trška naselbina. Po združitvi gospodstva Ljutomer z Branekom in opustitvi gosposčinske uprave na Ljutomerskem gradu v 18. stoletju je gosposčinsko središče ležalo še precej bolj stran od trga, v smeri proti zahodu.⁶ Ni še raziskano, kdaj in kako je trg z lastno upravo, ki jo je vodilo trško predstojništvo (trški sodnik in svet, nato pa do 1850 trški magistrat),⁷ izgubil status deželnoknežjega trga in postal patrimonialni oziroma municipalni. Ljutomerskemu gospodstvu se je dokončno podredil leta 1684 po kratkotrajnem poskusu osamosvojitve.⁸

Predmet pričujočega prispevka je Ljutomerska hišna posest od začetkov trške naselbine do franciscejskega katastra leta 1824. Spremljali jo bomo v luči razpoložljivih virov, ne da bi se sistematično lotevali vprašanj, kot so urbanistični razvoj, lociranje posameznih domov in njihov historiat. Tudi agrarni posesti hišnih lastnikov in njihovi poklicni strukturi bomo nekaj več pozornosti namenili samo pri tistih virih, ki so v tem pogledu najzgovornejši. Sicer pa bo izbor najpomembnejših virov o hišni posesti predstavljen s celovitejšim prikazom. Med njimi so takšni, katerih predmet niso hiše kot take, vendar za obravnavano problematiko v obdobju njihovega nastanka nimamo boljših virov. Namen obravnave je tudi predstaviti možnosti in metode dela za nadaljnje raziskave. Glede na razmeroma dobro ohranjenost in pestrost virov bi bilo mogoče raziskati historiat vseh trških hiš skozi stoletja do danes.

Ljutomer izstopa po tem, da je eno maloštevilnih urbanih naselij na Slovenskem, za katera imamo kak podatek o številu domov oziroma posestnih enot še iz srednjega veka. Še več, kolikor vemo, je edino, pri katerem je tak numerični podatek izpričan že v 13. stoletju in sočasno s prvo pojavitvijo trga v virih. T. i. **Otokarjev deželnoknežji urbar iz let 1265–67** v trgu Ljutomer – po objavi A. Dopscha (1910) – na-

¹ Vraz je leta 1838 v pismu Jožefu Muršču zapisal »do Ljutmera«, današnja standardizirana oblika, ki jo srečamo leta 1845 pri Antonu Kremplu, pa se je uveljavila v drugi polovici 19. stoletja (Ilešič, Maribor in Ljutomer, str. 87–88).

² Kolikor je znano, se Ljutomer s prejšnjim slovenskim imenom Lotmerk prvič omenja v prisežnem obrazcu za novosprejete tržane, ki je po zadnjih ugotovitvah nastal med letoma 1717 in 1724: »vu o[vem Lotm]erkom varafso«; v objavi F. Kovačiča iz leta 1926 je napaka: »*Lotmerjskom*« (Golec, *Slovenska prisežna besedila*, s. p., Ljutomer – LJT-1; Kovačič, Ljutomer, str. 229). Na jožefinskem vojaškem zemljevidu iz let 1784–1787 beremo: »Vend: Lutmerka« (slovensko: Lutmerka) (Rajšp (ur.), *Slovenija na vojaškem zemljevidu*. Karte, sekcija 169), Schmutzov štajerski historično-topografski leksikon iz leta 1822 pa ima dve omembi slovenskega imena trga: najprej v kazalki na nemško krajevno ime »Lottmerk, siehe Luttenberg« in nato v naslovu gesla o Ljutomeru »Luttenberg windisch Lotmerk« (Schmutz, *Historisch Topographisches Lexicon*, str. 464 in 471). Vraz piše Jožefu Muršču leta 1833: »Lotmeržanski, vu Lotmergi, lotmerski« (Ilešič, Maribor in Ljutomer, str. 86).

³ Gl. članek I. Sapača o gradu Ljutomer v tej številki Kronike.

⁴ Blaznik, *Slovenska Štajerska*, str. 439. Prim. Kovačič, *Ljutomer*, str. 36–39.

⁵ Curk, *Trgi in mesta*, str. 96–97.

⁶ O gospodstvih in gradovih (Gornji) Ljutomer in Branek gl. Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 52–56; Hozjan, *Posestne razmere; Sapač, Grad (Gornji) Ljutomer; Sapač, Grad Branek*.

⁷ Prim. Kovačič, *Ljutomer*, str. 143–165. – Izraz magistrat so v Ljutomeru uporabljali že v 17. stoletju (prav tam, str. 62, 97, 103–104, 129, 153), uradno pa so bili magistrati na čelu trgov z avtonomno upravo šele od jožefinske dobe (Žontar, *Struktura uprave*, str. 112–113; Žontar, *Uprava Štajerske*, str. 89). O ohranjenem arhivskem gradivu Ljutomerskega trga gl. Horvat, Arhivski fond.

⁸ Prim. Kovačič, *Ljutomer*, str. 126–127.



Prva samostojna upodobitev Ljutomera je bakrorez v Vischerjevi Topografiji Štajerske iz okoli leta 1681, izdani v začetku 18. stoletja (Vischer, *Topographia Ducatus Stiriae*, sl. 58).

vaja nič manj kot 152 oštatov (*in Lüttenberch in foro sunt 150 aree preter 2*)⁹ Zgodovinarji izjemno visoke številke niso problematizirali, ampak so jo od F. Kovačiča dalje (1919)¹⁰ v glavnem le povzemali. Kovačič je besedno zvezo *preter 2* razlagal drugače kot H. Pirchegger (1962), ki je razumel, da je treba dve enoti odšteti, ne prišteti, izraz *area* pa je prevedel kot *Hofstatt*, oštat, kar je bila običajna posestna enota v mestih in trgih. Ob visoki številki je še zapisal, da je bil trg s svojimi 148 oštati potemtakem zelo obsežen (*mit 148 Hofstätten war demnach sehr stattlich*).¹¹ J. Curk je najprej, nedvomno po Dopschu, povzel podatek o trgu »s 152 domačijami« (1968),¹² nato pa navajal številko 150 (1990, 1991). Pri tem je visoko število, ker se mu ni zdelo logično, relativiziral tako, da ga je raztegnil na širše območje: »trg, ki je z oko-

lico štel 150 ohišij (area)«. ¹³ Na okroglo številko 150 ga je gotovo navedla historična topografija P. Blaznika (1988), v kateri je informacija o številu oštatov pomotoma okleščena na prvi del: »in foro sunt 150 aree«, ¹⁴ izpuščeno pa je nadaljevanje »preter 2«. Curkova interpretacija, da se toliko »ohišij« nanaša na Ljutomer skupaj z okolico, je hkrati edini poskus razlage, od kod v viru iz let 1265–67 tako neverjetno visoka številka. Vendar je takšna razlaga zgrešena, saj urbar izrecno govori samo o trgu Ljutomer. Če bi šlo tudi za oštate po okoliških vaseh, bi bile te navedene, kot so sicer v urbarju.

Število 152 je občutno previsoko, saj bi pomenilo, da bi se Ljutomer, kakršen je bil v svoji zgodnji dobi, lahko meril s Ptujem četrto tisočletja pozneje, na pragu novega veka (1513), ko je drugo največje spodnještajersko mesto štel nekaj manj kot 200 hiš.¹⁵ Ljutomerski trg v drugi polovici 13. stoletja nikakor ni mogel imeti niti približno toliko oštatov oziroma domov, kot mu jih pripisujejo. Ob koncu obravnavane dobe (1824) je premogel le nekaj več kot sto domov, število 150 hiš pa dosegel šele okoli leta 1900, potem ko se je v preteklih desetletjih tudi prostorsko močno povečal.¹⁶

⁹ Dopsch, *Die Landesfürstlichen Gesamturbare*, str. 82.

¹⁰ Kovačič, Doneski k starejši zgodovini, str. 63: »Otokarjev urbar omenja Ljutomer že kot trg ter nam poroča vsaj nekaj o njegovem obsegu. V trgu (in foro) je bilo takrat 150 posestnih enot (aree) in povrh še 2 in vsaka je plačevala po 40 denarjev. [...] 'Aree' so bile manjše gospodarske enote kakor kmetije po vaseh. Ljutomersko občinsko zemljišče obsega 807 ha, dočim n. pr. Vučja vas, ki je v 13. stoletju imela 26 posestev, obsega 472 ha. Vštevi skupno občinsko zemljišče, bi od 152 ljutomerskih posestev prišlo na vsako poprečno po 5.30 ha, torej zelo majhne količine, in vendar so plačevale enak davek kakor vaške kmetije po 40 denarjev.« Identično besedilo tudi v: Kovačič, *Ljutomer*, str. 116.

¹¹ Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 55.

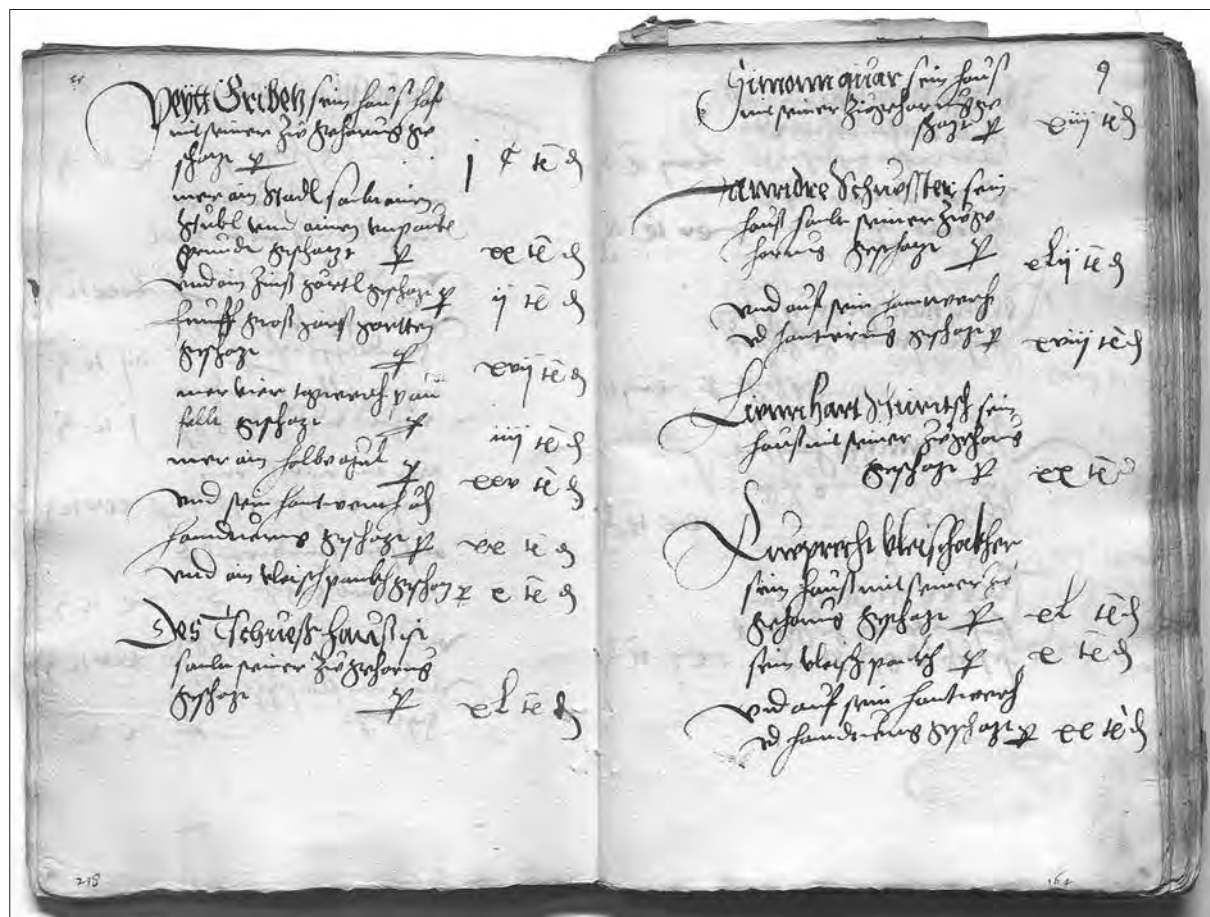
¹² Curk, *Urbanistično-gradbene zasnove*, str. 304.

¹³ Curk, *Ljutomer*, str. 6; Curk, *Trgi in mesta*, str. 96.

¹⁴ Blaznik, *Slovenska Štajerska*, str. 438.

¹⁵ StLA, A. Pettau, Stadt, K 1, Heft 2, Der Stadt Pettau Freiheitsschrift, pag. 69–81.

¹⁶ Curk, *Trgi in mesta*, str. 96.



Dve strani imenjske cenitve iz leta 1542 (StLA, Laa. A., Antiquum I, Gülterschätzungen 1542, 34/509).

Ni dvoma, da gre pri številki 152, ki naj bi jo v letih 1265–67 izkazoval Otokarjev urbar, za prepisovalsko napako, najsi bo v izvorniku ali v objavi urbarja. Do takšnega sklepa pripelje razmeroma preprosta matematična formula, ki jo ponuja sam urbar.¹⁷ Glede na to, da je bila skupna obveznost ljutomerskega trga 37 mark, od tega pa je 24 mark odpadlo na dajatve od sodišča, ostane 13 mark. In če te delimo s 40 pfenigi (denariči), kolikor je plačeval vsak oštat (area), dobimo število 52, kar je natanko sto manj od Kovačičevega števila 152. Prepisovalski spodrseljaj je torej številka 100, v izvorniku vsekakor zapisana kot rimska C, besedno zvezo »preter 2« (»preter II«) pa je treba razumeti kot dve več, kakor navaja Kovačič (152), in ne dve manj, kot beremo pri Pircheggerju (148).¹⁸

Število ljutomerskih oštatov ali domceev je torej v času Otokarjevega urbarja znašalo 52. Pri tem se postavlja še vprašanje, kje se so nahajali. Zlasti glede

na število hiš, kot mu je mogoče slediti od prve polovice 16. stoletja, je zelo verjetno že v drugi polovici 13. stoletja obstajal Glavni trg kot novi del naselbine z vsemi lastnostmi načrtnega nastanka. Kot rečeno, je Curk njegov nastanek postavljaj v 14. stoletje.¹⁹

Drugih numeričnih podatkov iz srednjega veka ne poznamo, zato pa je s konca 15. stoletja na voljo najzgodnejši seznam ljutomerskih posestnikov, in sicer v registru vinske desetine gospostva Ormož iz leta 1482. Seznam se sicer ne nanaša na domove in zaje- ma le zelo majhen del Ljutomerčanov, šest plačnikov desetine, od katerih so trije imeli obrtniški priimek oziroma poklicno oznako, edini brez priimka pa je označen kot gospod in je bil najverjetneje duhovnik.²⁰

Najzgodnejši popis ljutomerskih trških posestnikov in podatke o številu hiš vsebuje šest desetletij mlajša **imenjska cenitev gospostva Ljutomer iz leta**

¹⁷ »Item in Lütenberch in foro sunt 150 aree preter 2 et quelibet solvit 40 den. Item iudicium ibidem solvit annuatim 24 mr quas tollit etiam officialis. – Summa huius 37 mr.« (Dopsch, *Die Landesfürstlichen Gesamturbare*, str. 82).

¹⁸ Kovačič, *Ljutomer*, str. 116; Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 55. – Za dodatno pojasnilo o možnih pomenih besede *preter* se iskreno zahvaljujem latinistu dr. Mateju Hriberšku.

¹⁹ Curk, *Ljutomer*, str. 9; Curk, *Trgi in mesta*, str. 96.

²⁰ Imena plačnikov iz Ljutomera (*Luetnberg*) so naslednja: Paul Schuester, Her Simon, Steff[an] Griuetz, Steff[an] Okresch, Andre Padar in Lienhart Schneider (StLA, A. Schaunberg, S–Sch., *Urbare 1482*, fol. 11v). Od obeh priimkov, ki nista poklicna, Grivec in Okrež, v šestdeset let mlajši imenjski cenitvi iz leta 1542 najdemo Grivca (StLA, Laa. A., *Antiquum I, Gülterschätzungen 1542, 34/509*, fol. 8v).

1542; gospostvo je bilo tedaj v rokah treh dedičev Hansa (Janeza) Schweinpecka, in sicer Marjete, vdove grofa Krištofa Brundla (Frankopana-Brinjskega), Uršule, vdove Krištofa Breunerja, zdaj žene Andreja Rindscheita (Rindschädt), in Hansa (Janeza) Alapija (Alapića). Cenitev so pečatili 30. aprila omenjenega leta na ljutomerskem gradu.²¹ Pri trgu Ljutomer je iz nje za slehernega posestnika razvidno, ali ima hišo

ali samo zemljišča oziroma obrt.²² Imenjska cenitev tako hkrati ponuja prvi pregled nad vsemi trgu podsonnimi hišami in njihovimi gospodarji. Njena vsebina je v nadaljevanju prikazana tabelarično z dodatnimi zaporednimi številkami posestnikov (1–61) in gostaçev (1–14). V oglatem oklepaju so po potrebi navedene sodobne oblike priimkov, prav tako v drugih razpredelnicah.

Razpredelnica 1: Ljutomer po imenjski cenitvi iz leta 1542.

	Posestnik in posest	Ocenjena vrednost v funtih denarijev	Skupaj
	Cenitev hiš s pritiklinami in obrti tržanov trga Ljutomer, podložnih z vsemi pravicami gradu [gospostvu] Ljutomer (Zum Anndern volgen der Burger des Markhts Luettenberg heußer sambt derselben zuegehörungen auch Irer gewerb vnnd handtwerkh schatzung so auch dem Hauß Luettember (sic!) mit aller gerechtighait vnderworfen ist)		
1	Gašper PADER [ranocelnik] (Caspar Pader) hiša s kopaljščem in pritiklinami ocenjena na (sein Hauß vnd padtstuben mit Irer zuegehörung geschazt per) Poleg tega ima še en vrt, ocenjen na (darzue hat Er noch ain gartten ist geschazt per) In to, kar zasluži s svojo obrtjo, ocenjena na (Vnnd daz Er mit sein handtwerch gewint vnd gewerb geschazt per)	32 1 12	45
2	Andrej ŠMID / SCHMIED [kovač] (Anndre Schmit) hiša, dvorišče in kovačija (haus hof mit samtt der schmiten) s pritiklinami polje (ain pauffelt) obrt (sein hanntwerch vnd hanntierung)	40 3 20	63
3	Jernej ŠMID / SCHMIED [kovač] (Partholome Schmit) slaba hiša (Hauß ist sleht) s pritiklinami Obrt (sein handtwerch), potem ko se je pred kratkim poročil	10 5	15
4	Uršula, vdova Jurka KRABAT-a [HROVAT] (Vrsula Jurko Krabat gellassne wittib) hiša pusto zemljišče (ein oden grundt)	16 10	26
5	Marjeta, Ožboltova vdova (Margretha des Oswolt gellassne wittib) slaba hiša (ain sleht hauß) s pritiklinami	10	10
6	Tomaz HEBER (Thomasch Heber) hiša s pritiklinami pusto zemljišče in skedenj (od grundt vnd ain Stadl) tržanska obrt (auf sein purgerlich gwerb)	37 15 10	62
7	Filip NEDOG (Philip Nedog) hiša in dvorišče s pritiklinami še ena hiša in pusto zemljišče obrt (sein gwerb) vrt polje za en dan dela (ain tagwerch pauffelt)	41 12 15 3 1	72
8	TIŠLER-jeva / TISCHLER-jeva hiša [mizar] (des Tischler Hauß) slaba hiša (ist sleht) s pritiklinami	15	15
9	Sebastjan TOGOTA (Sebastian Togotta) hiša s pritiklinami	13	13

²¹ StLA, Laa. A., Antiquum I, Gülterschätzungen 1542, 34/509, fol. 3–13v. Namesto odsotnega Alapija je cenitev pečatil njegovega oskrbnik.

²² Za obrt se v viru pojavljajo tri pomensko skoraj identična pomenovanja: *Gewerb*, *Handwerk* in *Hantierung*. Vsakokrat jih po izvorniku navajamo v oklepaju, sicer pa združujemo pod skupno oznako *obrt*.

10	Kolman, VEBROV [tkalčev] sin (Colmann des weber Sun) hiša s pritiklinami obrt (sein hanndtwerch vnd gewerb)	18 10	28
11	Tomaž POLAŠEK (Thomasch Polascheckh) hiša z dvoriščem in pritiklinami vrt obrt (sein hanntuerung vnd gewerb)	45 4 20	69
12	Jernej VAJNBERGER / WEINBERGER (Parttl Weynperger) hiša s pritiklinami vrt	18 5	23
13	Žiga KRAJCAR / KREUTZER (Sigmund Crewzer) hiša z dvoriščem in pritiklinami skedenj s tremi vrtovi in poljem za tri dni dela obrt (sein hanntierung vnd gewerb)	125 14 80	219
14	Pongrac MUROLT (Panngraz Murolt) [MURAT/A] hiša z dvoriščem in pritiklinami neobdelano zemljišče (ain vnpautten grundt) obrt (gewerb vnd hanttierung) še eno pusto zemljišče v »Prenersaku« (noch ain od grunt in der Prenerschakh)	30 9 15 10	64
15	Mate SIMON (Mathe Simon) hiša s pritiklinami	16	16
16	Mate DOGEC (Mathe Dogez) hiša z dvoriščem in pritiklinami polje za devet dni dela vrt pusto neobdelano zemljišče (ain oden vnpautten grundt)	42 9 5 13	69
17	vdova Jakoba KATER-ja [Maček] (Jacob Katterin wittib) hiša z dvoriščem in pritiklinami neobdelano zemljišče (ain vnpautten grundt) z majhnim poljem (mit ainem khlainen pauffelt)	16 5	21
18	Simon VELPAHER (Simon Velpacher) hiša s pritiklinami neobdelano zemljišče (ain vnpautten grundt)	16 7	23
19	KUHAR-jevi dediči (Des Quar Erben) hiša s pritiklinami skedenj z vrtom in poljem za tri dni dela	21 15	36
20	hiša, v kateri stanuje LABAT (Das Haus darin der Labat inen wont) hiša s pritiklinami	40	40
21	vdova Lovrenca RUCE-ja (Laennz (sic!) Ruze gelassne wittib) hiša s pritiklinami vrt	22 1	23
22	Urban UNGERL (Vrbann Vngerl) hiša s pritiklinami zemljišče s pritiklinami	30 12	42
23	PANDELIK-ova vdova (Pandelickhin wittib) [PONDELEK] hiša s pritiklinami	18	18
24	Mate CIMERMAN / ZIMMERMANN [tesar] (Mathe Zimermann) hiša s pritiklinami	20	20
25	Matej GŠTALA [KŠELA] (Mathy Gstalla) hišica (sein Heusl) s pritiklinami	10	10
26	VAGNER-jeva / WAGNER-jeva [kolarjeva] hišica (des Wagner Heusl) hišica, nima nobenih pritiklin (hat khain zuegehörung)	10	10
27	KORATUŠ-evih dedičev hišica (der Coratuschen Erben Heusl) hišica	7	7
28	Severin ŠNAJDER / SCHNEIDER [krojač] (Seuerin Schneider) hiša obrt	10 9	19
29	FRANIK-ovi dediči (Des Franick Erben) hiša s pritiklinami	40	40

30	Lovrenc VEBER / WEBER [tkalec] (Larennz Weber) hiša s pritklinami in zraven njiva obrt (gewerb vnd handtierung)	60 30	90
31	Volfgang KINLINGER (Wolfgang Kiennlinger) hiša z dvoriščem in pritklinami njiva za tri dni dela in dva vrtova	40 12	52
32	Štefan ŠTAJNHUBER / STEINHUBER (Steffan Stainhueber) neobdelano zemljišče (sein vnpautter grundt)	9	9
33	Gašper KRABAT [HORVAT] (Caspar Krabaten) hiša, dvorišče, travnik in njiva zemljišče s kletjo (ain Kheller) in njivo obrt in gospodarstvo (sein gewerb hantierung vnd wiertschaft)	110 30 60	200
34	Valentin CIGAN (Valltan Zigann) hiša z dvoriščem in pritklinami dva vrtova obrt (sein hanntierung vnd gewerb)	65 8 50	123
35	Ambrož FLAJŠHAKER / FLEISCHHACKER [mesar] (Ambros Vleisakher) hiša z dvoriščem in pritklinami še ena hiša s pritklinami, skedenj in vrt neobdelano zemljišče (ain vnpautten grundt) pol zemljišča, neobdelanega in slabega (ain halben grundt ist vnpaut vnd sleht) kot (ain Winkel), na njem travnik in njiva obrt (sein hanndtwerch vnd gewerb) pol mlina (ain halbe Mul) mesarska klop (ain fleischpankh)	60 90 4 1 25 60 25 10	275
36	Vid GRIVEC (Veýt Gribez) hiša z dvoriščem in pritklinami skedenj z izbico (ain Stadl sambt ainem Stubl) in neobdelanim zemljiščem (ainen vnpauten grundt) činžni vrtec (ain Zinß garttl) pet velikih vrtov s travo (funff gross graß garten) polje za štiri dni dela pol mlina (ain halbe Mul) obrt (sein hantwerch vnd handtierung) mesarska klop (ain fleischpankh)	100 20 2 17 4 25 20 10	198
37	ČUJEŠ-eva hiša (Des Tschueß Hauß) hiša s pritklinami	40	40
38	Simon KUHAR (Simon Quar) hiša s pritklinami	14	14
39	Andrej ŠUSTER / SCHUSTER [čevljar] (Anndre Schusster) hiša s pritklinami obrt (sein hantwerch vnd handtierung)	42 18	60
40	Lenart ŠURIČ / ŽURIČ (Liennhart Schuritsch) hiša s pritklinami	20	20
41	Ruprecht FLAJŠHAKER / FLEISCHHACKER [mesar] (Rueprecht Vleischakher) hiša s pritklinami mesarska klop (sein fleischpankh) obrt (sein hantwerch vnd handtierung)	40 10 20	70
42	Mate DONKO (Mathe Donnkho) hiša z nekaj njivami in enim travnikom obrt (sein hantierung vnd gewerb)	67 15	82
43	Sebastjan HEBERIC (Sewastian Heberitsch) hiša s pritklinami	14	14
44	VINCENC-ova hiša (Vinnzennzen hauß) hiša s pritklinami	20	20
45	Jurij FERLAN (Jurrÿ Ferlann) slaba hiša s pritklinami (ist sleht)	12	12

46	Marko ŠMID / SCHMIED [kovač] (Marcko Schmidt), zdaj trški sodnik (der Zeÿtt Markhtrichter) hiša s pritklinami pusto neobdelano zemljišče (ain oden vn pauten grundt) s pritklinami in poljem za šest dni dela obrt (sein hanndtwerch vnd gewerb) tretjinski delež na mlino z enim mlinskim kamnom (ain drittenthail an ainer mul mit ain Lauffer)	50 16 23 10	99
47	Marko ŠNAJDER / SCHNEIDER [krojač] (Marcko Schneÿder) hiša s pritklinami travnik obrt (sein hanndtwerch vnd gewerb)	13 8 8	29
48	Pavel GUTSPISL / GUTŠPISL (Paull Guettspissl) slaba hiša z dvoriščem (hausß vnd hof ist sleht) in obrt (sein gewerb)	16	16
49	pokojnega Krištofa ŠMAJDER-ja (Christoff Schmeÿder (sic!) säligen) hiša s pritklinami	30	30
50	Peter BABIČ (Petter Wabitsch) hiša z dvoriščem obrt (sein gewerb)	13 10	23
51	Volfgang UNGERL (Wolfgang Vnngerl) oštata (sein Hofstat) s pritklinami in poljem za dva dni dela	10	10
52	Mihael ZADRAVEC (Michel Sadrawez) hiša s poljem za dva dni dela	12	12
53	Jakob UNGERLE (Jacob Vnngerle) hiša kot oštata s pritklinami (Hauß als ain hofstat mit Irer zuegehorung)	11	11
54	ŠTUPAR-ičina hiša (Stupparin Hauß) hiša kot oštata s pritklinami (Hauß als ain hofstat mit Irer zuegehorung)	11	11
55	Pavel MUHIČ (Paull Muhitsch) oštata s pritklinami	11	11
56	Benedikt KOMATMACHER [komatar] (Benedickht Khomatmaher) ima na pustem zemljišču stesano izbo (hat auf oden grundt ain zimte Stuben)	5	5
57	VUNDERLE / BUNDERLE (Wunderle) [VUNDERL / BUNDERLA] pusto zemljišče (ain oden grundt)	4	4
58	Blaž FLAJŠHAKER / FLEISCHHACKER [mesar] (Blaß Vleischkher) dela namesto mojstra (so an Maister Stat Ar bait)	30	30
59	Sebastjan FLAJŠHAKER / FLEISCHHACKER [mesar] (Sebastian Vleischkher) prav tako dela namesto mojstra	30	30
60	Blaž, mesarski pomočnik (Blaß Vleischkher Khnecht), opravlja obrt za letno plačilo (so nah der Jarbesoldung sein hanntwerch arbeit) in ima plačila (zu lon) 12 funtov denaričev, plačuje davek 12 krajcarjev	---	---
61	Martin NEDELKO (Marttin Nedelkho) nima ničesar razen mesarske klopi (nichtz als ain vleischpangkh) obrt (sein hantwerch)	10 15	25
	Spređaj popisani tržani imajo vsi vinograde pod drugimi gospodi. Tem plačujejo gornino (Perkhrecht) in ti gorski gospodi (Perkhhern) naj naredijo cenitev.		
	Sledijo gostači v trgu Ljutomer (die Inwaner hernach in Markh Luettnerweg), ki se preživljajo z dnino (sich mit dem Tagwerch Ernerrn) in imajo prav tako v lasti vinograde pod drugimi gospodi.		
1	Štefan ŠKUČA (Steffan Skuza)		
2	Štefan TURK (Steffann Turkh)		
3	Arne ESIH (Arne Essich) [JESIH]		
4	Gregor ZADRAVEC (Gregor Sadrawez)		
5	Ožbolt, FERNACER-jev sin (Oswalt des Fernazer Sun)		
6	Gašper HEBER (Caspar Heber)		
7	Jurko ZADRAVEC (Jurko Sadrawez)		
8	Urban MIKŠE (Vrbann Migsche)		
9	Sebastjan TEONAR (Sebastiann Teonar)		
10	Andrej KERT (Anndre Kerrt)		
11	Ambrož LABAT (Ambraß Labat)		
12	Ortolf (Orttolff)		

13	Tomaž GUTAČ (Thomasch Gutatsch)		
14	Tomaž MREŠ (Thomasch Mresch)		
	Spredaj popisanih gostačev (Die hievor beschribnen Inwanner) je 14 in vsakemu je odmerjeno dati 2 šilinga denaričev, kar znese 3 funte in 4 šilinge.		
	Tržanske hiše in hiše vdov (der burgerlichen behausung vnd dye wittwitten behausung) so bile vse ocenjene; tržanov in vdov, ki imajo lastno hišo (summa purger vnd wittwin, so Ir eigen Heußer besizen), je 55.		
	Vsota od tržanskih hiš s pritiklinami in obrtjo	2888	
		funtov	
	Od tega plačujejo stoti pfenig, kar znese	28 funtov,	
		7 šilingov,	
		6 pfenigov	
	Njihovi gostači (Ire Innwoner), ki ne živijo od ničesar drugega kakor od dnine in jih je skupaj 14, plačajo vsak po 2 šilinga, skupaj	3 funte,	
		4 šilinge	
	Tako znaša davek tržanov in gostačev skupaj	32 funtov,	
		3 šilinge,	
		6 pfenigov	

Imenjska cenitev razlikuje med tržani – ta del popisa vsebuje 61 imen – in gostači, ki so živeli samo od dnine, bilo pa jih je 14.²³ Po sumariju na koncu je število tržanov in vdov z lastno hišo znašalo 55. Številka drži, če k lastnikom hiš štejemo tudi Pavla Muhiča, ki je imel oštat s pritiklinami (št. 55), in Benedikta Komatarja (št. 56), pri katerem je na pustem zemljišču navedeno zasilno bivališče, izba. Nasprotno je en posestnik (št. 32) premogel samo neobdelano zemljišče. Število hiš je bilo sicer malce višje (57), saj sta imela dva posestnika (št. 7 in 35) vsak po dve hiši. K domovanjem pa bi nemara lahko šteli še skedenj z izbico, ki je poleg hiše popisani pri Vidu Grivcu (št. 36). Čigava je bila hiša, v kateri je stanoval neki Labat (št. 20), ni izpričano. Njen stanovalec je prejkone identičen z Ambrožem Labatom, ki ga najdemo med gostači (št. 11).

Vrednosti nepremičnin, kot jih prikazuje imenjska cenitev, niso mogle biti ocenjene po svoji tržni vrednosti, ampak po merilih za obdavčenje, ki jih ne poznamo. Preseneča namreč, kako nizko so v primerjavi s hišami in dohodki od obrti ocenili vrednost njihovih površin; za vsak dan dela – kar je bilo enako enemu oralu (0,57 hektarja) – samo na en funt denaričev,²⁴ medtem ko niti najslabša hišica ni bila vredna manj kot 7 funtov (št. 27), stesana izba na pustem zemljišču je izkazovala vrednost 5 funtov (št. 56), najslabše ocenjeno pusto zemljišče 4 funte (št. 57), vrtovi pa od 1 do 5.

Primerjavo vrednosti posameznih hiš deloma otežuje dejstvo, da so cenilci skoraj vedno upošteva-

li tudi pritikline, ni pa povedano, kaj je bilo z njimi mišljeno. Poleg tega so v cenitev nekajkrat vključili še kako drugo sestavino, kot so bili ranocelnikovo kopaljšče (št. 1), kovačija (št. 2), pusto zemljišče (št. 7), njiva (št. 30), travnik in njiva (št. 33), skedenj in vrt (št. 35), nekaj njiv in travnik (št. 42), obrt (št. 48) ali polje za dva dni dela (št. 51 in 52). Samo hiša ali hiša z dvoriščem, brez pritiklin, se pojavlja izjemoma (št. 26, 27, 28, 50, 54). V preglednici razpona vrednosti hiš smo k slednjim šteli tudi stesano izbo na pustem zemljišču (št. 56), ocenjeno na pičlih 5 funtov, ne pa skednja z izbico (pri št. 36).

Razpredelnica 2: Razpon ocenjene vrednosti hiš v imenjski cenitvi 1542

vrednost v funtih	število hiš	%
5–10	8	14,0
11–20	23	40,4
21–30	5	8,8
31–40	8	14,0
31–50	5	8,8
51–60	2	3,5
61–70	2	3,5
90	1	1,8
100	1	1,8
110	1	1,8
125	1	1,8
Skupaj	57	100

Če upoštevamo navedene omejitve, je največ ljutomerskih hiš, 23 ali dve petini (40,4 %), izkazovalo vrednost od 11 do 20 funtov. Le vsaka sedma (8 ali 14,0 %) je bila vredna samo 5 do 10 funtov in vsaka deseta (6 ali 10,5 %) več kot 60 do največ 125 funtov. Sicer pa o hišah kot takih izvemo samo še dva podatka: pri treh, da gre za hišico (št. 25–27), in pri petih, da je hiša slaba (št. 3, 5, 8, 45 in 48). Hišice, od katerih je imela le ena pritikline, so bile ocenjene na 7–10 funtov, slabe hiše pa na 10–16 funtov, vse

²³ Curk (*Ljutomer*, str. 8; *Trgi in mesta*, str. 96) navaja netočne podatke, da je trg leta 1542 štel »75 hiš in okoli 300 prebivalcev z 20 gostači«. 75 je v resnici vseh imen Ljutomerčanov v imenjski cenitvi, če seštejemo 61 tržanov in 14 gostačev. Število 20 gostačev je napaka, število 300 prebivalcev pa očitno Curkov izračun, če je na hišo računal štiri osebe.

²⁴ Vrednotenje njihovih površin je najbolje razvidno iz primerov, ko so ocenili samo površine glede na dni dela, brez drugih sestavin (št. 7, 16 in 36).

vključno s pritklinami in najvišje ocenjena skupaj z obrtjo.

Drugih objektov je v imenjski cenitvi le za pokušnje: ranocelnikovo kopaljšče (št. 1), kovačija (št. 2), klet (št. 33), mlin, ki si ga vsak pol delita soseda (št. 35 in 36), tretjinski delež na mlinu (št. 46) in štiri mesarske klopi (št. 35, 36, 41 in 61).

Ne docela odgovorjeno ostaja vprašanje, kako razumeti pridevnik *unpaut*, ki ga srečamo devetkrat kot oznako za zemljišče (*grundt*) (št. 14, 16, 17, 18, 32, 35 – dvakrat, 36, 46), od tega dvakrat skupaj z navedbo pust (*öd*). Poleg osnovnega pomena neobdelan bi bilo lahko kdaj mišljeno tudi opustelo, nepozidano zemljišče, kjer je nekoč stalo človeško bivališče. Nadaljnjih šest zemljišč je označenih samo kot pusta (št. 4, 6, 7, 14, 56 in 57). Razpon vrednosti enih in drugih je bil širok: pri neobdelanih od 1 do 20 funtov, pri pustih pa od 4 do 15 funtov, vendar so nekatera zemljišča vključevala še druge sestavine: pritikline in polje za šest dni dela (št. 46), majhno polje (št. 17), skedenj (št. 6 in 16), skedenj z izbico (št. 36) in stesano izbo (št. 56). Če bi se izraza *unpauter grundt* in *öder grundt* v vseh primerih nanašala na oštat, osnovno posestno enoto v urbanih naseljih, bi Ljutomer leta 1542 poleg 57 ugotovljenih hiš štel do 14 opustelih domovanj.²⁵

Iz imenjske cenitve dobimo le približno predstav o zemljiški posesti, ki je bila za razliko od hišne posesti in obrti, kot rečeno, ocenjena nizko. Samo pri devetih posestnikih je velikost njivskih oziroma poljskih površin izražena v dnevih dela (oralih), sicer pa so njive, polje, vrtove in travnike navedli na splošno oziroma s številom kosov.

Veliko boljše predstavo je mogoče dobiti o razširjenosti obrtnih dejavnosti. Obrt je ocenjena pri 25 posestnikih, od tega pri 24 posebej, pri enem (št. 48) pa skupaj z njegovimi nepremičninami. Od skupno 57 ugotovljenih hišnih posestnikov jih je obrt opravljala slaba polovica (43,9 %), pri čemer je le deloma ugotovljiva zastopanost posameznih poklicev. Pri 14 ali dobri polovici (56,0 %) je poklic z veliko mero gotovosti razviden iz priimka. Tako lahko naštejemo pet mesarjev, tri kovače, po dva krojača in tkalca ter po enega čevljarja in ranocelnika. Da je bil Gašper Pader res ranocelnik, potrjuje cenitev kopaljšča, mesarsko obrt pa pri treh dokazuje cenitev mesarske klopi in pri dveh navedba, da delata namesto mojstra. Mesarsko klop je imel še en Ljutomerčan, Vid Grivec (št. 36), sicer tudi lastnik polovice mlina, katerega druga polovica je pripadala njegovemu sosedu, mesarju Ambrožu (št. 36). Na nekem drugem mlinu je tretjinski delež posedoval takratni trški sodnik Marko Šmid, ki je bil glede na priimek kovač (št. 46). Za 11 od 25 ljutomerskih posestnikov z ocenjeno obrtjo ne vemo, kateri obrtni poklic so opravljali,

poleg teh 25 pa je naveden mesarski pomočnik, ki ni imel premoženja, ampak je prejemal samo plačilo za delo. Poklicni priimek srečamo še v treh primerih, a je šlo dvakrat samo za poimenovanje hiše, ne posestnika – za mizarjevo hišo (št. 8) in kolarjevo hišico (št. 26) –, enkrat (št. 24) pa se je priimek bodisi že osamosvojil od poklicne oznake za kolarja bodisi je ostareli obrtnik prenehal z delom. Ne nazadnje je s poklicem povezan tudi priimek Kuhar, čigar nosilca nista opravljala nobene obrti.

Ker je vrednost oziroma (letni) donos od obrti dragocen podatek, ki ga pozneje srečamo samo še v virih s preloma iz 18. v 19. stoletje, je razpon cenitev obrti prikazan tudi v razpredelnici. Leta 1542 je dobra četrtnina ljutomerskih obrtnikov – 7 ali 28 % – izkazovala 5–10 funtov, dve petini – 10 ali 40 % – med 11 in 20 funti, več pa slaba tretjina – 8 ali 32,0 %. Med šestimi z najvišjim zaslužkom – od 30 do 80 funtov – so bili trije mesarji (eden s 60 in dva s 30 funti) ter trije Ljutomerčani z neznanim poklicem.

Razpredelnica 3: Razpon cenitev vrednosti obrti v imenjski cenitvi leta 1542

Cenitev	število	%
5–10 funtov	7	28,0
11–20 funtov	10	40,0
21–30 funtov	4	16,0
50 funtov	1	4,0
60 funtov	2	8,0
80 funtov	1	4,0
Skupaj	25	100

Kronološko naslednji pregled ljutomerskih hišnih posestnikov je dobrih trideset let mlajši, iz leta 1573, nastal pa je v okviru odmere **dimnine**, izrednega davka na ognjišča, ki so ga v tem času pobirali na Štajerskem. Za Ljutomer nimamo popolne slike posestnikov, ker je ohranjen samo popis tistega dela gospodarstva, ki je bil tedaj v rokah dedičev Gašperja barona Breunerja (*Marckht Luettenberg Herrn Caspar Breuner Freyherrns sälligen Erben Iers thails wie volgt*). Podpisala in pečatila ga je 22. aprila 1573 njegova vdova Leonora, rojena Villinger baronica Schönenberg.²⁶ Vsi plačniki v trgu, 24 po številu, so imeli enako obveznost, in sicer 2 šilinga, tj. 15 krajcarjev, kolikor je v trgih znašala enotna dajatev od enega ognjišča (dimnika).²⁷ Drugih podatkov o plačnikih skoraj ni, le pri prvem najdemo zapis, da je ljutomerski tržan. Razen enega, Valentovega sina Jurija, so vsi že imeli priimek, pri čemer zdaj v primerjavi z imenjsko cenitvijo iz leta 1542 ni poklicnih priimkov oziroma oznak. Na poklic v najboljšem primeru kaže priimek Murolt (pristavnik). Priimka Cigan in

²⁵ Vseh bi bilo sicer 15, vendar smo stesano izbo na pustem zemljišču (št. 56) šteli k hišam.

²⁶ StLA, Laa. A., Antiquum VI, Rauchgeld 1572–74, Nr. 7, 22. 4. 1573.

²⁷ Prim. Golec, Šoštanj v stoletjih, str. 25.

Turk gre šteti k priimkom, ki označujejo posameznikov značaj, sicer pa najdemo sedem enakih kot 31 let prej: Cigan (dvakrat), Babič, Nedog, Murolt, Kuhar, Heber in Vuderl ali Buderl.

Žal ne vemo, kolikšen del trga je bil leta 1573 v posesti Breunerjevih dedičev in kolikšen v drugih rokah. Glede na to, da so si gospostvo leta 1542 delili trije, pri čemer so Breunerji iz leta 1573 nedvomno nasledili eno od dedinj, Uršulo, vdovo Krištofa Breunerja, vnovič poročeno Rindscheit, bi slednjim torej pripadala tretjina gospostva, vendar pa ni rečeno, da se je tudi trg delil na tri enake dele. Če je bilo vendarle tako, bi število trških domov zdaj znašalo okoli 72, približno 15 več kot tri desetletja prej, ko je v imenjski cenitvi mogoče naštetih 57 domov.

Razpredelnica 4: Plačniki dimnine leta 1573

Zap. št.	Plačnik
1	Filip CIGAN, tržan v trgu Ljutomer (<i>Philip Zigan Burger in Markbt Luettenberg</i>)
2	Jakob MARINŠIČ (<i>Jacob Marinschiz</i>)
3	Cenc PUHER (<i>Zenntz Puecher</i>)
4	Lovrenc BABIČ (<i>Larenz Wabitsch</i>)
5	Simon NEDOG (<i>Siman Nedagkh</i>)
6	Vid KATANA (<i>Veitt Khattana</i>)
7	Sebastjan VUDERL/BUDERL [VUNDERL / BUNDERLA] (<i>Sewastian Wuederl</i>)
8	Valent, Jurijev sin (<i>Wallendt Juri Sun</i>)
9	Jurko TARCI [TARČA] (<i>Jurckho Tartzj</i>)
10	Lukaš FILIPIČ (<i>Lucäsch Phillipitsch</i>)
11	Peter PANIKL (<i>Petter Panickhl</i>)
12	Gašper KUHAR (<i>Caspar Quar</i>)
13	vdova SIVEC (<i>Siuzin wittib</i>)
14	Sebastjana KIN-a vdova (<i>Sewastien Khin wittib</i>)
15	Jakob CIGAN (<i>Jacob Zigan</i>)
16	Sigmund ŠAJT (<i>Sigmundt Schaidt</i>)
17	Peter TURK (<i>Petter Turckh</i>)
18	Pangrac ŠERT (<i>Bangrätz Schertt</i>)
19	Mate FAB(J)ANIČ (<i>Mathe Fabanitsch</i>)

20	Arne ŠERT (<i>Arne Scherd</i>)
21	Valent MUROLT [MURAT/A] (<i>Wallendt Mueroldt</i>)
22	Venko / Benko ŠVEŠAR (<i>Wenckho Schweschar</i>)
23	Volfgang HEBER (<i>Wolfgang Heber</i>)
24	Štefan BAROVNAK (<i>Steffan Warofnag</i>) [BOROVNJAK]

V novem veku beležimo najdaljšo časovno praznino med dvema poimenskima popisoma ljutomerskih posestnikov v 86-letnem časovnem razponu med letoma 1573, ko je nastal popis dimnine, in 1659, ko se začenja prvi ohranjeni trški šiftni register. Zato pa sta se iz prve polovice 17. stoletja, ki je v tem pogledu povsem nedokumentirana, ohranila **dva sumarna popisa izrednega davka**. Gre za popis glavarine (*Leibsteuer*) iz leta 1633 in dimnine (*Rauchgeld*) iz leta 1640, iz katerih je mogoče potegniti določena sklepanja o številu naseljenih domov. Oba se nanašata na celoten trg, saj se je dotlej formalno razdeljeno ljutomersko gospostvo medtem spet združilo pod skupnim zemljiškim gospodom, v rokah hrvaške rodbine Draškovič.²⁸

Popis **glavarine**, datiran 11. januarja 1633, je zajel naslednje posesti v rokah grofa Gašperja Draškovića: grofijo (gospostvo) Ljutomer, gospostvo Branek ter trga Središče in Ljutomer.²⁹ O ljutomerskem trgu izvemo, da je tedaj štel 73 tržanov (*In dem Markbt Luettenberg seindt burger 73*) in 11 nenaseljenih obrtnikov, ki niso bili tržani (*Item 11 vnangesessene Hanndtwerker, so nit Burger*), skupaj 84 obdavčencev, od katerih so vsakemu naložili en goldinar. Ni jasno, ali je k trgu spadal tudi kateri ali morda celo vsi od 70 gostačev, dninarjev in dninaric (*Inwohner, tagewerher vnd tagewerherinen*), obdavčenih s po dvema šilingoma. Upravičeno lahko sklepamo, da je 73 tržanom ustrezalo tolikšno število hiš ali kakšna več, če je imel kateri dve hiši, vprašanje pa je, ali je bilo 11 t. i. nenaseljenih obrtnikov resnično brez lastne hiše, potem takem gostači v hišah tržanov. Pomislek temelji na dveh podatkih, s katerima se bomo srečali v nadaljevanju: prvič, da bi bilo lahko v Ljutomeru že sedem let pozneje (1640) do 92 hiš, in drugič, da je leta 1659 mogoče ugotoviti 89 tržanskih hiš ob neznanem številu kajž. Sumarno in tako nejasno popisana glavarina daje za ugotavljanje števila trških domov skratka precej šibko oporo.

Čez sedem let, 24. septembra 1640, je isti grof v ljutomerskem gradu datiral popis dimnine za gospostvo in trg Ljutomer, gospostvo Branek in svobodno

²⁸ Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 54.

²⁹ StLA, Laa. A., Antiquum VI, Leibsteuer 1632, MD Nr. 105, 11. 1. 1633.

18

Luca Schünia, Dorn	1 10
Cont: - - - - -	- 17
Michel Schünia	- 18
Leib Schünia	2 -
Rauchfang gals	- 45
Matth. Eschollnack, Paiker	4 30
Summe	1 10
Contribl	- 17 2
Michel Schünia	- 18
Leib Schünia	2 -
Rauchfang gals	- 45
	4 30 2

Matth. Schünia

Stran v štiftnem registru trga Ljutomer 1659–1711 (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/1).

hišo v Radgoni. Za ljutomerski trg je v sumarnem popisu navedena vsota 69 goldinarjev, pri čemer se je Draškovič skliceval na napoved, ki jo je prejel »od svojega trga« (*Crafft des Meines Markbts Luetenberg bei mier eingeraichten einlag*), tj. iz rok trške uprave. Glede na to, da je bila za ognjišča (Feuerstatt) v trgih določena višina dimnine 6 šilingov,³⁰ lahko izračunamo, da je Ljutomer takrat premogel 92 ognjišč (dimnikov).³¹ Hiš je bilo najbrž nekaj manj, ker ni rečeno, da so imele vse samo eno ognjišče. Treba pa jim je prišteti še župnišče in šolsko poslopje, ki sta pripadala župniji in ju je ljutomerski župnik Matevž

Segur navedel v lastni napovedi, datirani slabo leto pozneje, 8. aprila 1641, v Gradcu. Župnišče je po župnikovih besedah štiri leta prej do tal pogorelo, novo, ki ga je začel graditi pred enim letom, pa še ni bilo zgrajeno, zato je sam stanoval v šoli (*im Schuelhaus*). Ne v trgu ne drugje ni premogel podložnikov ali kajzarjev, ampak le kajžo pri mlinu, ki ga je ponovno postavil pred tremi leti.³²

Od srede 17. do tridesetih let 19. stoletja je posestni podobi Ljutomera mogoče slediti po davčnih virih domače trške provenience – **štiftnih registrih**. Ta vrsta virov je za obravnavano problematiko zanesljivejša, saj gre za notranjo evidenco trške uprave in prvič ne več za poročila, ki so bila namenjena deželni stanovi in tako potencialno vsakič malce prirejena. Štiftni registri na drugi strani pri posame-

³⁰ Prim. za sosednji trg Lenart v Slovenskih goricah (prav tam, MD Nr. 48, 1. 11. 1640).

³¹ Med trška ognjišča niso bila šteta tista v ljutomerskem gradu in temu pripadajočih stavbah. Oba Draškovičeva gradova, Ljutomer in Branek, sta skupaj s pristavami in hišami v vinogradih (*Weingartenbejsern*) štela 21 ognjišč, obdavčenih po 12 šilingov, tj. 1 goldinar in pol.

³² StLA, Laa. A., Antiquum VI, Rauchfanganschlag 1640–1648, MD Nr. 23a, 8. 4. 1641.

znih obdavčencih skoraj nikoli ne govorijo izrecno o hišah, a je iz konteksta dobro razvidno, kdaj je bila predmet obdavčitve hišna posest (lahko tudi več kot ena hiša) in kdaj ne.

Prvi ohranjeni štiftni register pokriva daleč najdaljše obdobje, več kot pol stoletja od leta 1659 do 1711. Temu sledi skoraj polstoletna vrzel do naslednjega registra za leto 1756, nato pa precej sklenjena vrsta za posamezna leta ali več let skupaj do leta 1834.³³ Za razliko od imenjske cenitve iz leta 1542 in mlajših virov, začenši s prvo zemljiško knjigo (1787), je vsebina šiftnih registrov zelo skopa, saj v njih razen imen posestnikov in denarnih dajatev skoraj ne bomo našli podatkov, na kaj se obveznosti nanašajo. Kljub temu je njihova uporabna vrednost velika, zlasti ker je vrstni red obdavčencev vseskozi sledil fizičnemu zaporedju trških hiš in se je vsak naslednji štiftni register naslonil na prejšnjega, kar omogoča sledljivost posameznim posestnim enotam skozi daljši čas.

Štiftni register 1659–1711,³⁴ ki ponuja sploh edini pregled ljutomerskih posestnikov v 17. stoletju, prikazuje dve skupini obdavčencev. Prva, številčnejša,³⁵ nima posebnega naslova, a jo lahko upravičeno imenujemo tržani oziroma tržanska zemljišča, kot je pripisano ob prenosu enega od obdavčencev iz skupine želarjev ali kajzarjev v to skupino (*dieser Schallärn Grundt ist zum burgerlichen Grundt khumen*).³⁶ Druga skupina je naslovljena želarji ali kajzarji (*Volgen Hernach die Schollärn oder Kheischler*).³⁷ Gre za kategorijo posestnikov, ki jo v virih srečamo prvič, kot bomo videli v nadaljevanju, pa nekateri niso živeli v trgu, ampak na bližnjem Kamenščaku. Čeprav ne pri tržanih ne pri kajzarjih ni navedbe, da se njihove obveznosti nanašajo na hišno posest, ampak so nanizane samo denarne obveznosti, o tem v domala nobenem primeru ne more biti dvoma – prvič, ker so obveznosti znotraj ene in druge skupine obdavčencev zelo izenačene,³⁸ in drugič, ker je pri dveh pozneje pri-

druženih tržanih zapis, da imata hišo oziroma hišo z vrtom (*von seiner behausung; von seinem Haus sambt einem Gärtl*).³⁹

Poravnavanje obveznosti so pri vsaki posestni enoti vpisovali v tabelo, in sicer za vsako posamezno leto do 1700. Spremembe lastništva so razvidne iz dodanih novih imen posestnikov, a so brez časovne opredelitve; ta je le redkokdaj razvidna iz dodatnih zapisov. Glede na to, da je pri letu 1673, s katerim se začena nova vrstica tabele, marsikje navedeno novo ime, smo v spodnji predstavitvi šiftnega registra to leto vzeli za prvo prelomnico. Kjer na tem mestu ni novega imena, gre razumeti, da v 14 letih od nastavitve registra ni prišlo do zamenjave posestnika. Imena poznejših posestnikov, ki so zapisana nad posestnikom, navedenim na začetku (1659), pa se ne nanašajo nujno na menjave pred letom 1673, ampak lahko tudi na poznejše spremembe.

V registru sta še posebna seznama posestnikov iz leta 1711, eden z imeni 90 tržanov in drugi z imeni 16 kajzarjev ali želarjev.⁴⁰ Imena slednjih so navedena samo tu, ne pa tudi v samem registru, zato v spodnji objavi manjkajo tista, ki jih ni mogoče z gotovostjo povezati z nobeno kajžo. Identificirana so samo tista, kjer je pri kajži ostal isti gospodar ali priimek. Seznam kajzarjev ali želarjev je dragocen tudi zato, ker razlikuje med želarji v trgu (11) in onimi na sosednjem Kamenščaku (5).⁴¹ V obdobju tabelaričnega vodenja registra 1659–1700, ko ne vemo natanko, kateri kajzarji so imeli posest v trgu in kateri zunaj njega, gre trške kajzarje z veliko mero gotovosti iskati med tistimi, za katere imamo podatke, da so leta 1689 pogoreli (št. 10, 13, 16 in 18), saj je Ljutomer tega leta prizadel uničujoč požar. Poleg tega je eden od teh (št. 16) izpričan kot mežnar, kar pomeni, da ni mogel stanovati daleč od (župnijske) cerkve, pri enem (št. 3) pa je pripis, da je njegovo želarsko zemljišče prešlo med tržanska.

V tabelarični objavi so glede na strukturo šiftnega registra prikazana tri časovna obdobja – 1659–1672, 1673–1700 in 1711.

činž praviloma znašala 2 goldinarja in pol, le v treh primerih manj (1 goldinar in pol oziroma 1 gld in 15 kr).

³³ Prav tam, pag. 177.

³⁴ Prav tam, pag. 187 (kajzarji) in 202–205 (tržani). O tem, kdaj so nastali oba seznama in pripisi imen posestnikov, priča kratek zapis na prvi strani registra, po katerem je bil ta »de Novo eingereicht vnd beschriben worden 1711« (pag. 1).

³⁵ V trgu (*In Markht*) so bili popisani naslednji želarji: Mihael Sündl (Michal Sündl), Jurij Lašič (Juri Laschtsch), Matija Vogrin (Mathias Vogrin), Vincenc Rautner (Vinzenz Rautner), Ivan [brez priimka] na Frajengi (Hans ... auf der Freyung), Andrej Murat (Andreas Murath), Andrej Potkovič (Andreas Potkouitsch), Jurij Horvatič (Juri Horuatitsch), Arne Vertnik (Arne Wertnigg), Ivan Šeršen (Hans Scherschen) in sodar Jurij brez priimka (Juri ... Pindter). Na Kamenščaku (*Schellarn am Stainberg*) pa: Anton Suderman (Antoni Suedermann), Pavel Škarjot (Paul Scarioth), Gregor Pevec (Gregor Peuez), Ivan Kravina (Hans Krauina) in Jožef Pevec (Josef Peuez).

³³ Ohranjeni so naslednji šiftni registri: za vsako leto posebej od 1756 do 1761 (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/2, šiftni register 1756; ovoj 1/3, šiftni register 1757; ovoj 1/4, šiftni register 1758; ovoj 1/5, šiftni register 1759; šk. 2, ovoj 2/6, šiftni register 1760; šk. 1, ovoj 1/6, šiftni register 1761), za obdobje 1764–1769 (šk. 2, ovoj 2/1, šiftni register 1764–1769), 1774–1779 (šk. 2, ovoj 2/2, šiftni register 1774–1779), za leti 1779 in 1781 (šk. 2, ovoj 2/3, šiftni register 1779; šk. 2, 2/4, šiftni register 1781), sklenjeno od leta 1786 do 1812 (šk. 2, ovoj 2/5, šiftni register 1786–1795; šk. 4, šiftni register 1796–1805; šiftni register 1805–1812) ter za leta 1814, 1815, 1817, 1818, 1819, 1820, 1821, 1825, 1827, 1832, 1833 in 1834 (šk. 5, ovoj 5/4, šiftni registri).

³⁴ Prav tam, šk. 1, ovoj 1/1, šiftni register 1659–1711.

³⁵ Prav tam, pag. 2–180.

³⁶ Prav tam, pag. 195.

³⁷ Prav tam, pag. 184–201.

³⁸ Tržani so plačevali davek, kontribucijo, činž (ob sv. Mihaelu) (*Michelß Zinß*), glavarino (*Leibsteuer*) in dimnino (*Rauchfankgeld*), večina za vse skupaj več kot 4 in manj kot 6 goldinarjev (gld), samo pet posestnikov več kot 6 gld, dva več kot 7, osem med 3 in 4 gld, daleč najmanj pa posestnik s polovičnim zemljiščem (*von ain halben grundt*), najprej samo 1 gld in 11 krajcarjev (kr), nato 2 gld in pol. Pri kajzarjih sta davek in

Razpredelnica 5: Ljutomerski (hišni) posestniki po šiftnem registru 1659–1711.

Zap. št. ⁴²	1659–1672	1673–1700	1711 ⁴³
1	Ivan KOPŠIČ (Hannß Khopschitsch), nato Balaz PERC (Bällasch Perz)	Ladislav PAPEJ (Ladißlaus Papej), nato Mihel KREPINA (Michl Khröpinä)	Martin POŠANJAK (Martin Poschaniakh) [PUŠENJAK]
2	Martin OBRAN (Martin Obran)	Isti kot prej (ni novega imena)	Franc VUL / VUHL (Franz Wuhl)
3	Lenart MAL (Leonhardt Maall)	Jurij ZIMMEREGER (Geörg Zimmeregger)	Matija HABJANIČ (Mathias Habianitsch)
4	Mate LAČEN (Mathee Lätschen)	Isti kot prej (ni novega imena)	Karl MAC / MAZ (Carl Maz)
5	Anton LUK (Anthonÿ Luckh), nato Jernej ČOLEK (Bathlmae Tschollegg)	Isti kot prej (ni novega imena)	Jernej ČOLEK (Bathlme Tschollegg)
6	Ivan MERKAŠ (Hannß Merkhäsch) [MERKAS]	Ivan ŠENTAK (Hanß Schentäckh), od 1686 Blaž MENCINGER (Blafius Menzinger)	Jožef MILBAHER (Joseph Milbacher) [MILPAHER]
7	Peter Pavel SORGER (Petter Paull Sorger)	Gregor ARJAVEC (Grögor Ariauez)	Gregor ERJAVEC (Gregor Eriauez)
8	Peter KRAJNER (Petter Khreiner), nato Štefan ŠTEHEC (Stephan Stechez) [ŠTUHEC]	Adam PAVLIČIČ (Adäm Paulitschitsch), nato Adam PAŠIČ (Adäm Paschitsch)	Adam PAŠIČ (Adam Paschiz)
9	Luka FEKUNJA (Lucaß Feckhunja) [FEKONJA]	Mate ČOLNIK, vrvar (Mathe Tschollnickh Sailer)	Matija ČOLEK (Mathias Tschollegg)
10	Lenart LUK (Leonhardt Luckh)	Peter GROSKOPF (Petter Großkhopff)	Arne GROSKOPF (Arne Grofskopf)
11	Mihal HORVATIČ (Michal Horuatitsch)	Simon LAMPREHT (Simon Lamprecht)	Simon LAMPREHT (Simon Lambrecht)
12	Filip COCEL (Phillip Zozel)	Isti kot prej (ni novega imena)	Jurij KAL (Georg Käll)
13	Jurij KLAUZER (Jurÿ Khlaußer), nato Miklavž FUKS/FUCHS (Niclausch Fux)	Arne ZUGSCHMID (Arne Zuckhschmit)	Blaž TROJNER (Blafi Trainer)
14	---	od 1680: Vincenc Fridrih HAKEL (Vinzenn Friderich Häckhel), v letih 1686 in 1687 je tu živel in plačeval trški pisar	Matija GRACL (Mathias Grazl)
15	Peter VOGRIN (Petter Vogrin), nato Jurij KLAUZER (Juri Klaußer)	Jurij RAJH / REICH (Jurÿ Reich)	Jurij RAJH (Juri Reich)
16	Jurij GRAŠIČ (Jurÿ Gräschitsch)	Isti kot prej (ni novega imena)	Martin LAČEN (Martin Lätschen)
17	Grof [Gašper Draškovič] ⁴⁴ (Herr Herr (sic!) Graff), nato Jakob SIMIČ (Jacob Simitsch) – kupil pustoto 1667, nato Janez Adrijan MITLHAMBER (Johann Adrian Mitlhambner)	Isti kot prej (ni novega imena)	Franc DELROS (Franz Dellrof)
18	Mihal LAŠIČ (Michal Läschitsch), nato Ivan RIEDER (Hannß Rieder)	Isti kot prej (ni novega imena) najpozneje od 1693: Jurij KOSE (Georg Khoffe)	Jurij KOSE (Georg Koffa)
19	Ištvan ŠAMBAR (Iftuan Schambar)	Ivan VANČIČ (Juan Wanzitsch), nato Mihael JANŽIČ (Michäel Jänschitsch), nato Matija RIHEL (Mathiaß Riechel)	Matija RIHEL (Mathias Richel), nato Andrej PUGL (Andreas Puggl)

⁴² Zaporedne številke so v objavi dodane.⁴³ Če je na posebnem seznamu posestnikov iz leta 1711 (pag. 202–205) zapis priimka opazno drugačen kot v šiftnem re-

gistru, je v objavi navedena tudi ta različica. Za želarje je na voljo samo popis iz leta 1711 (pag. 187).

⁴⁴ Takratni lastnik Ljutomerskega gospostva (prim. Kovačič, *Ljutomer*, str. 195–199).

20	Peter GROSKOPF (Petter Großkhopff), nato Pavel GANSER (Paull Ganfer) – dve hiši	Pavel GANSER (Paull Ganfer), od 1685 Matija ČERNEL (Mathias Tschernell)	upravitelj Mihael SKOK / ŠKAK (H[err]. Verwalter Michl Skhogg / Skhagg)
21	Andrej ZVELANSKI (Andree Swellanzkÿ), nato Peter ŠONTAK (Petter Schontäckh) [ŠENTAK], nato Jurij MERNIK (Jurÿ Mernikh), nato Tomaž KOSE (Thomasch Khoffe)	Isti kot prej (ni novega imena)	Tomaž KOSE (Thomas Koffe)
22	Jurij KRAVONJA (Jurÿ Khrauonia) [KRAVANJA / KRABONJA], nato Blaž MATES (Blafÿ Matthes)	Vid AVGUSTINEC / AVGUŠTINEC (Veith Auguftinez)	Andrej AVGUSTINEC / AVGUŠTINEC (Andreas Augustinez)
23	Ferdinand TORIČ (Ferdinandt Torritsch), nato Ivan FRELIH (Hanß Frelich)	Isti kot prej (ni novega imena)	Ivan FRELIH (Hanf Frelich)
24	Jurij PUHER (Jurÿ Puecher), nato Jurij MURŠAVEC (Georg Murschaeuz)	Isti kot prej (ni novega imena)	Jurij MURŠAVEC (Georg Murschaeuz)
25	Lovrenc MIKŠA (Lorenz Mixa), nato Adam ŠAJT / SCHEIT (Adam Scheidt)	Ivan BARAŠIČ / VARAŠIČ (Hanß Bäräschitz)	Anton BARAŠIČ / VARAŠIČ (Anton Wäraschiz)
26	Julijan GONAN (Jullian Gonnann), nato Matija DAMLINGER (Matthiaß Damlinger)	Andrej RAJH (Andreas Reich), nato Jurij KOSE (Geörg Khoffe)	Gregor BARAŠIČ / VARAŠIČ (Gregor Waräschiz)
27	Jurij ŠUNTA (Jurÿ Schunta), nato Mihael PLAVEC (Michael Plauez), nato sin Balaž (Sohn Balasch)	Isti kot prej (ni novega imena)	Balaž PLAVEC (Balasch Plauez)
28	Jurij ŠUNTAK (Jurÿ Schuntagkh), nato Gregor KOVAČIČ (Gregor Khouätschitsch)	Isti kot prej (ni novega imena)	Matija BURGAUER (Mathias Burgauer)
29	Ivan ŠUNTAK (Juan Schuntagkh)	Mate MERNIK (Mathe Mernickh)	Mihel MERNIK (Michl Mernigg)
30	Ivan LAŠIČ (Juan Läschitsch), nato Jurij RAJH / REICH (Geörg Reich)	Simon GRISMILER / GRIESMÜLLER (Simon Grießmiller)	Matija MURŠAVIČ (Mathias Murschaisch)
31	Peter in Lovrenc KOSEC (Petter und Lorenz Khoffez), nato vsak pol	Ista dva kot prej vsak polovico	Mata KOSEC (Matha Koffez)
32	Jurij PAŠIČ (Jurÿ Paschitsch), nato Gregor BRUMEN (Gregor Wrummen)	Isti kot prej (ni novega imena)	Franc SEDLANIČ (Franz Sedlanitsch)
33	Jurij ZIDERIČ (Georg Sideritsch)	Andrej HAJT (Andreas Haidt), najpozneje od 1693 Gašper MIKŠA (Herrn Casparn Migscha)	Gašper MIKŠA (Caspar Migscha)
34	Blaž MATES (Blafÿ Mattes)	Andrej OGRIN (Andreas Ogrin)	Andrej OGRIN (Andreas Ogrin)
35	Jakob ZORKO (Jacob Sorkho), nato Lovrenc MIKŠA (Lorenz Migscha)	Isti kot prej (ni novega imena)	Jurij PRAPROTNIK (Georg Präprotnigg)
36	Ivan PUHER (Hanß Puecher), nato Nikolaj PENEŠIČ (Niclaß Peneschitsch)	Isti kot prej (ni novega imena)	Nikolaj PENEŠIČ (Niclas Peneschitsch)
37	Krištof FIŠER / FISCHER (Christoph Fischer), nato Matevž JAGENTEUFL (Matheß Jagentheüffel)	Marko SEVER (Marco Seuer), gospodar še 1684	Matija PETEK (Mathias Pettegg)
38	Gregor GROSKOPF (Gregor Großkhopff)	Isti kot prej (ni novega imena)	Matija ŽGAJNAR (Mathias Sgainer)

39	Mate ŠUMER / ŽUMER (Mathe Schumer), nato Jakob IGRIČAVIČ (Jacob Igritschautsch) [IGRIČEVIČ / IGRIČOVIČ]	Isti kot prej (ni novega imena)	Jakob IGRIČAVIČ (Jacob Igritschautsch) [IGRIČEVIČ / IGRIČOVIČ]
40	Jurij JANKO (Georg Jänkho)	Isti kot prej (ni novega imena)	Jernej MIHALOVIČ (Partlme Michalouitsch)
41	Nikloš HERK (Nickhlosch Hergkh), nato Ivan (Hannß)	Isti kot prej (ni novega imena)	Gregor FLIS (Gregor Fliß)
42	Nikloš BARTL (Nickhlosch Bartl), nato Matija KAVČIČ (Mathias Khautschitsch)	Gašper SATLER (Caspar Sattler), nato Jakob SENEJC (Jacob Seneiz)	Jurij GANSTER (Georg Gänfter) [GANSER]
43	Nikloš MASTEN (Nickhlosch Mässten), nato Ivan GURTEK (Hannß Gurthäckh) [KURTEK]	Isti kot prej (ni novega imena), plačevano do 1691	---
44	Ištvan KOROŠEC (Iftuan Khoroschez)	Ištvan ŠEMBAR (Iftuan Schembar), nato sin Martin (Sohn Martin)	Ivan ŠKORJOT / ŠKARJAT (Hanf Sgorioth/Sgariath) [ŠKARJOT]
45	Mate SODENIČ (Mathee Sodenitsch), nato Martin PUHER (Martin Puecher)	Isti kot prej (ni novega imena)	Mihel BELIČ (Michl Wellitsch)
46	Mihael VOGRIN (Michal Vogrin)	Marko PUHER (Marko Puecher)	Lovrenc BEDEKOVIČ (Lorenz Bedekouitsch)
47	Luka RANTA (Lucaß Ranta)	Jurij GERVAŠ (Jurÿ Gerwasch), nato Matija ŠTEFLIČ (Matthiaß Stefflitsch)	Matija ŠTEFLIČ (Mathias Stefflitsch), zdaj MIHALOVIČ (aniezo Michalouitsch)
48	Mihal PAŠIČ (Michal Paschitsch)	Marko MIHALIČ (Marco Michalitsch)	Marko MIHALOVIČ (Marco Michalouitsch)
49	Gregor MAKOVEC (Gregor Makhouez)	Isti kot prej (ni novega imena)	Ivan FRATERIČ (Juan Frateritsch)
50	Jurij PAVLIČIČ (Jurÿ Paullischitsch), nato Matija HANŽIČ (Mathias Hanschitsch)	Isti kot prej (ni novega imena)	Balaž DIJAK / DEJAK (Balasch Diak/Deak)
51	Ivan MOČEDL (Hannß Motschedl)	Ivan LENČER (Hannß Lentscher)	Ivan LENČER (Hanf Lentscher), nato Jurij (Georg)
52	Ivan VUHA/BUHA (Hannß Wucha), nato Balaž ZAGOZDA (Ballasch Sägafä)	Ištvan VERATERIČ (Iftuan Verrateritsch)	Ivan HERK / HEREK (Hanf Herkh / Heregg)
53	Ivan GURDEK (Hannß Gurdegkh)	Isti kot prej (ni novega imena)	Peter ŠERONIK (Petter Scheronigg)
54	Jurij MURSAVIČ (Jurÿ Mursauitsch), nato Ivan (Hanß)	Isti kot prej (ni novega imena)	Jurij ŠUMAVIČ (Juri Schumauitsch)
55	Mihal ŠIMONIČ (Michal Schimonitsch), nato Martin ŠTUMPF (Martin Stumpff)	Isti kot prej (ni novega imena) 1689 plačal Štumpf, sodar (Pinter), 1691 plačal Šimonič	Martin ŠTUMP (Martin Stump) [ŠTUMPF]
56	Marko VARGL (Marco Wargl), nato Marko KOTNJAK (Marco Khottniackh)	Isti kot prej (ni novega imena)	Martin DVORŠAK / ČVARŠEK (Martin Dworschäckh / Tschwarschekh)
57	Matija PAŠIČ (Matthiaß Päschitsch) plačevano do 1672	---	---
58	Balaž PAJASORIČ (Ballasch Paiaforitsch) [POJASERIČ]	Isti kot prej (ni novega imena)	Jožef PFAJFER (Jofeph Pefeiffer / Pfeiffer)
59	Pavel VUHA / BUHA (Paul Wucha), nato Eva ŽVAT (Eua Schuatin), nato Toman BAŠTJAN (Thoman Baftian)	Isti kot prej (ni novega imena)	Jurij KIKEL (Georg Khükh1)
60	Venko ULAS (Venkho Vllaß) [ULES], nato Ivan PENDLIČ (Hannß Pendlitsch)	Mihael KOSIČ (Micael [sic!] Kofflitsch)	Mihel ŠTEFLIČ (Michl Stephlitsch)

61	Ištvan PAPAJ (Iftuan Pappaj)	Ištvan PAPEJ (Iftuan Pappaj), opustela hišica je bila leta 1688 spremenjena v želarstvo hišico (Schollärn Häusl) in zaostanki spre- gledani, 1690 prodana Juriju LAŠIČ-u (Jurij Läschitsch), plačevano dalje	--- ⁴⁵
62	Peter JAKŠIČ (Petter Jägschitsch), nato Matija BORKO (Mathiaß Worckho)	Isti kot prej (ni novega imena)	Florijan POJASERIČ (Florian Poiaferitsch)
63	Lovrenc MATJAŠIČ (Lorenz Mathiaschitsch)	Vide LAŠIČ (Vide Läschitsch)	Vid LAŠIČ (Veith Laschitsch)
64	Andrej HERNJA (Anndree Hernia)	Isti kot prej (ni novega imena)	Martin HERNJA (Martin Herrnia)
65	Peter MERKAS (Petter Merkhäsich) [MERKAS]	Isti kot prej (ni novega imena)	Pavel KREN (Paul Krenn)
66	Janžo LORENCIČ (Janscho Lorenzitsch), nato Ivan KAVČIČ (Juän Khautschitsch)	Isti kot prej (ni novega imena)	Ivan ŠKORJANEC (Juann Scorianez, Sgorianez)
67	Baltazar STAUDER (Balthaußer Stauder), nato Jakob KOPŠIČ (Jacob Khopfschitsch)	Janez Jurij TELRAS (Hanß Georg Tellrasß) [DELROS], nato Marttin ŠTUMPF (Martin Stumpff), nato Martin OZIMEC (Martin Ofimez)	Franc OZIMEC (Franz Ofimez)
68	Ivan ZUPANIČ (Hannß Supanitsch), nato Andrej REHNJAK (Andreaß Rächniäckh)	Ivan RENTL (Hannß Röntl)	Andrej REDENJAK (Andree Redeniakh)
69	Ivan STRELEC (Hannß Ströllez), nato Matija DEMLINGER (Matthiaß Demlinger)	Isti kot prej (ni novega imena)	Matija DEMLINGER (Mathias Demblinger)
70	Jakob VUHA / BUHA (Jacob Wucha), nato Andrej VEHEK (Andree Wehegkh)	Isti kot prej (ni novega imena)	Gregor GERVASON (Gregor Geruafon)
71	Peter KRIŽANIČ (Petter Khrischanitsch)	Balaž KOSE (Ballasch Khofße), nato Ivan HORVAT (Hannß Horuath), nato Konrad HOLCNER / HOLZNER (Conradt Holzner)	Jurij LENČER (Georg Lentscher)
72	Baltazar VANIŠIČ / BANIŠIČ (Balthafar Wanischitsch), nato Martin FLISER (Martin Flifer)	Isti kot prej (ni novega imena)	Jožef MILBACHER (Jofeph Millbacher) [MILPAHER]
73	Gregor KRAVONJA (Gregor Khraunöja) [KRAVANJA / KRABONJA]	Blaž ROBNIK (Blafius Robnigkh), nato Mihael FUGGER (Michael Fugger), nato Ivan MARBURGER (Johanneß Marburger)	Anton PALTAUF (Antoni Paltauff)
74	Matija STANGLAUER (Mathiaß Stänglauer)	Jurij VUK (Georg Vuckh), nato Jer- nej JURŠIČ (Bärtlme Jurschiz)	Jernej JURŠIČ (Bartlme Jurschiz)
75	Ivan PEVAN (Hannß Peuan)	Ivan LAJTNER / LEITNER (Johanneß Leittner), nato Ivan GRASSER (Johanneß Graßer)	Ivan GRAFL (Hanf Gräffl)
76	Matija TILLI (Mathiaß Tilly), nato Martin PEČENAK (Marttin Petschenäckh)	Isti kot prej (ni novega imena)	Ivan ROJKO (Hanf Roikho)
77	Jurij FIŠER / FISCHER (Georg Fischer)	Ivan GLADEK (Hanß Glädegg), nato Ivan FIŠER / FISCHER (Hannß Fischer) prevzel hišo 1680	Matija KURTEK (Mathias Kurtek)

⁴⁵ Jurij Lašič je na seznamu želarjev naveden med želarji v trgu (pag. 187), njegovo ime pa z oznako NB: tudi ob robu začetka seznama tržanov (pag. 202).

78	Adam ŠAJT / SCHEIT (Adam Scheidt), nato Mihael KRIŠTOFIČ (Michäel Chrischtophitsch)	po 1673 Jurij PLAVC (Juri Plauz)	Jurij PLAVEC (Juri Plauetz)
79	Ivan HUDIN (Hannß Hudin)	Vid AVGUSTINIČ / AVGUŠTINIČ (Veit Augufinitisch), nato Ivan KUZMIČ (Juän Khußmitsch)	Matija ŠRAMF (Mathias Schrampf)
80	Jurij VIRBEL / WÜRBEL (Georg Würbel), nato Jožef KAUMRIČER (Joseph Khaumritscher)	Sigmund OSTOTI (Sigmund Oftoty)	Ivan PEVEC (Juan Peuez)
81	Mate HABJANIČ (Mathe Habianitsch)	Isti kot prej (ni novega imena)	Matija HABJANIČ starejši (Mathias Habianitsch der ältere)
82	Viljem HEIS (Wilhelmb Heiß)	Martin ZORKO (Martin Sorkho)	Martin ZORKO (Martin Sorkho)
83	Jurij KIKEL (Jurÿ Khickhel)	Isti kot prej (ni novega imena)	Matija KIKEL (Mathias Kikhl)
84	Pavel HEGLER (Paull Hegler)	Isti kot prej (ni novega imena)	Jurij POŽGAN (Juri Poschgann)
85	Januš BELIČ (Janusch Wellitsch), nato Jurij MERNIK (Jurÿ Mernikh)	Peter LABOT (Peter Laboth), nato Peter VINKLER / WINCKLER (Peter Winkhler)	Ivan REDL (Hanf Redl)
86	Luka LUKMAN (Lucaß Lukhman)	Matija PERGER (Matthiaß Perger), po 1678 pustota	Tomaž AMBRING (Thomas Ambring)
87	Urban FIKE (Vrban Fickhe)	Nikolaj MARIN (Niglaß Märin)	Jurij MAKOTER (Juri Makhoter)
88	Jakob POLOŽNIK (Jacob Polloschnigkh)	Isti kot prej (ni novega imena)	Andrej POLOŽNIK (Andreas Polloschnigg)
89	Gregor GRUBER (Grogor Grueber)	Isti kot prej (ni novega imena) – plačevano do 1676	---
90	---	1673–1686 Marko HUBER, lončar (Marx Hueber Haffner), od 1687 Ladislav PAPEJ (Ladislaus Päpeÿ), nato Balaz PERC (Balasch Perz) – plačevano 1689–1692 za pogorišče (ist öede Prandstatt)	---
91	Mate KIKEL, mežnar (Mathe Gigl Möfner) – prepisano med želarje	Od 1677 Matija PURGAUER (Mathiaß Purgauer), prej Mate KIKEL mežnar (vorher Mathe Khikhl Meßner), nato Ivan KALČIČ (Juan Khältschitsch) – plačevano 1685–1692, nato spre- menjeno v želarijo (ist vnter die Schellarn geschriben)	pustota (Ist ödt)
92	Od 1670 Marko HUBER, lončar (Marx Hueber Haffner), nato Simon KOVAČIČ (Simon Khouatschitsch)	Isti kot prej (ni novega imena)	Simon KOVAČIČ (Siman Kouatschitsch)
93	---	Od 1683 Terezija HOLCNER / HOLZNER, vdova (Theresia Holznerin Wittib), nato Sebastjan JAVŠAVEC (Sebastian Jauschaez)	Pavel JERŠIČ (Paul Jerschiz)
94	---	---	Anton ADAMIČ (Antoni Adamitsch)
95	---	---	Mihael PERGER (Michl Perger)
96	---	---	Tomaž KOLENIČ (Thomas Kollenitsch)
Želarji ali kajzarji (Volgen Hernach die Schollärn oder Kheischler)			
1	Adam ŽABNIKER (Adam Schabnickher) [ŽABNIKAR], nato Balaz VARGL (Balasch Wärgl)	Isti kot prej (ni novega imena)	neznano
2	---	Od 1685 Matija VOGRINEC, želar (Mathias Vogrinez ein Schällär)	Matija VOGRIN (Mathias Vogrin) – v trgu

3	---	1675–1676 Ivan PAPAJ (Hannß Päpäy), nato uvrščeno med tržanska zemljišča (dißer Schallärn Grundt ist zum burgerlichen Grundt khumen)	neznano
4	Od 1669 do 1684 Ištvan PAPAJ (Iftuan Papay)	Isti kot prej (ni novega imena)	neznano
5	---	Od 1691 Matjaž VOGRINEC (Mathiasch Vogrinez), nato Jakob KUS, tržan (Jacob Khuß Bürger)	neznano
6	Jurko ŠUMAK (Jurkho Schumakh), nato dediči Gregorja KOVAČIČA (Gregor Khouatschitsch seel. Erben)	Isti kot prej (ni novega imena)	neznano
7	Jurij ARTABAR (Georg Artabar), nato Lukač PETEK (Lukatsch Pettekh)	Lukač PETEK še leta 1690, nato Mihael SÜNDL (Michael Sündl)	Mihael SÜNDL (Michal Sündl) – v trgu
8	Adam TERIŠ (Adam Therisch), nato Lenart TEMNJAK (Leonhardt Temniackh), nato Vincenz RAUTER (Vizenz Rautner)	Isti kot prej (ni novega imena), plačevano do 1693	Vincenc RAUTNER (Vizenz Rautner) – v trgu
9	Matija VEZJAK (Mathiaß Wefiägckh), nato Andraž MURALT (Andrasch Muhralt)	Isti kot prej (ni novega imena)	Andrej MURAT (Andreas Murath) – v trgu
10	Štefan KOSEC (Stephan Khoffez), nato Jurij LESKAVEC (Jurÿ Leskhauetz) [LESKOVEC], nato Hanž ŠTUHEC (Hannsch Stuhez), nato Gregor LEVAK (Gregor Leuakh)	Isti kot prej (ni novega imena), vmes ni bilo plačevano od 1689 do 1692, ker je pogorelo (<i>abgeprunen</i>)	neznano
11	Gregor ŠIRJAVEC (Gregor Schieräuez), nato Balaz TURK (Balasch Turkh), nato Martin PETEK (Martin Pettekh)	Isti kot prej (ni novega imena)	neznano
12	Adam ERJAVEC (Adam Eriäuez), nato Vido ŠUSTERIČ (Vido Schuffteritsch) –	Isti kot prej (ni novega imena), plačevano do 1674, nato pustota (ist öedt)	---
13	Lovrenc VEŠENJAK (Lorenz Vescheniägg) [VESENJAK], nato Martin CIGAN (Martin Zigän)	Isti kot prej (ni novega imena), vmes ni bilo plačevano od 1689 do 1692, ker je pogorelo (<i>abgeprunnen</i>)	neznano
14	Filip MAUKO (Philliph Maukho), nato Niklavž JURKOVIČ (Niclausch Jurkhauitsch)	Isti kot prej (ni novega imena), plačevano do 1680, nato pustota (ist oedt)	---
15	Andrej ZIBER (Andree Siber)	Valent KORN (Valent Khorn), nato SERŠEN (Serschen)	Ivan ŠERŠEN [SERŠEN] (Hans Scherschen) – v trgu
16	Gregor PIVAN (Gregor Pivan), nato Ladislav PAPEJ, mežnar (Ladislauß Pappēy Meßner)	Andrej LAŠIČ (Andreaß Läschtsh) – plačevano do 1688, pogorelo, nato pustota (ist öedt)	---
17	Adam MAČEDL (Adam Madschedl)	Isti kot prej (ni novega imena)	neznano
18	Od 1662 Mate KIKL (Mathee Gigl), nato Matija PURGAUER (Mathiaß Purgauer)	od okoli 1686 do 1696 Doroteja PREČKAVIČ, vdova (Dorothea Pretschkhauitschin Wittib), vmes ni bilo plačevano od 1689 do 1692 (zaradi požara), nato pusto pogorišče (ist öede Prandstatt)	neznano
19	Tomaž HANŽIČ (Thomaß Hänschitsch)	Isti kot prej (ni novega imena)	neznano

20	Ivan KRAVINA (Hanß Khrauina) [KRAVANJA / KRABONJA], nato Lovrenc KOSEC (Lorenz Khoffez) – nobenih plačil	---	Ivan KRAVINA (Hans Krauina) – na Kamenščaku [KRAVANJA / KRABONJA]
----	---	-----	---

Izhodiščno posestno stanje ob nastavitvi šiftnega registra leta 1659 je bilo videti takole. V prvem delu so popisali 89 posestnih enot, ki jih lahko opredelimo kot tržanske hiše, tem pa sledi 15 želarjev ali kajzarjev. V naslednjih desetletjih se je pojavilo nekaj novih tržanskih in kajžarskih domov, nekaj pa jih je izginilo. Pri tržanskih hišah je bilo končno številčno stanje leta 1711 za eno višje od izhodiščnega – 90.⁴⁶ Izginilo je pet hiš, od tega dve zaradi prevedbe v želarsko, pri čemer je ena nato potrjeno opustela; na drugi strani se je pojavilo sedem novih, od katerih je za eno po požaru leta 1689 ostalo pogorišče. Večje spremembe zaznamo pri želarskih oziroma kajžarskih domovih. Začetnim 15 se je skozi čas pridružilo pet novih, enega so uvrstili k tržanskim, šest pa jih je pred letom 1700 opustelo, od tega dva po omenjenem požaru. Leta 1711 jih je bilo 16 ali eden več kot ob izhodišču, od tega 11 v trgu in 5 na Kamenščaku. Seznama posestnikov torej nazadnje, leta 1711, izkazuje v trgu 90 tržanskih posestnikov in 11 želarjev, kar znese 101 dom.

V zvezi s številčnostjo domov je treba nujno opozoriti na napačne podatke o njihovem številu za konec 17. stoletja, ki se zadnjega pol stoletja v literaturi vztrajno ponavljajo, in sicer da je Ljutomer leta 1697 štel 87 hiš in 8 koč. Te navedbe se v resnici nanašajo na sosednji trg Veržej in jih je leta 1926 brez navedbe vira objavil Fran Kovačič.⁴⁷ Ljutomeru jih je pozneje zmotno pripisal Jože Curk, ki jih je zapovrh vsakič še malo priredil, denimo tako, da je iz hiš naredil meščanske hiše in iz želarskih hiš koč.⁴⁸

Prvi ohranjeni šiftni register za ljutomerski trg, ki pokriva več kot polstoletni časovni razpon, omogoča tudi dokaj zanesljivo ugotavljanje kontinuitete oziroma diskontinuitete posestnikov. Če pogledamo začetno in končno stanje, leti 1659 in 1711, je isti priimek obdržalo pet od izhodiščnih 89 tržanskih domov, kar pomeni pičlih 5,62 %.⁴⁹ Pri želarjih bi

bil tak en sam, in sicer Ivan Kravina na Kamenščaku, čigar ime najdemo tako na začetku kakor na koncu, vendar ni šlo za kontinuiteto, saj samo pri tej želariji ni nobenih zabeležk o poravnanih obveznostih, poleg tega pa je imela vmes drugega gospodarja.

Od leta 1711 zija v vrsti šiftnih registrov skoraj polstoletna vrzel. Primerjava z naslednjim registrom iz leta 1756⁵⁰ je pokazala, da se zaporedje popisovanja posestnih enot medtem ni spremenilo. Pri tistih posestih, za katere lahko upravičeno sklepamo, da so obdržale isti priimek, so namreč odstopanja majhna, v glavnem za eno do tri mesta. Priimek gospodarja se je tako v najboljšem primeru ohranil pri 13 tržanskih domovih, kar glede na izhodiščnih 90 predstavlja dobro sedmino (14,45 %).⁵¹ Za kajzarje ali želarje takšna primerjava ni mogoča, saj zaporedje na seznamu iz leta 1711 ni enako tistemu v šiftnem registru 1756. Sta pa v obeh registrih dva enaka priimka (Kravina/Kravanja in Pevec), oba pri želarjih na Kamenščaku, kar glede na izhodiščnih 16 želarjev predstavlja osmino (12,5 %).

Malo preden se z letom 1756 začne nova vrsta tržkih šiftnih registrov, sta za potrebe obdavčitve nastala dva druga popisa posestne narave, oba po naročilu države in ohranjena v več različicah. Gre za popis osebnega davka – glavarine – iz leta 1746 in za popis hiš iz leta 1754, ki pomembno zapolnjujeta časovno praznino v virih.

Popis **glavarine iz leta 1746**,⁵² ohranjen v dveh različicah, eni datirani in drugi nedatirani, ki ji manjka zadnji del (z datumom), zajema načeloma sleherno v Ljutomeru prebivajočo osebo pod jurisdikcijo trga in bi si kot tak zaslužil posebno obravnavo. Ker se na hišno posest nanaša le posredno – popisane so družine oziroma gospodinjstva in ne posestne enote (hiše) kot take –, se ga bomo tukaj samo dotaknili. V vsaki različici je zaporedje popisovanja drugačno,⁵³ neenaka pa je tudi njena struktura. V prvi, nedatirani

⁴⁶ Toliko je tudi imen na seznamu posestnikov iz leta 1711 (pag. 202–205).

⁴⁷ »L. 1697 je bilo izkazanih 89 tržanskih in 8 želarskih hiš« (Kovačič, *Ljutomer*, str. 262). Kovačič je sicer glavnino podatkov za svoje delo črpal iz neobjavljene kronike Mateja Slevkova s preloma 19. v 20. stoletje (prav tam, str. III).

⁴⁸ »Leta 1697 je bilo 87 meščanskih hiš in 8 koč« (Curk, *Urbanistično-gradbene zasnove*, str. 305); »L. 1697 jih [hiš] je bilo 87 in 8 koč« (Curk, *Ljutomer in njegova okolica*, str. 8); »leta 1697 jih [hiš] je bilo 87 in 8 koč« (Curk, *Trgi in mesta*, str. 96). V istih delih Curk navaja (skoraj) enake podatke tudi za Veržej: »Leta 1445 je bilo v trgu 55 domov, leta 1697 pa 97 (sic!)« (Curk, *Urbanistično-gradbene zasnove*, str. 306); »leta 1697 89 (sic!) tržkih in 8 kajžarskih hiš« (Curk, *Mesta in trgi*, str. 139).

⁴⁹ Pri zap. št. 31 (Kosec), 64 (Hernja), 81 (Habjanič), 83 (Kikel) in 88 (Položnik).

⁵⁰ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/2, šiftni register 1756.

⁵¹ Isti priimki so izpričani pri naslednjih posestnih enotah: Milbaher na št. 6 (1713) oziroma 5 (1756), Erjavec na št. 7 oziroma 6, Groskopf na št. 10 oziroma 9, Lačen na št. 16 oziroma 15, Avgustinec/Avguštinac na št. 22 oziroma 21, Plavec obakrat na št. 27, Kosec na št. 31 oziroma 29, Ganser/Ganster na št. 42 oziroma 40, Belič/Belec na št. 45 oziroma 47, Paltauf na št. 73 oziroma 68, Rojko na št. 76 oziroma 75 in Kolonič/Kolenič na št. 96 oziroma 88. Morda gre za isti priimek, enkrat v slovenski in drugič nemški različici tudi pri priimkih Žgajnar (1711 št. 38) in Prantl (1756 št. 35).

⁵² SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/1, seznam tržanov, hiš ipd., fol. 22/1–56/1.

⁵³ V obeh različicah sta najprej popisani gospodinjstva trškega sodnika in pisarja, nato pa v nedatirani osem tržkih svetnikov, medtem ko v drugi takšne hierarhije ni.

Namen der Häuser	Qualität der Häuser	Summe der Häuser
Labus anfrano		38
Johann Gornitz	»für Befundbar	1
Margaretha Labffin	»Bürgerin	1
Anna Gornitz	»für Befundbar	1
Mälkäff Bignitz	»für Bürger	1
Blasius Ballanz	»für Blaguar	1
Jeanz Koppitz	»für Bürger	1
Martin Kurnia	»für Bürger	1
Adam Pflanz	»für Hausbau	1
gnabfmann Pflanz	»Bürgerin	1
Offizier Reich	»für Ludann	1
Jeanz Gornitz	»für Bürger	1
Anton Pflanz	»für Bürger	1
Jacob Pflanz	»für Befundbar	1
Johann Pflanz	»für Pflanz	1
Mälkäff Bignitz	»für Bürger	1
Michael Ballanz	»für Befundbar	1
Jeanz Koppitz	»für Bürger	1
Jeanz Koppitz	»für Bürger	1
Jeanz Koppitz	»für Bürger	1
Florian Männikoff	»für Müller	1
Simon Gornitz	»für Männikoff	1
Simon Pflanz	»für Pflanz	1
Labus		59

Stran iz izvoda popisa hiš 1754, poslanega v Gradec
(StLA, Laa. A., Antiquum I, Häuserzählung 1754, K 16, Heft 62, No. 99, 21. 4. 1754).

različici, ki je od druge starejša manj kot en mesec,⁵⁴ je v kategoriji tržanstvo (*burgerschafft*) popisanih 85 gospodinjstev z 1 do 9 člani (vključno s posli, obrtnimi pomočniki in vajenci), 31 gospodinjstev gostačev (*Inleith*) z 1 do 6 člani (kar 20 je enočlanskih) in uvodno navedbo, da živijo »pri tržanih v njihovih izbah« (*bei den burgern in ihren Stubenn*), in samo 8 hišarjev (*Häuser*), v katerih prepoznamo kajzarje ali želarje, ne vemo pa, koliko je bilo vseh, ker zadnji

del popisa manjka. Druga različica popisa, datirana 12. marca 1746, gostačev ne obravnava samostojno, ampak jih popisuje znotraj gospodinjstev tržanov (*burgerschafft*), ki jih je skupaj 93 in štejejo od 1 do 13 oseb. Posebna kategorija so trški kajzarji (*Der gemein Markt Keusbler*), skupno 20 gospodinjstev z 1 do 7 člani, med katerimi jih je neznano število živelo v trgu, drugi pa na Kamensčaku. V veliko pomoč pri ugotavljanju, kateri so bili trški, je šiftni register za leto 1757, ki v trgu navaja pet kajzarjev, vsa njihova imena pa najdemo enajst let prej v popisu glavarine.⁵⁵

⁵⁴ Glede na datacijo druge različice popisa (fol. 38/1–56/1) z 12. marca 1746 je prva (fol. 22/1–37/1) morala nastati le malo prej, med 16. in 25. februarjem. Datirati jo je mogoče na podlagi dveh podatkov: 1) Gostač Jakob Purgerič in njegova žena Elizabeta, ki ju najdemo v obeh različicah popisa, sta se poročila 16. februarja 1746; 2) nedatirana različica popisa med otroki tržana Martina Sumerja še ne pozna najmlajšega Jožefa, krščenega 25. februarja 1746 (NSAM, Matične knjige, Ljutomer, poročna knjiga 1736–1774, pag. 50; krstna knjiga 1745–1763, pag. 23).

⁵⁵ Šiftni register ne ločuje med kajzarji v trgu in onimi na Kamensčaku, ampak vse zajema pod naslovom »Schellarn St[euer]« (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/3, šiftni register 1757, pag. 34–38). Ločitev je v njej šele leta 1813 zabeležil magistratni uradnik Ivan Koprijan, ki je za pet kajzarjev v trgu (*Die Markt Keuschler*) identificiral tudi njihove poznejše hišne številke (pag. 34).

Druga različica popisa glavarine, ki pozna 93 tržanskih gospodinjstev, kar je osem več kot prva (85), je torej popolnejša. Skoraj nobenega dvoma ni, da je vsako tržansko in kajžarsko gospodinjstvo prebivalo

v lastni hiši. Potemtakem lahko sklenemo, da je trg tedaj štel 98 obljudenih hiš (brez župnišča in šole), od tega 93 tržanskih in pet kajžarskih.

Razpredelnica 6: Hišni gospodarji po popisu hiš iz leta 1754.

Zap. št. ⁵⁶	Hišni gospodar (<i>Namen des Hausfürwirts</i>)	[Posest]	Poklic (<i>Qualität desselben</i>) ⁵⁷	Število hiš (<i>Summa deren Häusern</i>)
1	Matija ERJAVEC (<i>Matthias Erjavez</i>)	2 pluga njiv (<i>mit 2 pflueg Akber</i>)	usnjar (<i>Ein lederer</i>)	1
2	Andrej HERNJA (<i>Andre Hernia</i>)	14 plugov njiv in 2 majhna travnika (2 <i>wüsel</i>)	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
3	Ivan ŠKORJANEC (<i>Johann Skborjanecz</i>)	12 plugov njiv in 1 travnik (1 <i>wüsen</i>)	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
4	Anton VOLKMAJER / VOLKMEIER (<i>Antoni Volkmaÿr</i>) [VOLKMER]	7 in pol pluga njiv	čevljar (<i>ein Schuester</i>)	1
5	Jakob FRANK (<i>Jacob Fränkhl</i>)	6 plugov njiv in 1 travnik	upravitelj (<i>Administrator</i>) ⁵⁸	1
6	Matevž RAKOVEC (<i>Mattheus Rakhouez</i>)	7 plugov njiv	usnjar (<i>Ein lederer</i>)	1
7	Franc GREB ⁵⁹ (<i>Franz Greb</i>)	brez zemljišč (<i>ohne grundstuckh</i>)	ključavničar (<i>Ein Schlosser</i>)	1
8	Ivan Jurij HARTLEUTNER (<i>Hanß Georg Hartleütner</i>)	2 pluga njiv	žebljar (<i>Naglschmid</i>)	1
9	Matija POŽGAN (<i>Matthias Poßgan</i>)	brez zemljišč	vrvičar (<i>Schnürmacher</i>)	1
10	Karel KOLENIČ (<i>Carl Kollenitsch</i>)	6 plugov njiv	kovač (<i>Ein schmidt</i>)	1
11	Matija PURGERIČ (<i>Matthias Purgeritsch</i>)	1 plug njiv	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
12	Ivan KUPFERDEGEN (<i>Johann Kupfferdegen</i>)	3 plugi njiv	krznar (<i>Ein Kirschner</i>)	1
13	Ivan FERK (<i>Johann Ferkb</i>)	3 in pol plugi njiv in 1 in pol travnika	mesar (<i>Fleisch Hakber</i>)	2
14	Pavel GROSCHOPF (<i>Paul Grosschopff</i>)	1 plug njiv	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
15	Matija KOCH (<i>Matthias Koch</i>)	3 plugi njiv	pek (<i>Ein bekb</i>)	1
16	Jurij HRASTOVEC (<i>Jurÿ Hrastouez</i>)	8 in pol plugov njiv in 1 majhen travnik	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
17	Valentin ŽNIDERIČ (<i>Vallentin Schnideritsch</i>)	3 plugi njiv in 1 majhen travnik	kramar (<i>Ein Cramer</i>)	1
18	Franc KOLENC (<i>Franz Kollenz</i>)	2 pluga njiv	ranocelnik (<i>Ein Baader</i>)	1
19	Katarina LEIGEB / LAJGEB (<i>Catbarina Leÿgebin</i>)	7 plugov njiv in 2 travnika	kramarica (<i>Cramerin</i>)	1
20	Ivan Mihael WALLNER / VALNER (<i>Johann Michael Wallner</i>)	3 plugi njiv in 1 travnik	mizar (<i>Ein Tischler</i>)	1
21	Martin PEVEC (<i>Martin Peuecz</i>)	brez zemljišč	gostilničar (<i>ein würtb</i>)	1
22	Jožef ŠTUHEC (<i>Joseph Stubez</i>)	brez zemljišč	lončar (<i>ein haffner</i>)	1
23	Martin GRIENDLING (<i>Martin Griendling</i>)	brez zemljišč	kipar (<i>bildhauer</i>)	1

⁵⁶ Zaporednih števil v izvorni fasciji ni.

⁵⁷ Razlog, zakaj je v izvorniku ponekod naveden nedoločni člen (Ein), drugje pa ne, je izključno (ne)zadosten prostor v tabelarični rubriki izvornika.

⁵⁸ V konceptni predlogi istega popisa je Jakob Frank naveden kot upravitelj (administrator) sekovske škofije: *Admin. v[on]*

bistum: Seggau (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/1, seznam tržanov, hiš ipd., fol. 17/1).

⁵⁹ V različici popisa, poslani štajerskim deželnim stanovom, je priimek zapisan kot *Kreb* (StLA, Laa. A., Antiquum I, Häuserzählung 1754, K 16, Heft 62, No. 99, 21. 4. 1754).

24	Peter STEIDL (<i>Peter Steidl</i>)	2 pluga njiv	kramar (<i>Ein Cramer</i>)	1
25	Štefan VEBERIČ (<i>Stephan Weberitsch</i>)	brez zemljišč	tkalec (<i>Ein Weber</i>)	1
26	Ivan GEIST, sodar (<i>Johann Geist, Pinter</i>)	14 plugov njiv	sodar (<i>Ein Pinter</i>)	1
27	Ivan LANČIČ (<i>Johann Lantschitsch</i>)	8 plugov njiv	mesar (<i>Fleischhakber</i>)	1
28	Jurij LUKNER (<i>Georg Lukhner</i>)	4 plugi njiv	sodar (<i>Ein Pindter</i>)	1
29	Jožef BABNIK / VABNIK (<i>Joseph Wabneg</i>)	3 plugi njiv	vrvar (<i>Ein Sailler</i>)	1
30	Matija RAVŠ / RAUSCH (<i>Matthias Rausch</i>)	brez zemljišč	kramar (<i>Ein Cramer</i>)	1
31	Ivan Jurij KOPRIJAN (<i>Hanß Georg Koprian</i>)	1 in pol pluga njiv	sedlar (<i>Ein Sattler</i>)	1
32	Sebastjan ROJKO (<i>Sebastian Roikho</i>)	4 plugi njiv	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
33	Matija FELLER (<i>Matthias Feller</i>)	5 plugov njiv in 1 majhen travnik	steklar (<i>Ein glasser</i>)	1
34	Mihael PRANTL (<i>Michael Präntl</i>)	košček travnika (<i>1 flekh wüsen</i>)	sodar (<i>Ein Pindter</i>)	1
35	Matija FRELIH / FRÖLICH (<i>Matthias Frölich</i>)	3 in pol plugi njiv	mizar (<i>ein Tischler</i>)	1
36	Matija ONEŠLAK (<i>Matthias Oneschlag</i>) ⁶⁰ [ONEŠAK]	5 plugov njiv in 1 travnik	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
37	Ignac CVETKO (<i>Ignati Zwetkbo</i>)	brez zemljišč	tkalec (<i>Ein Weber</i>)	1
38	Ivan GORJUP (<i>Johann Goriub</i>)	brez zemljišč	krojač (<i>Ein Schneider</i>)	1
39	Marjeta LAČEN (<i>Margaretha Lätschnin</i>)	4 plugi njiv	tržanka (<i>burgerin</i>)	1
40	Andrej GRAF (<i>Andree Graff</i>)	1 plug njiv	čevljar (<i>Ein Schuester</i>)	1
41	Balaž ZUPANIČ (<i>Wälläsch Supänitsch</i>)	3 plugi njiv	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
42	Balaž VALENC (<i>Wallasch</i> ⁶¹ <i>Vallenz</i>) [HVALENC]	1 plug njiv	kolar (<i>Ein Wagner</i>)	1
43	Franc VORŠIČ (<i>Franz Vorschitsch</i>) ⁶²	6 plugov njiv in 1 gozdiček (1 wäldl)	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
44	Martin HERNJA (<i>Martin Hernia</i>)	6 plugov njiv	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
45	Adam ŠUC / SCHUTZ (<i>Adam Schuz</i>)	3 plugi njiv in 1 gozdiček (1 waldl)	lončar (<i>Ein Haffner</i>)	1
46	Jera JAKL (<i>Gerthraud Jakhlin</i>)	brez zemljišč	tržanka (<i>Ein burgerin</i>)	1
47	Filip ROJKO (<i>Phillip Roikho</i>)	2 pluga njiv	usnjar (<i>Ein lederer</i>)	1
48	Ivan GANSTER (<i>Hanß Ganster</i>) [GANSER]	brez zemljišč	opekar (<i>Ein Ziegler</i>)	1
49	Anton DEŽMAN (<i>Antoni Deschman</i>)	brez zemljišč	tkalec (<i>Ein weber</i>)	1
50	Jakob ŽIŽEK (<i>Jacob Schisseg</i>)	1 plug njiv	krojač (<i>Ein Schneider</i>)	1
51	Ivan REINHALTER (<i>Johann Reinhalter</i>)	brez zemljišč	mizar (<i>Ein Tischler</i>)	1
52	Balaž STROHMEIER / ŠTROMAJER (<i>Wälläsch Stromaÿr</i>)	8 in pol plugov njiv in 1 travnik	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
53	Mihael BELEC (<i>Michael Wellez</i>)	brez zemljišč	krojač (<i>Schneider</i>)	1
54	Franc KOSEC (<i>Franz Kossez</i>)	7 plugov njiv	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
55	Jožef DIGL / TIGL ⁶³ (<i>Joseph Tügl, Maller</i>)	brez zemljišč	slikar (<i>Ein Maller</i>)	1
56	Florijan MARINIČ (<i>Florian Märinitsch</i>)	3 plugi njiv	mlinar (<i>Ein Müller</i>)	1

⁶⁰ V dveh drugih različicah popisa se priimek glasi *Oneschlag* (StLA, Laa. A., Antiquum I, Häuserzählung 1754, K 16, Heft 62, No. 99, 21. 4. 1754; SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovj 1/1, seznam tržanov, hiš ipd., fol. 17/1).

⁶¹ Po uradni različici popisa, poslani deželnim stanovom: *Bla-*

sius (StLA, Laa. A., Antiquum I, Häuserzählung 1754, K 16, Heft 62, No. 99, 21. 4. 1754).

⁶² Po isti različici popisa: *Vorschiz* (prav tam).

⁶³ O slikarju Jožefu Diglu gl. Šerbelj, Jožef Digl, str. 119.

57	Simon GABREC (<i>Simon Gabrez</i>) [GABERC]	2 in pol pluga njiv 66	čevljar-čizmar (<i>Tschifsmamacher</i>)	1
58	Simon ZEMLJIČ (<i>Simon Semblitsch</i>)	4 plugi njiv	ključavničar (<i>Ein Schlosser</i>)	1
59	Jožef ŽIŽEK (<i>Joseph Schisseg</i>)	brez zemljišč	nadzornik (<i>Inspector</i>)	1
60	Franc PAHERL / PACHERL, (<i>Franz Pächerl</i>)	4 plugi njiv in 1 travnik	klobučar (<i>Ein Huetter</i>)	1
61	Ivan GERŠIČ (<i>Johann Gerschitsch</i>)	2 pluga njiv	nadzornik (<i>Inspector</i>)	1
62	Mihael PERKO (<i>Michael Perggo</i>)	8 plugov njiv in 1 majhen travnik	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
63	Jožef RISAM (<i>Joseph Risam</i>)	2 in pol pluga njiv	usnjar (<i>Lederer</i>)	1
64	Mihael MILNER (<i>Michael Millner</i>)	brez zemljišč	merilec žita (<i>Traymmesser</i>)	1
65	Simon TOPOLOVŠAK (<i>Simon Topoloffschag</i>) [TOPOLOVŠEK]	brez zemljišč	lončar (<i>Hafner</i>)	1
66	Martin MIKŠA (<i>Martin Migscha</i>)	14 plugov njiv in 3 koščki travnika (3 flekh wüsl)	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
67	Tomaž KRAJL (<i>Thomas Krajl</i>) [KRALJ]	6 in pol plugov njiv	kovač (<i>Ein Schmidt</i>)	1
68	Balaž TURK (<i>Wälläsch Turkb</i>)	9 plugov njiv in 2 koščka travnika (2 flekh wüsl)	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
69	Gašper HANŽIČ (<i>Caspar Hanschitsch</i>)	5 in pol plugov njiv	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
70 ⁶⁴	Jurij ONEŠAK (<i>Jurj Oneschag, Bürger</i>)	8 plugov njiv	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
71	Matija MERNIK (<i>Matthias Mernig</i>)	1 in pol pluga njiv	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
72	Matija AVGUSTINEC / AVGUŠTINEC (<i>Matthias Augustinez</i>)	14 plugov njiv in 1 travnik	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
73	Jožef FLASER (<i>Joseph Flässer</i>)	12 plugov njiv in 1 košček travnika (1 flekh wüsen)	upravitelj (<i>Verwalter</i>)	1
74	Andrej POSTATOR (<i>Andre Postattor</i>)	12 plugov njiv in 1 košček travnika (1 flekh wüsen)	sodar (<i>Ein Pindter</i>)	1
75	Matija MURATA (<i>Matthias Muratha</i>)	5 plugov njiv	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
76	Anton POLTAUF (<i>Antoni Poltauf</i>) ⁶⁵ [PALTAUF]	4 plugi njiv	medičar/lectar (<i>Ein lebzelter</i>)	1
77	Anton BELIČ / VELIČ (<i>Antoni Wellitsch</i>)	6 plugov njiv	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
78	Ivan KOŠIČ (<i>Johann Koschitsch</i>)	5 plugov njiv	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
79	Jakob HRASTOVEC (<i>Jacob Hrastouez</i>)	11 in pol plugov njiv in 1 travnik	tržan (<i>Ein burger</i>)	1
80	Agnes JURIN (<i>Agnes Jurinin</i>)	5 in pol plugov njiv	tržanka (<i>Ein burgerin</i>)	1
81	Anton MAIERHOFER (<i>Antoni Majrhoffer</i>)	8 plugov njiv in 3 travniki	sodar (<i>Ein Pindter</i>)	1
82	Jernej JURŠIČ (<i>Barthlme Jurschitsch</i>)	2 pluga njiv	sodni uslužbenec (<i>Ein Profoss</i>)	1
83 ⁶⁶	Marija POSTATOR (<i>Maria Postattorin</i>)	5 plugov njiv	tržanka (<i>Ein burgerin</i>)	
84	v trški hiši trški pisar (<i>In dem Markbt Haus der M. Schreiber</i>)	[brez navedbe zemljišč]	trški pisar (<i>M. Schreiber</i>)	1

⁶⁴ V uradni različici popisa, poslani deželnim stanovom, je zaporedje drugačno: najprej Mernik, nato Onešak (StLA, Laa. A., Antiquum I, Häuserzählung 1754, K 16, Heft 62, No. 99, 21. 4. 1754).

⁶⁵ V drugih dveh različicah popisa se priimek glasi *Paltauff* (StLA, Laa. A., Antiquum I, Häuserzählung 1754, K 16,

Heft 62, No. 99, 21. 4. 1754; SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, sk. 1, ovoj 1/1, seznam tržanov, hiš ipd., fol. 21/1).

⁶⁶ V uradni različici popisa, poslani deželnim stanovom, je Marija Postator navedena na 85. mestu, za trškim pisarjem in učiteljem (StLA, Laa. A., Antiquum I, Häuserzählung 1754, K 16, Heft 62, No. 99, 21. 4. 1754).

85	v šolski hiši učitelj (<i>In dem Schuell Hauß der Schuelmeister</i>)	[brez navedbe zemljišč]	učitelj (<i>Schuelmeister</i>)	1
86	Jurij ŠPRINGER / SPRINGER, (<i>Jurj Springer</i>)	1/2 pluga njiv	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
87	Jožef ČERNOVIČ (<i>Joseph Tschernovitsch</i>)	1 plug njiv	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
88	Sebastjan NEMEŠKO (<i>Sebastian Nemeßkbo, Keuschler</i>)	5 plugov njiv	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
89	Urban GREGOREC (<i>Vrban Gregorez</i>)	6 plugov njiv in 1 košček travnika (<i>1 Flekh wüsen</i>)	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
90	Martin REISCHBERGER / RAJŠBERGER (<i>Martin Reischberger</i>)	brez zemljišč	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
91	Adam FERENC (<i>Adam Ferenz</i>)	brez zemljišč	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
92	Matija KRAVONJA (Matthias Kravonia) [KRAVANJA / KRABONJA]	8 plugov njiv	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
93	Lovrenc MAT (<i>Lorenz Maath</i>)	brez zemljišč	kajžar ⁶⁷ (<i>Ein Keuschler</i>)	1
94	Jakob PURGERIČ (<i>Jacob Purgeritsch</i>) ⁶⁸	pol pluga zemlje (<i>1/2 Pflug Erden</i>)	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
95	Arne POTOČNIK (<i>Arne Pototschneg</i>) ⁶⁹	3 in pol pluga njiv	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
96	Jakob MIKL (<i>Jacob Mikhl</i>)	2 pluga njiv	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
97	Balaž HABJANIČ (<i>Walläsch Habianitsch</i>)	4 plugi njiv	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
98	Matija KREN (<i>Matthias Kren</i>)	2 pluga njiv	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
99	Kolman ŠEVŠAK / SEVŠEK (<i>Colman Scheuszag</i>) ⁷⁰	4 plugi njiv	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
100	Mihael PUŠENAK (<i>Michael Puschenag</i>) [PUŠENJAK]	pol pluga njiv	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
101	Martin ROBNIK (<i>Martin Robneg</i>)	5 plugov njiv	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
102	Andrej PEVEC (<i>Andre Peuez</i>)	4 plugi njiv	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
103	Andrej VOZLIČ (<i>Andre Voßlitsch</i>)	6 plugov njiv	kajžar (<i>Ein Keuschler</i>)	1
104	Neža KLEMENČIČ (<i>Agnes Clementschitschin</i>)	brez zemljišč	kajžarica (<i>Ein Keuschlerin</i>)	1
	Skupaj			105

Slabo desetletje mlajši **popis hiš iz leta 1754**, nastal v okviru štajerskega štetja hiš po posameznih zemljiških gospostvih, za razliko od dotedanjih virov kot prvi izrecno obravnava samo hiše kot take. Fasijsko tabelo (*Fassions Tabella*) za trg Ljutomer je 21. aprila 1754 podpisal trški sodnik Matija Erjavec, posebnost ljutomerskega popisa pa je ta, da so se poleg izvoda, ki ga je trški predstojnik poslal štajerskim deželnim stanovom,⁷¹ ohranile še tri njegove različice,

vse v ljutomerskem trškem arhivu. Ena, nedatirana, je identična z oddano, medtem ko sta drugi dve vsebinsko bogatejši, saj poleg standardnih podatkov – imena in poklica posameznega hišnega gospodarja ter števila hiš v njegovi posesti (1 ali 2 hiši) – pri vsakem navajata tudi zemljiško posest. Prva različica popisa je konceptna s popravki, druga pa čistopisna in prav tako kot tista v arhivu štajerskih deželnih stanov datirana 21. aprila 1754 ter opremljena s sodnikovim podpisom in pečatom.⁷²

V Razpredelnici 6 je objavljena čistopisna različica popisa hiš,⁷³ ki pri vsakem hišnem posestniku vsebuje tudi sumarni prikaz njegove zemljiške posesti. Slednja je pri ornih površinah izražena v številu

⁶⁷ V konceptni predlogi popisa so od tu dalje vsi posestniki razen zadnje, pripisane Neže Klemenčič, navedeni kot želarji (*Schellar*), kar je prečrtano in nadomeščeno z oznako kajžar (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/1, seznam tržanov, hiš ipd., fol. 19/1).

⁶⁸ V uradni različici popisa, poslani deželnim stanovom: *Burgerritsch* (StLA, Laa. A., Antiquum I, Häuserzählung 1754, K 16, Heft 62, No. 99, 21. 4. 1754).

⁶⁹ V uradni različici popisa v stanovskem arhivu: *Podoschneg* (prav tam).

⁷⁰ V uradni različici popisa: *Scheuszag* (prav tam).

⁷¹ StLA, Laa. A., Antiquum I, Häuserzählung 1754, K 16, Heft

62, No. 99, 21. 4. 1754. – Sodnik Matija Erjavec je naslednji dan, 22. aprila 1754, na okrožnem uradu v Mariboru podal osebno prisego o resničnosti podatkov v fasiji.

⁷² SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/1, seznam tržanov, hiš ipd., fol. 11/1–13/1, 17/1–20/1, 58/1–60/1.

⁷³ Prav tam, fol. 11/1–13/1.

plugov, kar pomeni oralov (0,57 hektarja),⁷⁴ pri drugih zemljiščih pa v številu parcel.

V Ljutomeru so leta 1754 našeli 105 hiš⁷⁵ in 104 hišne posestnike, ker je mesar Ivan Ferik premozel dve hiši. Kajžarji, skupaj 19, so navedeni na koncu, od 86. do 104. mesta, pri čemer ni izpričano, kateri so imeli hišo v trgu in kateri na Kamenščaku. Pri identificiranju trških kajžarjev si je tudi zdaj mogoče pomagati s tri leta mlajšim šiftnim registrom (1757), iz katerega je razvidno, da je bilo v trgu pet od skupno 23 popisanih kajžarjev;⁷⁶ vseh pet imen najdemo tudi na popisu hiš, le da je eden označen kot tkalec, sicer pa niso navedeni skupaj, ampak pomešano s kajžarji s Kamenščaka.⁷⁷

Število hiš v samem trgu je tako skupaj s trško hišo, kjer je stanoval trški pisar, in šolsko stavbo s stanovanjem za učitelja znašalo 90, število zasebnih hišnih posestnikov pa 87, ker je imel omenjeni mesar dve hiši. Pri tem se postavlja vprašanje, ali se je število hiš v preteklih letih nekoliko zmanjšalo. Sodeč po popisu glavarine iz leta 1746 je bilo namreč stanovanjskih stavb tedaj 98, od tega 93 tržanskih. Zmanjšanje bi lahko zakrivil požar 15. junija 1750, ki je upepelil 28 domov. Na seznamu hiš iz leta 1754 pogrešamo 13 imen s seznama pogorelcev,⁷⁸ vendar ne vemo, v katerih primerih je šlo za zamenjavo lastnika, najsibo znotraj družine najsibo s prenosom v druge roke. Leta 1754 je med hišnimi gospodarji mogoče najti pet priimkov pogrešanih pogorelcev (drugačno je osebno ime), v šiftnem registru za leto 1756⁷⁹ pa je pet imen posestnikov enakih imenom pogorelcev, ki jih štetje hiš dve leti prej ne pozna.

Zaporedje hiš v popisu iz leta 1754 nima nobene zveze ne z vrstnim redom v obeh popisih glavarine iz leta 1746 ne z onim v šiftnih registrih od 1756 dalje, ki so, kot bomo videli, sledili fizičnemu zaporedju domov. Po kakšnem kriteriju so bile hiše popisane ob hišnem štetju 1754, ostaja neznanka. Popisova-

nje vsekakor ni sledilo ne fizičnemu vrstnemu redu ne poklicni strukturi ne velikosti zemljiške posesti. Samo ugibamo lahko, ali so za merilo vzeli vrednost oziroma kakovost hiš. Ni naključje, da je na prvem mestu naveden usnar Matija Erjavac, ki ga prepoznamo kot takratnega trškega sodnika, in da so se na koncu znašli kajžarji.

Primerjava popisa hiš leta 1754 in temu časovno najbližjega šiftnega registra za leto 1756 je pokazala, da v slednjem kljub časovni bližini manjka 13 imen 87 zasebnih hišnih gospodarjev iz leta 1754, pri čemer je v osmih primerih najverjetneje prišlo do prenosa lastništva znotraj družine, ker je izpričan isti priimek. Na drugi strani v šiftnem registru 1756, ki v trgu (brez enega posestnika pogorišča) izkazuje 96 posestnikov (med njimi 5 trških kajžarjev in trško hišo), najdemo 20 novih imen glede na popis hiš leta 1754 (od tega osem enakih priimkov z drugačnimi osebnimi imeni).

Hišno štetje iz leta 1754 omogoča najzgodnejšo relevantno primerjavo hišne posesti Ljutomera z vsemi drugimi trgi in mesti na Štajerskem. Trg ob Ščavnici je bil po številu hiš med 36 trgi slovenske Štajerske na tretjem mestu, za Sevnico s 130 domovi ter Središčem (ob Dravi) s 112 hišami. Prvi trije trgi, ki so mu sledili, so imeli vsi manj kot sto hiš: Gornji Grad 94, Vojnik 82 in Ljubno 81. Takoj za njimi se je uvrstil Ljutomerov prvi sosed Veržej s skupno 76 domovi. Še več, Ljutomer je pustil za seboj dve od sedmih spodnještajerskih mest, Brežice (96 hiš) in Ormož (66 hiš), in izkazal natanko toliko domov kot mesto Slovenj Gradec (105).⁸⁰ Vendar je treba upoštevati, da je v samem trgu stalo le 90 od skupno popisanih 105 hiš, saj popis vključuje tudi trgu pripadajoče kajže na Kamenščaku.

Popis hiš leta 1754 je hkrati prvi in tudi edini vir, ki prikazuje popolno **poklicno strukturo** ljutomerskih hišnih gospodarjev. Tistih 27, ki so označeni samo kot tržani, od tega štiri ženske, nesporno ni imelo poklica, kar potrjuje seznam glavarine iz leta 1746, ki izrecno pravi: »ohne Profession«.⁸¹ Med 87 zasebnimi hišnimi posestniki (brez šolske stavbe in trške hiše) je na tržane brez poklica prišla slaba tretjina (31,0 %), skupaj s kajžarji pa dobra tretjina (35,6 %). Z obrtjo se jih je ukvarjalo nekaj manj kot tri petine, 50 ali 57,5 %, in sicer so se med obrtniki znašli naslednji: pet sodarjev, po štirje usnarji in kramarji (od tega ena kramarica), po trije mizarji, lončarji, tkalci in krojači, po dva čevljarja, ključavničarja, kovača in mesarja ter po en čizmar, kovač žebjar, vrvičar, krznar, pek, ranocelnik, gostilničar, kipar, vrvar, sedlar, steklar, kolar, opekar, slikar, mlinar, klobučar in medicar (lectar). Šest hišnih posestnikov (6,9 %) je bilo takšnih ali drugačnih uradnikov: dva nadzor-

⁷⁴ Da je bil s plugom resnično mišljen oral, je razvidno iz prve glavne zemljiške knjige ljutomerskega trga, v kateri je ista nepremičnina izražena enkrat v eni in drugič v drugi merški enoti (SI PAM 1802, Zbirka zemljiških knjig gosposčin ter magistratov in trgov, šk. 3, glavna zemljiška knjiga 1787–1804, pag. 24).

⁷⁵ Curkova delitev ljutomerskih hiš na hiše (86) in koče (19) (Curk, *Trgi in mesta*, str. 60) ni upravičena, saj temelji na podatkih o poklicu (kajžar), ne na vrsti ali kvaliteti stavb. – Nobena hiša v ljutomerskem trgu ni spadala neposredno pod gospodstvo Branek (StLA, Laa. A., Antiquum I, Häuserzählung 1754, K 16, Heft 62, Nr. 103, 7. 6. 1754).

⁷⁶ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/3, šiftni register 1757, pag. 34–38.

⁷⁷ Prvi trški kajžar iz šiftnega registra 1757 Štefan Veberič v popisu hiš 1754 ni naveden med kajžarji, ampak na 25. mestu in s poklicem tkalec. Martina Rajšbergerja srečamo na 90. mestu, Adama Ferenca na 91., Matijo Hrena ali Krena na 98. in Lovrenca Mata na 93.

⁷⁸ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 80, ovoj 80/1, Požari, 6. 10. 1751.

⁷⁹ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/2, šiftni register 1756.

⁸⁰ Curk, *Trgi in mesta*, str. 60.

⁸¹ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/1, seznam tržanov, hiš ipd., fol. 22/1–56/1.

Razpredelnica 7: Ljutomerski hišni posestniki po popisu hiš leta 1754 glede na obseg zemljiške posesti

	brez zemlje	do 5 oralov	5–10 oralov	več kot 10 oralov	Skupaj
tržani (brez poklica)	1	6	15	5	27
obrniki	15	25	8	2	50
uslužbenci	2	2	1	1	6
kajzarji	3	1	0	0	4
	21	34	24	8	87

nika (inšpektorja), gosposčinski upravitelj, upravitelj (administrator) v sekovski škofiji, sodni uslužbenec (profos) in merilec žita. Slednjič je treba omeniti še oba negospodarja s poklicem: učitelja, ki je prebival v šoli, in trškega pisarja z bivališčem v trški hiši. Če stanje primerjamo s seznamom glavarine iz leta 1746, se v številu obrtnikov posameznih strok pokažejo določena odstopanja, a ne bistvena.⁸²

Posebna vrednost dveh različic popisa hiš⁸³ je ta, da pri vsakem hišnem posestniku navajata tudi zemljiško posest, kar je edini tovrstni prikaz pred nastankom zemljiške knjige v osemdesetih letih 18. stoletja. Njivska posest je izražena v plugih (oralih), veliko redkejšo travniško površino in še zlasti redke gozdne pa v številu parcel. Tovrstnih podatkov ni le pri šoli in trški hiši, v kateri je stanoval trški pisar, ker sta bili obe očitno brez zemlje. V spodnji preglednici je obseg zemljiške posesti prikazan v korelaciji s poklicno strukturo 87 zasebnih hišnih posestnikov.

Slika je zgovorna in pričakovana. Brez zemljišč je bila slaba četrtnina hišarjev (24,1 %), med katerimi najdemo daleč največ obrtnikov (71,4 %). Slabi dve petini vseh ljutomerskih hišnih gospodarjev (39,0 %) sta premgli manj kot 5 oralov, od tega je bilo zopet skoraj tri četrtine obrtnikov (73,5 %), v kategoriji 5–10 oralov se je znašla dobra četrtnina vseh (27,6 %), med njimi tri petine tržanov brez poklica (62,5 %), več kot 10 oralov pa je imel manj kot vsak deseti (9,2 %) in tudi tu so tržani brez poklica predstavljali tripetinski delež (62,5 %).

Če zemljiško posest pogledamo z vidika posameznih poklicnih skupin – tržani brez poklica, obrtniki, uslužbenci in kajzarji –, pride še bolj do izraza ugotovitev, da so tržani, ki niso imeli obrtniškega poklica, povečini premgli več zemlje. Brez obdelovalnih zemljišč je bila le ena tržanka, morda obrtniška vdova (3,7 %), dobra petina (22,2 %) jih je izkazovala manj

kot 5 oralov njiv, dobra polovica (55,6 %) od 5 do 10 oralov in slaba petina (18,5 %) več kot 10. Med obrtniki najdemo nasprotno malo takih z večjo zemljiško posestjo. Slaba tretjina (30,0 %) je bila povsem brez zemlje, polovica (50,0 %) je imela manj kot 5 oralov in le petina (20 %) več, največ dva sodarja (12 in 14 oralov), ki sta edina spadala v kategorijo hišarjev z več kot 10 orali. Od kajzarjev so bili trije brez zemlje, prav tako Štefan Veberič, ki je sicer vpisan kot tkalec, medtem ko je imel eden dva orala njiv. Najenakomernejšo razporeditev zemlje srečamo pri šestih uslužbencih, od katerih dva nista premgla nobenih zemljišč, največ zemlje pa je pripadalo gosposčinskemu upravitelju (12 oralov in travnik). Največji zemljiški posestniki med Ljutomerčani so bili trije tržani in sodar, od katerih je vsak izkazoval 14 oralov njiv in trije zraven še nekaj travniških površin.

Kot smo videli, je popis hiš poleg zasebnih hiš zajel tudi dve zgradbi v javni lasti, in sicer t. i. trško hišo, v kateri je stanoval trški pisar, in šolsko stavbo, kjer je imel stanovanje učitelj. Javne zgradbe, kot so rotovži, špitali, župnišča, šole in druge, sicer niso bile podvržene hišnemu štetju. Špitalske stavbe Ljutomer tedaj ni premgel,⁸⁴ ljutomersko župnišče s pripadajočimi zgradbami pa že tako ni spadalo pod jurisdikcijo trškega magistrata. Župnišče (od 1770 s h. št. 78) in šolska stavba (h. št. 100), obe v neposredni bližini župnijske cerkve s pokopališčem, sta bili sploh edini ljutomerski stanovanjski stavbi zunaj trške jurisdikcije,⁸⁵ podsodni župniji. Spomnimo, da obe navaja župnik leta 1641 v napovedi dimnine.⁸⁶ Zakaj se je šola potemtakem znašla na popisu trgu podsodnih hiš iz leta 1754, je uganka. Najverjetneje zaradi deljene pristojnosti trga in župnika nad učiteljem,⁸⁷ ki je tedaj v njej stanoval. Šolske stavbe pozneje ne najdemo ne v trških štiftnih registrih ne v trški zemljiški knjigi.⁸⁸ Kovačič o njej piše, da so jo zgradili

⁸² V datirani različici popisa glavarine z dne 12. marca 1746 (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/1, seznam tržanov, hiš ipd., fol. 38/1–56/1) si obrtniki po zastopanosti sledijo takole: pet krojačev (leta 1754 le trije), po trije sodarji (leta 1754 pet), čevljarji, mizarji, podkovači in lončarji, po dva mlinarja, ključavničarja, kramarja (1754 štirje), mesarja in usnarja (1754 štirje) ter po en medicar (lectar), mesar, čizmar, klobučar, ranocelnik, steklar, jermenar, usnjar, sedlar, zidar, zidarski pomočnik, vrvar, kolar, vrvičar, tkalec (1754 trije) in pek. Vseh 46 obrtnikov je bilo hišnih posestnikov, saj so brez izjeme popisani med tržani in ni nobeden označen kot gostac.

⁸³ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/1, seznam tržanov, hiš ipd., fol. 11/1–13/1, 17/1–20/1.

⁸⁴ Gradnja špitala je bila načrtovana sicer že okoli leta 1730 (Kovačič, *Ljutomer*, str. 90), vendar zamisli niso uresničili. Historiat špitalske ustanove podaja poročilo trškega magistrata za t. i. Göthovo topografijo leta 1836, ko špitalske stavbe še ni bilo (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/5a, 12. 9. 1836, fol. 6–7).

⁸⁵ V zemljiških knjigah trškega magistrata sta temu ustrezno vedno izpuščena (o zemljiških knjigah gl. op. 127, 129–130). StLA, Laa. A., Antiquum VI, Rauchfanganschlag 1640–1648, MD Nr. 23a, 8. 4. 1641.

⁸⁷ O tem: Kovačič, *Ljutomer*, str. 96–99.

⁸⁸ O štiftnih registrih gl. op. 33; o zemljiških knjigah gl. op. 127, 129–130.

leta 1725, popravili in povečali leta 1759, stala pa naj bi najbrž severozahodno od cerkve, tam, kjer so leta 1786 zgradili novo šolsko poslopje.⁸⁹ Župnišče se v šiftnih registrih pojavlja od leta 1774 dalje, a le »pro forma«, brez obveznosti do trga;⁹⁰ pripis v zemljiški knjigi konec 30. let 19. stoletja zanj izrecno pravi, da ne spada pod magistrat.⁹¹

Tako ostane vprašanje, za katero stavbo je leta 1754 šlo pri t. i. trški hiši, kjer je imel stanovanje trški pisar. Zelo kmalu po štetu hiš, le dve ali tri leta pozneje, je prešla v zasebne roke. Kot taka (*Markht Hauß*) je še navedena v šiftnih registrih za leti 1756 in 1757, pri čemer je iz mlajšega registra razvidno, da jo je medtem prevzel Martin Griendling (*amiezo Martin Grindling*),⁹² ki ga na seznamu hiš iz leta 1754 srečamo kot kiparja in gospodarja neke druge hiše. Ob hišnem oštevilčenju leta 1770 je stavba dobila hišno št. 21,⁹³ stala pa je na stičišču današnje Ormoške ceste in Starega trga na njegovi vzhodni strani.⁹⁴

Sredi 18. stoletja so v Ljutomeru poleg župnišča obstajale še tri hiše, ki jih popis hiš leta 1754 ni zajel, ker je šlo za javne stavbe oziroma dominikalno posest trga: rotovž, hiša trškega sluga in trški mlin. Za njihov obstoj izvemo iz **terezijanskega katastra**, ki je za problematiko hišne posesti sicer zelo malo uporaben vir. V ohranjenih fasijah in poročilih ljutomerskega trga so namreč njegovi dohodki zajeti sumarno, brez poimenske specifikacije obdavčencev.⁹⁵ Enako velja za gradivo gospodstva Branek, združenega z gospodstvom Ljutomer ter dvorcema Babinci in Cven, tedaj v rokah Ane Eleonore grofice Codroipo,⁹⁶ v gospodščinskem urbarju iz leta 1755, sestavnem delu katastra, je bil trg voden kot en obvezanec.⁹⁷

Rotovž in hiša za trškega slugo se v katastru pojavita skupaj s trško hišo na seznamu letnih izdatkov trga iz leta 1749, po katerem je njihovo popravilo znašalo 40 goldinarjev na leto.⁹⁸ Iz skopega zapisa sicer ni jasno razvidno, ali sta bili trška in slugova hiša ena zgradba ali dve (*Rath-Hauß: Marckbts und dieners behausung*). Kot smo videli, je v popisu hiš leta 1754 navedena samo t. i. trška hiša, v kateri je tedaj stanoval trški pisar in je kmalu zatem, leta 1756 ali 1757, prešla v zasebno last. V šiftnih registrih v tem času nasprotno ni ne rotovža ne hiše za trškega slugo, saj nista imela obveznosti. Za **hišo trškega sluga** lahko domnevamo, da je bila že tedaj na istem mestu kot pozneje. Ker je stala ob severnem vходу v trg, na stičišču današnje Razlagove in Prešernove ceste, je ob provizoričnem hišnem oštevilčenju v prvi polovici šestdesetih let dobila hišno številko 1 in jo obdržala tudi po uradnem državnem oštevilčenju leta 1770. Šiftni registri so to hišo vseskozi izpuščali (začenjajo se s h. št. 2),⁹⁹ prav tako kot najstarejša glavna zemljiška knjiga trga Ljutomer iz let 1787–1804.¹⁰⁰ Šele iz naslednje zemljiške knjige, nastavljene leta 1804, izvemo, da gre pri št. 1 za »Magistratliches Dienerhaus«, kjer stanuje vsakokratni trški sluga (*Markt Diener*), in da stavba pripada trgu od nekdanj (*von altersher*).¹⁰¹ Vsekakor je bila tu že pred provizoričnim hišnim oštevilčenjem, ki ga izpričuje šiftni register 1764–1769.¹⁰²

Ista zemljiška knjiga je zgovoren primer, kolikšna previdnost je potrebna pri vrednotenju formulacije »od nekdanj«. Pri trškem **rotovžu** (*Rathhaus*) s h. št. 15, o katerem knjiga pravi, da v njem stanuje vsakokratni sindik (trški pisar) in da ga deloma uporabljajo za pisarno, namreč najdemo enako navedbo, da je trg lastnik stavbe od nekdanj (*der Markt ist von altersher*

⁸⁹ Kovačič, *Ljutomer*, str. 99.

⁹⁰ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 2, ovoj 2/2, šiftni register 1774–1779, pag. 32.

⁹¹ SI PAM 1802, Zbirka zemljiških knjig gosposčin ter magistratov in trgov, šk. 312, št. 1570, glavna zemljiška knjiga magistrata Ljutomer [ok. 1840–ok. 1885], pag. 327.

⁹² SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/2, šiftni register 1756, pag. 9; ovoj 1/3, šiftni register 1757, pag. 10. – Iz šiftnega registra 1757 je prav tako razvidna selitev trškega pisarja v drugo hišo, in sicer iz pripisa magistratnega uradnika Ivana Koprijana iz leta 1813, da je trški pisar leta 1757 stanoval pri Martinu Postatorju v hiši s (poznejšo) h. št. 27 (prav tam, pag. 8).

⁹³ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 2, ovoj 2/2, šiftni register 1774–1779, pag. 12. – Hišno številko 1 je v šiftnih registrih za leti 1756 in 1757 leta 1813 dopisal magistratni uradnik Ivan Koprijan.

⁹⁴ Lokacija je razvidna iz franciscejske katastrske mape (stavbna parc. 67) (SI AS 177, Franciscejski kataster za Štajersko, M 332, k. o. Ljutomer, mapni list III, zapisnik stavbnih parcel, s. d.).

⁹⁵ StLA, Maria-Theresianischer Kataster, Marburger Kreis, Städte und Märkte, No. 6, Markt Luttenberg.

⁹⁶ Prav tam, Herrschaften, No. 108, Herrschaft Mallegg, Luttenberg, Wagenhof, Zween.

⁹⁷ Gosposčinski urbar (prav tam, No. 1, s. d.) nima naslova, naša datacija pa temelji na podatku pri trgu (fol. 1), iz katerega je razvidno, da je od leta 1740 minilo 15 let. Subreparticijska tabela, adjustirana leta 1758, pri trgu poleg njegovih skupnih obveznosti navaja še denarne datjave Jurija Fluherja (za dobre

pol hube) in obveznost dveh neimenovanih trških mesarjev, ki sta od gosposčinskih mesarskih klopi plačevala na leto štiri prekakane jezike (prav tam, Subrepartitions Tabela etc., 20. 1. 1758). Za Fluherja je iz prej omenjenega urbarja razvidno, da je poravnal desetino in davek od kupnopravnih njiv. Med gosposčinskimi akti je sicer tudi nedatiran mlajši izvleček iz trškega šiftnega registra, ki že vsebuje hišne številke, dodeljene ob vojaški konskripciji leta 1770 (prav tam, Extract etc.).

⁹⁸ StLA, Maria-Theresianischer Kataster, Marburger Kreis, Städte und Märkte, No. 6, Markt Luttenberg, 18. 7. 1749.

⁹⁹ Prvi šiftni register s hišnimi številkami je register za obdobje 1764–1769, naslednji za obdobje 1774–1779 pa ima že številke uradnega državnega oštevilčenja, ki le malo odstopajo od prejšnjega oštevilčenja; oba se začinjata s h. št. 2 (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 2, ovoj 2/1, šiftni register 1764–1769; ovoj 2/2, šiftni register 1774–1779).

¹⁰⁰ SI PAM 1802, Zbirka zemljiških knjig gosposčin ter magistratov in trgov, šk. 3, glavna zemljiška knjiga 1787–1804.

¹⁰¹ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 311, glavna zemljiška knjiga magistrata Ljutomer 1804–, pag. 1.

¹⁰² Magistratni uradnik Ivan Koprijan je sicer v šiftnem registru iz leta 1757 pozneje h. št. 1 pripisal hiši Jožefa Milpacherja in navedel, da je bila tu hiša za trškega slugo že veliko prej (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, 1/3, šiftni register 1757, pag. 3). V drugih šiftnih registrih, začeni z letom 1756, je tej hiši, sosedi hiše za trškega slugo, dodal pravilno h. št. 98 (prav tam, 1/2, šiftni register 1756, pag. 2).



Trški mlin leta 1903 (Župnijski arhiv Ljutomer, album fotografij Božidarja Kryla).

in desselben besitz),¹⁰³ toda v resnici je tedaj služila kot rotovž šele kakih 35 let. Po štiftnem registru 1764–1769 je bila ta hiša s (poznejšo) h. št. 15 še v lasti »gospe« Helene Postator (*Postatterin*), davek pa je bil plačan samo do leta 1767.¹⁰⁴ V naslednjem davčnem registru 1774–1779 je na tem mestu že rotovž (*Ist das Rathaus*), ki ni imel nobenih obveznosti.¹⁰⁵ Gre za lokacijo poznejše posojilnice na Glavnem trgu 13, kjer je po Curku stala »prvotna trška magistratna stavba«. ¹⁰⁶ V resnici je imel Ljutomer pred tem vsaj en starejši rotovž, o katerem za zdaj ne vemo, kje je stal in kaj se je z njim zgodilo. Kot smo videli, je leta 1749 izpričan v terezijanskem katastru, medtem ko iz štiftnih registrov od leta 1756 dalje ni razvidno, da bi v tretji četrtini 18. stoletja postal zasebna stavba ali kar koli drugega. Predvidevati je mogoče, da so ga okoli leta 1770, ko so za rotovž namenili Postatorjevo hišo, podrli. Rotovž, ta ali njegov predhodnik, se v Ljutomeru, kolikor je znano, sicer prvič omenja leta 1664.¹⁰⁷

Terezijanski kataster pozna še eno (stanovanjsko) stavbo, mlin, ki ga v popisu hiš leta 1754 ni,¹⁰⁸ in

sicer je šlo za dominikalni **trški mlin** (*Mahl Mühl*). Glede na navedbo, da stoji na Ščavnici tik ob trgu (*gleich bei dem Markt an Stainzbach*),¹⁰⁹ gre vsekakor za nekdanji župnijski mlin, ki je pogorel v velikem požaru leta 1689 in ga je trg kupil pet let zatem, leta 1694.¹¹⁰ V štiftnih registrih se prvič pojavi šele leta 1774, in sicer s hišno št. 87 (*Markt Mühl Haus*) ter brez obveznosti do trga.¹¹¹

Za drugo polovico 18. stoletja so za spoznavanje ljutomerske hišne posesti najpomembnejši vir ravno trški **štiftni registri**. Začenjajo se z letom 1756 in končajo 1834, pri čemer v tem časovnem razponu z njimi ni pokritih samo 22 od 79 let.¹¹² Njihova vsebina je sicer zelo skromna, saj za posamezno posest navajajo zgolj posestnika, njegove denarne obveznosti in njihovo poravnavanje.¹¹³ Hiš kot takih v njih ni, prav tako ne zemljišč, razen v razdelku o njihovem činžu in ponekod pri kajžarjih ali želarjih, so pa od srede šestdesetih let hišne številke. Omenjeno je

vi ulici (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/2, štiftni register 1756, pag. 4).

¹⁰⁹ StLA, Maria-Theresianischer Kataster, Marburger Kreis, Städte und Märkte, No. 6, Markt Luttenberg, 18. 7. 1749.

¹¹⁰ Kovačič, *Ljutomer*, str. 48.

¹¹¹ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 2, ovoj 2/2, štiftni register 1774–1779, pag. 36.

¹¹² Gl. op. 33.

¹¹³ »Gospod« Jožef Žižek, ki je v prvem štiftnem registru za leto 1756 naveden kot prvi, je, denimo, plačeval 4 goldinarje davka ter 8 krajcarjev in pol zemljiškega činža; postavka o prispevku za vojsko je, tako kot pri drugih posestnikih, ostala prazna, ob robu pa je pripis, da je obveznosti v celoti poravnal (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/2, štiftni register 1756, pag. 1).

¹⁰³ SI PAM 1802, Zbirka zemljiških knjig gospočin ter magistratov in trgov, šk. 311, pag. 85.

¹⁰⁴ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 2, ovoj 2/1, štiftni register 1764–1769, pag. 18.

¹⁰⁵ Prav tam, ovoj 2/2, štiftni register 1774–1779, pag. 10.

¹⁰⁶ Curk, *Ljutomer*, str. 19.

¹⁰⁷ Kovačič, *Ljutomer*, str. 71.

¹⁰⁸ Morda so ga v popisu hiš izpustili, ker tedaj ni imel (stalnih) prebivalcev. Med hišnimi gospodarji sicer najdemo mlinarja Florijana Mariniča, morebitnega zakupnika mlina. V štiftnem registru 1756 njegovega imena ni, je pa naveden Matija Marinič s poznejšo h. št. 6, tj. ob današnji Prešerno-

kako pogorišče, tu in tam naletimo na lastniško spremembo in navedbo, kaj je bilo predmet prodaje (na primer njiva).¹¹⁴

Neprecenljiva uporabna vrednost šiftnih registrov je ta, da je po njih mogoče zelo kontinuirano spremljati hišne posestnike. Pri tem je velika prednost za preučevanje hišne posesti in njenih lastnikov dejstvo, da so registri sledili fizičnemu zaporedju domov. Vrstni red popisovanja se je v registrih od leta 1756 do 1761 začel na začetku današnje Jureševe ulice (Jureša Cirila ulica) nasproti cerkvi, se nadaljeval po južni strani Prešernove ulice, nato pa tekkel po njeni severni strani do Glavnega trga in naprej proti vzhodu. V šiftnem registru 1764–1769 so ga spremenili le toliko, da je imel zdaj izhodišče pri hiši trškega sluga (ob vstopu v današnjo Prešernovo ulico), nato pa je sledil dotedanjemu zaporedju. Novost, ki jo prinaša omenjeni register, so zaporedne številke od 2 do 93 (št. 1 je pripadala hiši trškega sluga, ki je kot neobdavčene v registrih ni). Zapis »Haus No. 2« pri prvi¹¹⁵ razkriva, za kakšno vrsto oštevilčenja gre – za hišne številke. V tem pogledu je Ljutomer posebnost, saj so tu uvedli hišno oštevilčenje šest do osem let prej, preden so ga v avstrijskih dednih deželah vpeljali po enotnih kriterijih.¹¹⁶ Ljutomerske hiše so prve številke prejkone dobile tudi v fizični obliki, izpisane nad vhodnimi vrati. Oštevilčenje, ki ga srečamo v šiftnem registru 1764–1769, je z majhnimi odstopanji enako uradnemu hišnemu oštevilčenju iz leta 1770,¹¹⁷ kot ga pozna naslednji register 1774–1779. Povsem se ujemata do h. št. 25, nato pa beležimo razhajanja za nekaj števil – od ene do največ deset in na koncu spet samo za dve (vmes se pri h. št. 65 in 66 na kratko povsem ujemata) –, odvisno predvsem od tega, kako sta vključevala raztresene domove. Tako prvo kot drugo hišno oštevilčenje sta se v osnovi naslonili na zaporedje hiš v starejših šiftnih registrih, kar olajšuje sledljivost. Šiftni registri od leta 1764 dalje so vsi vodeni po hišnih številkah, enako kot leta 1787 uvedena zemljiška knjiga. Še več, ker v Ljutomeru hiš v zgodnjem 19. stoletju za razliko od številnih drugih naselij niso preštevilčili, nespremenjene hišne številke najdemo tudi v franciscejskem katastru leta 1824, ki prvi od treh katastrov iz obravnavane dobe vsebuje talni načrt,¹¹⁸ prav na podlagi tega pa je lokacije mogoče identificirati na terenu.

V znatno pomoč pri identifikaciji posestnih enot v šiftnih registrih iz let 1756–1761 so hišne številke, ki jih je v nekaterih leta 1813 dopisal magistratni uradnik Ivan Koprijan.¹¹⁹ V registru za leto 1757 je za povrh pustil nekaj dragocenih notic v zvezi s historiatom posameznih hiš, s čimer je izpričal zavestno skrb za ohranjanje zgodovinskega spomina. Poleg tega je primerjava šiftnega registra iz leta 1756 in prvega ohranjenega registra iz let 1659–1711 pokazala, da je zaporedje popisovanja posestnih enot medtem ostalo nespremenjeno oziroma da je šlo kvečjemu za majhna odstopanja. Tako je posamezni posestni enoti (hiši) potencialno mogoče slediti v preteklost do leta 1659.

V šiftnih registrih so zelo dolgo vodili poseben razdelek za **kajzarje ali želarje**, pri čemer niso vedno razlikovali med trškimi in onimi na Kamenščaku. Kot rečeno, prvo delitev na ene in druge srečamo na seznamu 16 kajzarjev ali želarjev iz leta 1711, ko so trški (11) številčno še občutno prevladovali.¹²⁰ Sredi 18. stoletja jih je bilo že več kot pol manj, kar gre pripisati bodisi izginotju bodisi prevedbi kajžne posesti v tržansko. Pri obravnavi šiftnega registra 1659–1711 smo videli, da so se takšne prevedbe dogajale v obeh smereh. V registru za leto 1756 in še posebej natančno v naslednjem za leto 1757 je omenjeni magistratni uradnik Koprijan pol stoletja pozneje (1813) v trgu identificiral le še pet kajzarjev od skupno popisanih 23 oziroma 25.¹²¹ Število trgu podsodnih kajzarjev na Kamenščaku se je tako od začetka 18. stoletja počel zmanjševati (s 5 leta 1711 na 18 oziroma 20 v letih 1756 in 1757), število trških pa preplopolovilo (z 11 na 5). Trije mlajši šiftni registri iz let 1774–1779, 1779 in 1781, ki edini razlikujejo med kajzarji v trgu (*Keyßchler In Markt*) in na Kamenščaku (*Keyßchler am Stainberg*), prikazujejo v trgu enako številčno stanje kajzarjev (5), medtem ko se je število kamenščanskih zmanjšalo na 12. Kot pričajo hišne številke, so domovi trških kajzarjev (želarjev) stali raztreseno, vsi pa na obrobju trške naselbine: prvi levo od vpadnice iz Ormoža (Hausgasa), tik pred njenim vstopom v trg (h. št. 38), trije nad Starim trgov, južno od njega (h. št. 49, 51 in 53), in zadnji zahodno od župnijske cerkve (h. št. 81).¹²² Od šiftnega registra 1786–1795 dalje so bili trški kajzarji vključeni med tržanske po-

¹¹⁴ Leta 1757 so denimo pri »gospo Flasser« zapisali, da bo ta hiša (*dies Haus*) naslednje leto plačevala manj, ker je lastnica nekemu negovskemu viničarju od hiše odprodala njivo (prav tam, ovoj 1/3, šiftni register 1757, pag. 9).

¹¹⁵ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 2, ovoj 2/1, šiftni register 1764–1769, pag. 5.

¹¹⁶ Prim. Studen, Oštevilčenje hiš, str. 439–445.

¹¹⁷ Iz krstne in mrliške matice je razvidno, da so v Ljutomeru hišno oštevilčenje uvedli sredi avgusta 1770 (NŠAM, Maticne knjige, Ljutomer, krstna maticna knjiga 1763–1791, pag. 119; mrliška maticna knjiga 1750–1773, s. p.).

¹¹⁸ SI AS 177, Franciscejski kataster za Štajersko, M 332, k. o. Ljutomer, katastrska mapa (1824), zapisnik stavbnih parcel, s. d.

¹¹⁹ Koprijan se je podpisal na koncu vsakega šiftnega registra, hišne številke pa dodal v registrih za leta 1756, 1757, 1759 in 1760 (gl. pregled šiftnih registrov v op. 33).

¹²⁰ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/1, šiftni register 1659–1711, pag. 187.

¹²¹ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/2, šiftni register 1756, pag. 36–41; ovoj 1/3, šiftni register 1757, pag. 34–38. Najboljšo referenco ponuja register za leto 1757, v katerem je poleg dodanih hišnih številk tudi nekaj podatkov o lastnikih iz vmesnega časa ter pripisano, do kod sežejo trški kajzarji in kje se začinjajo kamenščanski (pag. 34–35).

¹²² SI AS 177, Franciscejski kataster za Štajersko, M 332, k. o. Ljutomer, mapni list III, zapisnik stavbnih parcel, s. d.

sestnike, pri čemer je pri vsakem za imenom navedeno kajžar (*Keischler*).¹²³

Kot pričajo štiftni registri, se število ljutomerskih hiš do konca 18. stoletja še ni povzpelo do sto. V registru 1796–1805 je hišnih številčk sicer natanko 100, a imata dva lastnika po dve sosednji hišni številki (65 in 66 ter 82 in 83), ki sta se, kot bomo videli, medtem že združili v eno, št. 97 pa je bila pogorišče. Številke od 101 do 116 se ne nanašajo na hišno posest, ampak na njvsko (*An Aker Zünß*).¹²⁴

Medtem sta se štiftnim registrom v osemdesetih letih 18. stoletja pridružili dve novi vrsti virov: jožefinski kataster in zemljiška knjiga. **Jožefinski kataster**, ki je nastal med letoma 1785 in 1789 kot prvi kataster, sestavljen na osnovi meritev zemljišč in na teritorialni podlagi, ne po posameznih gospodstvih, je ostal v veljavi le nekaj mesecev do začetka leta 1790, ko so ponovno vpeljali terezijanskega.¹²⁵ Žal se za davčno občino Ljutomer ni ohranil niti fragmentarno, tako kot tudi ne za več drugih občin v nabornem okraju Branek.¹²⁶

Zemljiško knjigo je trški magistrat Ljutomer začel voditi v skladu z zahtevami države po uvedbi tega pravnega instrumenta pri zemljiških gospodstvih, mestih in trgih. Prva glavna knjiga je bila sicer nastavljena po požaru 1777, a se je vpisovanje dejansko začelo šele leta 1787.¹²⁷ Njena praktična stran je ta, da se zemljiškknjižni vložki, tako kot štiftni registri, ravna po zaporedju hišnih številčk. Vodenje zemljiške knjige je nato ostalo v pristojnosti trškega magistrata do pravosodnih reform po zemljiški odvezi. Dolej so nastale tri glavne zemljiške knjige, prva za obdobje 1787–1804,¹²⁸ drugo so vodili od leta 1804 do konca tridesetih let¹²⁹ in tretjo odtlej dalje, od leta

1850 ne več pri ukinjenem trškem magistratu, ampak pri novoustanovljenem ljutomerskem okrajnem sodišču.¹³⁰ V osemdesetih letih 19. stoletja jo je zamenjala nova zemljiška knjiga, ki ni več vodena glede na pripadnost zemljišč nekdanjim zemljiškim gospodstvom, temveč po teritorialnem načelu, po katastrskih občinah.¹³¹

V Ljutomeru je tako mogoče od leta 1787 kontinuirano slediti lastniškim spremembam ter vrednotim in bremenom vseh nepremičnin, ki so spadale pod trško jurisdikcijo, kar pri hišni posesti pomeni vseh hiš razen župnišča in šole. Izpovedna vrednost vsake od treh glavnih zemljiških knjig trškega magistrata je nekoliko drugačna. Zemljiškknjižni vložki pri vseh treh beležijo lastniške spremembe in bremena, medtem ko je opredelitev zemljišč različno intenzivna. Prva glavna knjiga, za obdobje 1787–1804, pri vsakem vložku oziroma posestniku navaja lego in vrednost posameznih zemljišč (povzeto iz dokumenta o pridobitvi posesti), za njive tudi velikost v plugih (oralih),¹³² pri hišah pa poleg vrednosti le podatek, ali gre za (kupnopravno) hišo (*kaufrechte behausung*), kajžo (*Keischen*) ali pogorišče (*Brandstatt*). Zgornjejša je naslednja knjiga, nastavljena leta 1804, ki ima že tiskane obrazce in poleg hišnih številčk urbarske. Ne samo da našteva posamezne stanovanjske in gospodarske zgradbe, ampak navaja tudi, iz kakšnega materiala so grajene (zidane ali lesene), za slabo polovico še gradbeno stanje (dobro, srednje in slabo), za zemljišča pa lego (na primer pod Kamensčakom, na Gornjih Tratah) in natančno izmero v oralih. Vrednost posameznikovih nepremičnin je zajeta v skupni vsoti, povzeti po dokumentu o pridobitvi posesti (kupoprodajna pogodba, zapuščinski inventar idr.). Tretja glavna knjiga, ki so jo začeli voditi konec 30. let, je po vsebini podobna drugi. Kar zadeva stavbe, je še doslednejša pri navajanju gradbenega stanja, nima pa tako natančnega in enotnega pregleda zemljišč. Ker je nastala dobro desetletje po franciscejskem katastru (1824) in velikem požaru (1827),¹³³ bo prihodnjim raziskovalcem lahko služila za preučevanje sprememb, ki jih je prinesla popožarna obnova, zlasti za ugotavljanje, katere lesene objekte so nadomestili zidani.

Prvi vir, ki prikazuje stavbno podobo trga Ljutomer kot takšno, je torej glavna zemljiška knjiga iz leta

¹²³ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 2, ovoj 2/5, štiftni register 1786–1795. Gl. pregled štiftnih registrov v op. 33.

¹²⁴ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 4, štiftni register 1796–1805.

¹²⁵ Ribnikar, *Zemljiški kataster*, str. 324–327.

¹²⁶ Prim. StLA, *Josefinischer Kataster*, Findbuch; SI AS 1010, *Jožefinski kataster za Štajersko*, popis.

¹²⁷ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 3, glavna zemljiška knjiga magistrata Ljutomer 1787–1804. – Na naslovnici prve glavne knjige je navedeno, da je prejšnja zgorela v požaru 4. maja »letošnjega leta 1777«. Letnica je bila nato popravljena na 1787, ko se je vodenje knjige dejansko začelo. To potrjujejo datumi pridobitve posesti, navedeni pri vsakem začetnem posestniku; najpoznejši datum je 26. maj 1786 (pag. 69). Na naslovnici so nato pripisali še končno letnico: »bis 1804«.

¹²⁸ Gl. prejšnjo opombo.

¹²⁹ SI PAM 1802, *Zbirka zemljiških knjig gosposčin ter magistratov in trgov*, šk. 311, št. 1571, glavna zemljiška knjiga magistrata Ljutomer [1804–]. – Naslov knjige je zabrisan. O tem, da so jo začeli voditi leta 1804, pričajo najpoznejši (najmlajši 28. maja 1804, pag. 377), in najzgodnejši pripisi (kronološko prvi 24. aprila 1804, pag. 653). Spremembe lastništva so v tej knjigi v glavnem prenehali vpisovati okoli leta 1840, potem ko je nastala nova glavna knjiga, a posamezne vpise najdemo še tja do šestdesetih let 19. stoletja (pag. 132), ko je knjigo že vodilo okrajno sodišče; vpisi iz štiridesetih let so pogosti zlasti pri bremenih.

¹³⁰ SI PAM 1802, *Zbirka zemljiških knjig gosposčin ter magistratov in trgov*, šk. 312, št. 1570, glavna zemljiška knjiga magistrata Ljutomer [ok. 1840–ok. 1885]. Pri trški hiši za trškega slugo s h. št. 1 (*Magistratliches Dienerhaus*) je, denimo, prvi pripis iz leta 1838 (pag. 1).

¹³¹ V tretji, zadnji glavni knjigi ljutomerskega trškega magistrata je pri vsakem zemljiškknjižnem vložku navedeno, katero številko vložka je v osemdesetih letih dobil v novouvedeni zemljiški knjigi katastrske občine Ljutomer. Zadnje dejanje zemljiškknjižnega urada magistrata Ljutomer je bila potrditev trškega sindika z dne 27. aprila 1850 na koncu druge in tretje glavne knjige.

¹³² Gl. op. 74.

¹³³ O požaru: Kovačič, *Ljutomer*, str. 183.

1804. Kot rečeno, je v njej novost navajanje gradbenega materiala – podatek, ki ga pogrešamo le izjemoma – in gradbenega stanja. Vrednost nepremičnin posameznega posestnika pozna že njena predhodnica (1787–1804), pri čemer v nobeni od treh glavnih knjig ne temelji na sočasni in enotni cenitvi, ampak je povzeta po dokumentu, na podlagi katerega je bilo lastništvo vpisano v zemljiško knjigo. Ti dokumenti niso bili samo zvrstno različni in iz zelo različnih let, ampak so se v njih navedene vrednosti nanašale na vsa posestnikova zemljišča, ne le na stavbe ali ohišnico. Samo za primer povejmo, da je bila kupnopravna hiša Franca Kavčiča (h. št. 48) s sodarsko obrtno pravico (jusom) in približno sedmimi orali zemljišč vpisana na podlagi pogodbe iz leta 1794 z vrednostjo 1332 goldinarjev, leta 1805 pa jo je lastnik prodal za nič manj kot 7000 goldinarjev. Sporočene vrednosti nepremičnin lahko tako služijo kvečjemu za orien-

tacijo, zato jih ne bomo analizirali in primerjali med seboj. Veliko uporabnejši in zanesljivejši so podatki o gradbenem materialu in stanju ter o obrtni pravici, vezani na hišo, saj so jih vpisali sočasno, ob nastanku knjige leta 1804, in skoraj brez dvoma na podlagi enotnih kriterijev.

Posestne enote so praviloma poimenovane kupnopravne meščanske hiše (*kaufrechtmessige bürgerliche Behausung*) – štirikrat manjka pridevnik kupnopravna in enkrat tržanska –, štiri pa kajže (*Keusche*) (št. 32, 53, 99 in 103). Pri tem je zanimivo, da je samo ena kajža (št. 53) spadala med tistih pet, ki so jih v štiftnih registrih do osemdesetih let 18. stoletja vodili v posebnem razdelku za kajžarje. Ostale so medtem pridobile status tržanske hiše, ena tržanska je zdrsnila med kajžarske, medtem ko sta kajži z najvišjima hišnima številčkama nastali na novo.

Razpredelnica 8: Opisi hišne posesti po zemljiški knjigi leta 1804¹³⁴

H. št.	Lastnik	Opis hiše (Behausung)	Vrednost v goldinarjih
1	magistratna hiša za slugo (Magistratliches Dienerhaus)	pripada trgu, v njej živi vsakokratni trški sluga (Markht Diener), trg jo poseduje od nekdanj (von altersher) [gradbeni material ni naveden]	200
2	Štefan GROSKOPF (Stephann Großkopf)	kupnopravna tržanska hiša (kaufrechtmessige burgerl: Behausung): povsem lesena stanovanjska stavba (Wohngebäude), skedenj (Scheuer) in hlev (Stallung), v dobrem gradbenem stanju (in einem gutbäulichen Stande)	635
3	Matija LUKNER (Mathias Luckner)	kupnopravna hiša s sodarskim jusom (samt eines Vaßbinders Gerechtsamme): zidana stanovanjska stavba, skedenj in hlev	1032
4	Matija SAGAJ (Mathias Sagay)	kupnopravna tržanska hiša: stanovanjska stavba, skedenj in hlev iz lesa, zdaj v dobrem stanju	190
5	Ivan Jurij PONGRAŠIČ (Johann Georg Pongraschiz) [PONGRAČIČ]	kupnopravna tržanska hiša z jermenarskim jusom (samt eines Riemers Gerechtsame): stanovanjska hiša in hlev [material ni naveden]	300
6	Peter WEBER / WEBER (Peter Weber)	kupnopravna tržanska hiša s čizmarskim jusom (samt realen Tschichmemacher Gerechtsame): zidana stanovanjska stavba in lesen hlev, postavljen(o) povsem na novo	132
7	Ivan ZEMLIČKA (Johann Semlitsckha)	tržanska hiša z lončarskim jusom (samt realen Hafnersgerechtsame): lesena stanovanjska stavba, hlev in skedenj, zidana (lončarska) peč (samt einen gemauerten Brennoffen)	666
8	Valentin KAVČIČ in žena Magdalena (Valentin Kautschitsch und Magdalena seine Ehegattin)	tržanska hiša: zidana stanovanjska stavba in lesen hlev	---
9	Lovrenc ŠOŠTERIČ (Lorenz Schosteritsch)	kupnopravna tržanska hiša: zidana stanovanjska stavba in lesen hlev	660
10	Jurij HRASTOVEC (Georg Hrastoieuz)	kupnopravna tržanska hiša: zidana stanovanjska stavba, lesena hlev in skedenj	2020
11	Andrej GABERC (Andree Gaberz)	kupnopravna tržanska hiša: povsem leseni stanovanjska hiša (Wohnhauß), hlev in skedenj, v rušljivem stanju (in einem baufälligen Stand)	310

¹³⁴ SI PAM 1802, Zbirka zemljiških knjig gosposčin ter magistratov in trgov, šk. 311, št. 1571, glavna zemljiška knjiga magistrata Ljutomer [1804–]. – Pri vsakem zemljiškknjiznem vložku do št. 98 je tudi navedba, da nepremičnina leži v trgu in župniji Ljutomer. Pri št. 99 na skrajnem zahodnem robu

trga takšnega podatka ni, pri št. 101, ki je bila še zahodnejše, že zunaj trga, pa je lokacija opredeljena kot: v okolici in župniji Ljutomer (*in der Gegend und Pfarr Lutenberg*). Lega v trgu je nato spet navedena pri št. 103 in pri naknadno vpisani št. 104.

12	Andrej MIHELIC (Andreas Michelitsch)	kupnopravna tržanska hiša s trgovskim jusom (samt realen Handlungsgerechtsame): zidana hiša, hlev in skedenj, vse v dobrem gradbenem stanju	7000
13	Ivan TURK (Johann Turkh)	kupnopravna tržanska hiša: zidana hiša, hlev in skedenj, v dobrem gradbenem stanju	2000
14	Neža FRELIH / FRÖLICH (Agnes Fröliechin)	kupnopravna tržanska hiša z mizarskim jusom (samt realen Tischlersgerechtsame): lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev, v srednjem gradbenem stanju (in einen mittelmäßig baulichen Standt)	607
15	rotovž (<i>Rathbauß</i>)	pripada trgu, v njem stanuje vsakokratni sindik (<i>Syndiker</i>), deloma pa se ga uporablja za pisarno (<i>Kanzley</i>), povsem zidan in v dobrem gradbenem stanju, trg ga poseduje od nekdaj (<i>von altersher</i>)	1000
16	Jožef MIHELIC (Joseph Michelitsch)	kupnopravna tržanska hiša s trgovskim jusom (samt realen Handlungsgerechtsame): zidana stanovanjska stavba, hlev in skedenj, vse v dobrem gradbenem stanju	4300
17	Eva NEUBAUER (Eva Neübauerin)	kupnopravna tržanska hiša: zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev, vse v dobrem gradbenem stanju	2000
18	Franc BABNIK (Franz Wabnigg)	kupnopravna tržanska hiša z vrvarskim jusom (samt realen Sailers Gerechtsamme): dobro zidana hiša, lesena skedenj in hlev	1800
19	Tomaž KOHAUT (Thomas Kohaut)	kupnopravna tržanska hiša z ranocelniškim jusom (samt realen Chyurgischen Gerechtsame): dobro zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev	3000
20	Jožef ŽIBRAT (Joseph Schiebrath)	kupnopravna tržanska hiša z barvarskim jusom (samt realen Färbers Gerechtsame): dobro zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev	1804
21	Jožef JAGROVIČ (Joseph Jagrouitsch)	kupnopravna tržanska hiša: zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev	801
22	Martin SLANČ (Martin Slantsch)	kupnopravna tržanska hiša z mesarskim jusom (samt realen Fleischers Gerechtsame): zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev, zdaj v dobrem gradbenem stanju	1968
23	Andrej PRASL (Andre Praßl)	kupnopravna tržanska hiša: zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev, zdaj v dobrem gradbenem stanju	1158
24	Matija KRALJ (Mathias Karl (sic!))	kupnopravno pogorišče (eine kaufrechtmessige Brandstadt)	100
25	Andrej HUBER (Andree Huber)	kupnopravna tržanska hiša: zidana hiša, lesena skedenj in hlev, zdaj v dobrem gradbenem stanju	1050
26	Mihael KNOC / KNOTZ in žena Uršula (Michael Knotz und Ursula dessen Ehwirthin)	kupnopravna tržanska hiša s kolarskim jusom (samt eines Wagners Gerechtsame): zidana hiša, skedenj in hlev	4032
27	Jožefa pl. STREMIZBERG (Josepha v. Stremmizberg)	kupnopravna tržanska hiša: zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev, zdaj vse v dobrem gradbenem stanju	2060
28	Franc OŠIŠEK (Franz Oschischek)	kupnopravna tržanska hiša s čevljarškim jusom (samt realen Schuster Gerechtsame): dobro zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev	1532
29	Lovrenc VOGRIN in žena Uršula (Lorenz Vogrin und Ursula dessen Ehegattin)	kupnopravna tržanska hiša z lončarskim jusom (samt Hafners Gerechtsame): zidani stanovanjska stavba in (lončarska) peč, lesena skedenj in hlev, vse v dobrem gradbenem stanju	1030
30	Marija PLAVEC (Maria Plauetzin)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, hlev in skedenj	600
31	Marija PUHER (Maria Pucherin)	kupnopravna tržanska hiša: zidana stanovanjska stavba, lesena hlev in skedenj, zdaj v srednjem gradbenem stanju	340
32	Marija RIC / RITZ (Maria Ritzin)	kupnopravna lesena kajža (Keusche)	160
33	Ivan GROSKOPF (Johann Großkopf)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, hlev in skedenj	404
34	Marija STRELEC (Maria Strellezin)	tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, hlev in skedenj	440
35	Matija KRALJ (Mathias Kral)	tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, hlev in skedenj, vse v dobrem gradbenem stanju	705

36	Jakob TOPLAK (Jakob Toplak)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev	250
37	Matija PINTERIČ (Mathias Pinteritsch)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev, zdaj v slabem stanju (dermahlen in einem schlechten Stande)	600
38	Štefan ČEH (Stephann Tschech)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev, v dobrem gradbenem stanju	200
39	Tomaž ČUJEŠ (Thomas Tschuiesch)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev	404
40	Tomaž ČREŠNOVEC (Thomas Tschreschnouetz)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev, v dobrem gradbenem stanju	250
41	Lovrenc BORIČ (Lorenz Woritsch)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev	790
42	Mihael SIRČ (Michael Sirz)	kupnopravna tržanska hiša s podkovaškim jusom (samt realen Hufschmiedgerechtsame): lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev, zidana kovačija (aus einer gemauerten Schmitten)	1085
43	Matija SGAJ (Mathias Sagaj)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev	450
44	Uršula SGAJ (Ursula Sagajin)	kupnopravna tržanska hiša s kramarskim jusom (samt Kramersgerechtsame): zidana stanovanjska stavba in lesen hlev	700
45	Jakob GLATNIK (Jakob Glatnigg)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev, vse v dobrem gradbenem stanju	340
46	Anton GASMAN (Anton Gaßmann)	kupnopravna tržanska hiša z zidarskim jusom (samt realen Maurergerechtsame): zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev	800
47	Ivan MAVRIČ (Johann Mauritsch)	kupnopravna tržanska hiša z mizarskim jusom (samt einem Tischlers Gerechtsame): lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev	624
48	Franc KAVČIČ (Franz Kautschitsch)	kupnopravna tržanska hiša s sodarskim jusom (samt realen Faßbinders Gerechtsame): zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev	1332
49	Jurij ČEH (Georg Tschech)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, hlev in skedenj	130
50	Anton KRAJNC (Anton Krainz)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev	820
51	Jernej STRELEC (Bartholome Strellez)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev	123
52	Jožef KELEMINA (Joseph Kellemina)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev	170
53	Elizabeta FURLAN (Elisabeth Furlanin)	kupnopravna kajža (kaufrechtmessige Keusche): lesena skedenj in hlev	100
54	Helena ŽAJDELA (Hellena Schaidelin)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, hlev in skedenj	1000
55	Ivan ČOPER (Johann Tschopper)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev	400
56	Jožef MURAT (Joseph Murath) [MURATA]	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev	800
57	Jožef POLAK (Joseph Pollak)	kupnopravna tržanska hiša s sodarskim jusom (samt realen Faßbinders Gerechtsame): zidana stanovanjska stavba, leseni delavnica (Werkstadt), hlev in skedenj, vse v dobrem gradbenem stanju	1342
58	Marija KLAR (Maria Klarin)	kupnopravna tržanska hiša z usnjarskim jusom (samt realen Lederers Gerechtsame): zidana stanovanjska stavba z delavnico, lesena hlev in skedenj	1872
59	Katarina JAGROVIČ (Katharina Jagrouitschin)	kupnopravna tržanska hiša z zidarskim jusom (samt realen Maurergerechtsame): zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev, vse v dobrem gradbenem stanju	532
60	Pavel LUKNER (Paul Lukner)	kupnopravna tržanska hiša s sodarskim jusom (samt realen Faßbinders Gerechtsame): zidana stanovanjska stavba, lesena hlev in skedenj, zdaj vse v dobrem gradbenem stanju	1132

61	Matija MURAT (Mathias Murath) [MURATA]	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev, zdaj vse v srednjem gradbenem stanju	920
62	Marija ERJAVEC (Maria Eriauezin)	kupnopravna tržanska hiša z usnjarskim jusom (samt Lederers Gerechtsame): zidana stanovanjska stavba z delavnico, lesena skedenj in hlev, zdaj vse v srednjem gradbenem stanju	1150
63	Mihael HUBER (Michael Huber)	kupnopravna tržanska hiša z mizarskim jusom (samt realen Tischlers Gerechtsame): zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev, vse v srednjem gradbenem stanju	469
64	Mihael RIC / RITZ (Michael Ritz)	kupnopravna tržanska hiša s pekarskim jusom (samt realen Bäkergerchtsame): zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev, zdaj vse v srednjem gradbenem stanju	1300
65 in 66	Anton VOLKMER (Anton Vollkmer)	kupnopravna tržanska hiša s čevljarskim jusom (samt realen Schustergerechtsame): zidana stanovanjska stavba, lesena hlev in skedenj, vse v srednjem gradbenem stanju	942
67	Leopold RAKOVEC (Leopold Rakouez)	kupnopravna tržanska hiša z usnjarskim jusom (samt Ledrersgerechtsame): zidana hiša (Hauß) in delavnica, lesena skedenj in hlev, zdaj vse v dobrem gradbenem stanju	1635
68	Elizabeta FURLAN (Elisabeth Furlanin)	tržanska hiša z železninarskim jusom (samt einer Eisengeschmeidlersgerechtsame), potrjenim s strani notranjeavstrijskega gubernija 13. aprila 1778: zidana hiša in lesen hlev, lesen skedenj pa je na t. i. travnatem vrtu (in dem sogenannten Graßgarten)	2050
69	Franc KURNIK (Franz Kurnigg)	kupnopravna tržanska hiša: zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev, vse v dobrem gradbenem stanju	3100
70	Jakob KOPRIJAN in žena Elizabeta (Jakob Koprian und Elisabeth dessen Gattin)	kupnopravna tržanska hiša s sedlarskim jusom (samt realen Satlersgerechtsame): zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev, zdaj v srednjem gradbenem stanju	880
71	Martin ŠLAJNC (Martin Schleintz)	kupnopravna tržanska hiša s klobučarskim jusom (samt realen Hutmachergerechtsame): zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev	2000
72	Jožef LANČIČ (Joseph Lantschitsch)	kupnopravna tržanska hiša s čevljarskim jusom (samt realen Schustergerechtsame): zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev, vse v dobrem gradbenem stanju	1030
73	Jurij GABERC (Georg Gaberz)	kupnopravna tržanska hiša s čizmarskim jusom (samt realen Tschischmachergerechtsame): lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev, vse v srednjem gradbenem stanju	---
74	Ana ŠRAJNER / SCHREINER (Anna Schreinerin)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba in hlev, vse v dobrem gradbenem stanju	640
75	Ana ŠKARDEL / SKARDEL (Anna Skardellin)	kupnopravna tržanska hiša: dobro zidana hiša	800
76	Marija RIC / RITZ (Maria Ritzin)	kupnopravna tržanska hiša: dobro zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev	800
77	[župnišče]		
78	Martin RÖK (Martin Rök)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev, vse v dobrem gradbenem stanju	540
79	Matija LORGER (Mathias Lorger)	kupnopravna tržanska hiša: zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev	260
80	Matija ŠTUHEC (Mathias Stuhetz)	kupnopravna tržanska hiša z lončarskim jusom (samt realen Hafnergerechtsame): dobro zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev	1932
81	Vencelj DÖRNER (Wenzel Dörner)	kupnopravna tržanska hiša s krojaškim jusom (samt realen Schneidergerechtsame): lesena stanovanjska stavba in hlev	330
82 in 83	Ivan MAJERHOFER / MEIERHOFER (Johann Mayrhofer)	kupnopravna tržanska hiša s čizmarskim jusom (samt realen Tschichmachergerechtsame): zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev	1100
84	Uršula BELEC (Ursula Wellez)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev	345

85	Ana LETENIK (Anna Lettenigin)	kupnopravna tržanska hiša: zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev, zdaj vse v dobrem gradbenem stanju	---
86	Dominik MURSA (Dominik Murša)	kupnopravna tržanska hiša: hiša (Hauß), hlev in skedenj [material ni naveden]	240
87	trški mlin (Magistratliches Mühlhauß)	v njem stanuje vsakokratni tretjinski mlinar (Drittmühler), v dobrem gradbenem stanju, trg ga poseduje od nekdanj [material ni naveden]	300
88	Andrej KOROŠA (Andree Koroscha)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, hlev in skedenj, zdaj vse v dobrem gradbenem stanju	304
89	Franc EDELSBRUNER (Franz Edelsbruner)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, v njem stanuje vsakokratni tretjinski mlinar hlev in skedenj, zdaj vse v dobrem gradbenem stanju	1750
90	Andrej GABERC in žena Elizabeta (Andree Gaberz und Elisabeth dessen Ehefrau)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev, zdaj v slabem stanju	812
91	Jožef JURŠIČ (Joseph Jurschitsch)	kupnopravna tržanska hiša z nakitarskim jusom (samt realen Geschmeidlersgerechtsame): zidana hiša, lesen skedenj in hlev, vse v dobrem gradbenem stanju	1775
92	Matija ŽNIDERIČ (Mathias Schnideritsch)	kupnopravna tržanska hiša: zidana stanovanjska stavba in hlev, lesen skedenj, ki stoji na t. i. travniku (Wiese) pri trgu, vse v dobrem gradbenem stanju	3640
93	Andrej HERNJA (Andree Hernia)	kupnopravna tržanska hiša: zidana stanovanjska stavba, lesena skedenj in hlev, vse v dobrem gradbenem stanju	1150
94	Ivan JURŠIČ (Johann Jurschitsch)	kupnopravna tržanska hiša s krznarskim jusom (samt realen Kürschnergerechtsame): lesena stanovanjska stavba, hlev in skedenj	320
95	Jožef SMODIŠ (Joseph Smodisch)	kupnopravna tržanska hiša: lesena stanovanjska stavba, hlev in skedenj, vse v dobrem gradbenem stanju	1085
96	Martin STEIDL (Martin Steidl)	kupnopravna tržanska hiša s kramarskim jusom (samt einen Krammsergerechtsame): lesena stanovanjska stavba, skedenj in hlev	362
97	Matija ŽNIDERIČ (Mathias Schnideritsch)	pogorišče (eine Brandstadt)	110
98	Jožef BRUMEN (Joseph Wrumen)	kupnopravna tržanska hiša s kovaškim jusom (samt realen Schmiedgerechtsame): zidana stanovanjska stavba in delavnica, lesena hlev in skedenj	1458
99	Jakob KOPRIJAN (Jakob Koprian)	kajža, v celoti lesena in v dobrem gradbenem stanju	100
100	[šola]		
101	Anton SCHLEIFER (Anton Schleifer)	hiša v okolici in župniji Ljutomer (in der Gegend und Pfarr Lutenberg): stanovanjska hiša in hlev [material ni naveden], v srednjem gradbenem stanju	100
103	Marija DELMAN (Maria Dellmanin)	kajža v trgu, povsem zidana, hlev lesen, vse v dobrem gradbenem stanju	220
12	Andrej MIHALIČ (Andreas Michalitsch)	nepozidano pogorišče (eine unerbaute brandstadt) v trgu	695
104	Ludvik FEDA (Ludwig Feda)	[poznejši vpis]: lesena hiša v trgu (eine alda im Markt aus Holz erbaute Behausung) s ključavničarskim jusom (samt dartzu gehörigen Realen Schlosser Gerechtsame) z delavnico; nepremičnino mu je v last prepustil magistrat.	150

Leta 1804 je bila najvišja hišna številka v trgu 103 (št. 104 se je pridružila pozneje), vendar število obstoječih hiš ni presegalo 100. Pri dveh številkah (št. 24 in 97) je namreč vpisano pogorišče (tretjega neznanokje v trgu je imel lastnik hiše št. 12), dvakrat pa je ena hiša vključevala dve hišni številki (65 in 66 ter 82 in 83). Kot kaže, pri zadnjih dveh že ob dodelitvi hišnih števil (1770) ni šlo za dve hiši v rokah istega

lastnika, ampak za eno, druga pa je bila pustota, predvidena za pozidavo.¹³⁵ Ker pogrešamo tudi h. št. 102,

¹³⁵ V šiftnem registru za leto 1756 je Ivan Koprijan številki 65 in 66 pozneje (1813) pripisal Antonu Volkmajerju, številki 82 in 83 pa Simonu Gabercu (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/2, šiftni register 1756, pag. 24 in 30). Toda po štetju hiš iz leta 1754 sta imela vsak le po eno hišo (gl. razpredelnico 4). Ista dva sta bila lastnika tudi po šiftnem

Ueb. Neus.	Rahmen und Stand des Eigenthümers. Was er besitzt, und quo Titulo er es besitzt.	Schätzung. weeth.	
		fl.	kr.
	<i>Rathhaus, welches dem Markte angehöret, und bei einem gewissen Syndikus besetzt, zum Theil aber zur Pachtung, verkauft ist, und ist ganz gemauert und befestigt, in einem gut beschittenen Stande, der Markt, der bei allerley in dergleichen Besitzt, und ist in einem vollkommenen Stand.</i>		
	<i>Das Haus ist ganz bei Gelyrubel</i>		
	<i>2 i Guel</i>		1000

Ljutomerski rotovž v zemljiški knjigi iz leta 1804 (SI PAM 1802, Zbirka zemljiških knjig gosposčin ter magistratov in trgov, šk. 311, št. 1571, glavna zemljiška knjiga magistrata Ljutomer [1804–], pag. 85).

je skupno število domov znašalo 98, in to vključno z župniščem (št. 77) in šolo (št. 100), ki sta v zemljiški knjigi izpuščena, saj nista bila podsodna trškemu magistratu, ampak domači župniji.

Zemljiška knjiga pri vsaki posestni enoti oziroma zemljiškoknjiznem vložku zelo dosledno navaja poslopja in gradbeni material, iz katerega so bila zgrajena. Od skupno 96 magistratu podsodnih stanovanjskih hiš je kot zidana označenih 50 ali nekaj več kot polovica (52,1 %) – med njimi ena od štirih kajž (št. 103) –, kot lesena 40 (41,7 %), pri šestih pa tak podatek manjka. 50 zidanim stanovanjskim stavbam je treba v resnici pristihi tri ali štiri. Od šestih hiš, za katere ni podatka, ali so bile zidane ali lesene, je bil nedvomno zidan trški mlin (št. 87) in prejkone tudi hiša št. 5 na današnji Prešernovi ulici, ki jo kot zidano prikazuje franciscejska katastrska mapa dvajset let pozneje (1824). Preostale štiri hiše so na njej vrisane kot lesene: hiša trškega sluga (št. 1), hiša na južnem obrobju trga (kajža s h. št. 53) ter dve hiši na zaho-

dnem robu (št. 86 in 101). Zidano je bilo seveda župnišče (št. 77) in skoraj gotovo tudi šola ob cerkvi (št. 100).¹³⁶ Zidane stanovanjske stavbe so povečini stale ob Glavnem in Starem trgu, tako kot ob nastanku franciscejskega katastra. Skoraj sleherna Ljutomerska hiša je imela dve gospodarski poslopji, in sicer lesen hlev in skedenj, oba lesena. Na zidana gospodarska poslopja naletimo le izjemoma. Tako je bila pri hiši št. 42 zidana kovačija, ne pa tudi hiša, pri dveh hišah, eni leseni (št. 7) in eni zidani (št. 29), pa srečamo zidano lončarsko peč. O gradbenem stanju zemljiška knjiga poroča pri slabi polovici hiš (46), pri čemer se podatek vedno nanaša na vse stavbe, nikoli samo na stanovanjsko. Dobro stanje je zabeleženo pri 34 hišah, srednje pri 10 in slabo pri dveh, obeh lesenih.

Zemljiška knjiga iz leta 1804 je poleg tega dragocen vir o **poklicni strukturi** ljutomerskih hišnih posestnikov, saj razkriva, na katere hiše je bila vezana obrtna pravica (jus) in za katero obrt. Gre za t. i. realno obrt za razliko od osebne obrti, vezane izključno na obrtnikovo osebo, ne na nepremičnino.¹³⁷ Hiš z obrtno pravico je bilo 40, skupno 24 obrti pa po po-

registru 1774–1779, ki že navaja malo prej dodeljene hišne številke (prav tam, šk. 2, ovoj 2/2, štiftni register 1774–1779, pag. 28 in 34), medtem ko ima Volkmajer v štiftnem registru 1764–69 provizorični št. 65 in 66 (prav tam, ovoj 2/1, štiftni register 1764–1769, pag. 63), Gaberc pa samo št. 74 (pag. 75). Ko sta bila leta 1777 oba lastnika prizadeta v požaru, je Volkmajer naveden s h. št. 65 in 66, a je šlo le za eno hišo, Gaberc pa s št. 83, ki se je prav tako nanašala na eno hišo (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 80, ovoj, 80/2.1, s. d., pag. 12 in 16). V štiftnem registru 1779 imata oba po dve številki (prav tam, šk. 2, ovoj 2/3, štiftni register 1779, pag. 140 in 146).

¹³⁶ Katastrska mapa iz leta 1824 prikazuje šolo kot zidano (SI AS 177, Franciscejski kataster za Štajersko, M 332, k. o. Ljutomer, mapni list III). Pritlično šolsko stavbo so zgradili leta 1786 in popravili 1815, novo šolsko zgradbo s h. št. 110 pa v njeni bližini postavili leta 1826 (Kovačič, *Ljutomer*, str. 99–100).

¹³⁷ O delitvi obrti na osebno in realno gl. Šorn, Kmečka in obrtniška proizvodnja, str. 70.



*Ljutomer na franciscejski katastrski mapi leta 1824
(SI AS 177, Franciscejski kataster za Stajersko, M 332, k. o. Ljutomer, mapni list III).*

gostosti zastopanih takole: štirikrat sodarska, po trikrat usnjarska, čevljarska, čizmarska, mizarska in lončarska, po dvakrat kramarstvo, trgovina in zidarstvo ter po enkrat kovaštvo, podkovaštvo, jermenarstvo, vrvarstvo, ranocelništvo, barvarstvo, mesarstvo, kolarstvo, pekarstvo, nakitarstvo, železninarstvo, sedlarstvo, klobučarstvo, krojaštvo in krznarstvo. Vendar je treba vedeti, da za razliko od pol stoletja starejšega popisa hiš iz leta 1754 tokrat nimamo pred seboj popolne slike poklicne strukture hišnih posestnikov, saj so nekateri opravljali obrti, ki niso bile vezane na hišno posest, ampak na osebno podeljeno pravico, teh pa zemljiška knjiga ni registrirala. Tako je število ljutomerskih obrtnikov in trgovcev na seznamu iz leta 1839 ali 1840, ki prikazuje celovito stanje obrti, neprimerno višje (70 brez trškega mlina) in zvrstnost poklicev večja (41).¹³⁸

¹³⁸ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/1, seznam tržanov, hiš ipd., fol. 95/1–96/1, s. d. – Neditirani seznam je moral nastati konec leta 1839 ali v prvih mesecih leta 1840. O času njegovega nastanka govorijo naslednji podatki. Na seznamu ni več lončarja Jerneja Štuheca, umrlega 31. oktobra 1839, ki je po navedbi v mrliški matici zapustil vdovo

Malo pred nastavitvijo glavne zemljiške knjige iz leta 1804 sta pri trškem magistratu nastala dva seznama oziroma t. i. izvlečka tržanskih posestnikov iz let 1800 in 1802¹³⁹ z navedbo na hišo vezane obrtne pravice (jusa) ter tremi cenitvami: hiše z zemljišči, obrti in obojega skupaj. Zaradi medtem nastalih lastniških sprememb rahlo odstopata od stanja v zemljiški knjigi iz leta 1804. Oba temeljita na prvi glavni zemljiški knjigi 1787–1804,¹⁴⁰ vendar starejši (1800) pri vrednosti hiš in zemljišč jemlje izhodiščne vsote, drugi (1802) pa tiste, ki so bile vpisane v knjigo ob lastniških spremembah. Tako seštevek pri

(NŠAM, Maticne knjige, Ljutomer, mrliška maticna knjiga 1811–1844, fol. 285), ampak najdemo na njem lončarko Ežo Štuhec, po zemljiški knjigi njegovo ženo in solastnico hiše št. 29 z lončarsko pravico (SI PAM 1802, Zbirka zemljiških knjig gosposčin ter magistratov in trgov, šk. 312, št. 1570, glavna zemljiška knjiga magistrata Ljutomer [ok. 1840–ok. 1885], pag. 121). Seznam navaja še kovača Jožefa Brumna, ki je umrl 17. maja 1840 (NŠAM, Maticne knjige, Ljutomer, mrliška maticna knjiga 1811–1844, fol. 295).

¹³⁹ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/1, Seznami tržanov, hiš ipd., 5. 8. 1800 in 10. 7. 1802.

¹⁴⁰ Prav tam, šk. 3, glavna zemljiška knjiga 1787–1804.

prvem znaša znatno manj (43.670 goldinarjev) kot pri drugem (77.546 goldinarjev in pol). Nasprotno se seznama med seboj le malo razlikujeta pri cenitvah obrti: dobrih 2486 goldinarjev leta 1800 oziroma 2381 dve leti pozneje, pri čemer so podatki prav tako vzeti iz prve glavne knjige. Naslednja knjiga iz leta 1804 jih ne navaja, ampak obrtno pravico pri posameznem posestniku vključuje v skupno vrednost njegove posesti. Samo za ilustracijo povejmo, da je razpon vrednosti obrtnih pravic leta 1802 znašal od 23 do 400 goldinarjev, pri čemer je večina nosilcev, 24 od 38, izkazovala 32 goldinarjev, štirje obrtniki 100 in dva trgovca 400.

Pregled ljutomerske hišne posesti zaključujemo s **franciscejskim katastrom**, virom, ki je temeljna prostorska referenca za obravnavano problematiko v preteklih stoletjih vse tja do začetkov trške naselbine. Drugače kot njegova predhodnika, terezijanski in jožefinski kataster, ima namreč tudi grafično upodobitev zemljišč na katastrski mapi. V merilu 1 : 2880 so vrisane vse zemljiške in stavbne parcele s posameznimi stavbami, različne barve in znaki pa za vsako parcelo ponazarjajo katastrsko kulturo (njiva, travnik, vrt, gozd, stavbišče itd.). Različna obarvanost stavb razkriva, iz kakšnega materiala so bile zgrajene: svetlorumena barva pomeni (pretežno) lesene stavbe, svetlordeča zidane in temnejša rdeča javne zgradbe, kot so cerkve, šole, magistrati, druga uradna poslopja itd.¹⁴¹

V katastrski občini Ljutomer, za katero je kataster nastal leta 1824,¹⁴² so tedaj naštel in izmerili 132 stavbišč. Od teh so vsa spadala k trgu, le zadnji dve pod Kamenščak (k h. št. 2), ker sta ležala na skrajnem južnem koncu občine pod Kamenščakom in bili v lasti kamenščanskega kajzarja. Razen tega gospodarja in Ane pl. Stremitzberg, stanujoče v Gradcu, so imeli vsi lastniki bivališče v Ljutomeru. V zapisniku stavbnih parcel je najvišja hišna številka sicer 108, vendar je bilo vseh stanovanjskih stavb nekaj manj. Zapisnik jih izkazuje 103, če k njim štejemo tudi magistrat oziroma rotovž (h. št. 15) in župnišče (št. 77), ki sta izrecno označena kot stanovanjski poslopji, trški mlin (št. 87) in šolsko stavbo (št. 100). Devet hišnih

številke pogrešamo (št. 24, 32, 65, 70, 82, 97, 102, 106 in 107); nekatere od teh hiš so opustele, v dveh primerih pa sta se dve sosednji hiši oziroma hišni številki že veliko prej združili v eno (št. 65 in 66 ter 82 in 83).¹⁴³ Pri dveh, obeh na obrobju trga zahodno in jugozahodno od župnijske cerkve, zapisnik ne navaja nobene stanovanjske stavbe, ampak samo klet (št. 105) oziroma gospodarsko poslopje (št. 108).

Na drugi strani so imeli štirje gospodarji po dve stanovanjski hiši z isto številko (št. 10, 16, 58 in 68). Druga hiša je v dveh primerih stala tik ob prvi (št. 16 in 58), enkrat malce zahodno (št. 68) in enkrat južno od trga (št. 10). Poleg tega sta dve hiši v neposredni bližini trškega mlina ob Ščavnici, ena lesena in ena zidana, spadali k trškemu magistratu na Glavnem trgu (h. št. 15). Sklepati je mogoče, da so ta dodatna stanovanjska poslopja ali vsaj nekatera med njimi imela v resnici drugo hišno številko, vendar so v zapisnik vpisali številko lastnikovega domovanja, kot je bila praksa tudi drugod. Ker so zelo verjetno nastala pozno, so jim dodelili tiste hišne številke, višje od 100, ki jih v zapisniku pogrešamo.¹⁴⁴ V prid domnevi, da je šlo pri pogrešanih res za dodatne hiše trških posestnikov, govori tudi dejstvo, da niso bile vpisane v zemljiško knjigo.¹⁴⁵ Eno stavbišče (stavb. št. 36), in sicer v rokah gospostva Branek, je označeno kot pogorišče, številko 94, ki jo je prej imela hiša na tem mestu, pa so leta 1819 dodelili novozgrajeni hiši v sosednji ulici,¹⁴⁶ zato je zaporedje številke tukaj zamaknjeno.

Iz katastra lahko lepo razberemo, katere hišne številke so se pojavile na novo po oštevilčenju leta 1770. Gre za številke, višje od 98 – toliko jih je bilo v štiftnem registru 1774–1779 –, njihov poznejši nastanek pa poleg štiftnih registrov izdajajo lokacije. Številke od 99 dalje, vključno s šolo (št. 100), so bile namreč raztresene od skrajnega zahodnega do skrajnega vzhodnega konca trga. Hišam so jih dodeljevali po vrsti, kakor so bile zgrajene, tako da že same po sebi razkrivajo kronologijo rasti ljutomerske trške naselbine v polstoletju med letoma 1770 in 1824.

¹⁴³ Gl. op. 135. – Pri hiši št. 66 (stavbišče št. 78) je ob Glavnem trgu vrisana majhna zidana stavba, ki ob nastanku katastra ni bila stanovanjska, ampak gospodarsko poslopje. Nekdanjo h. št. 65 oziroma predvideni prostor zanjo gre iskati na njenem mestu.

¹⁴⁴ Ivan Koprijan na h. št. 108, v katerem prepoznamo magistratnega uradnika, ki je leta 1813 zgledno uredil štifne registre, je imel samo gospodarsko poslopje zunaj sklenjenega trga. Nemara je stanoval na magistratu (rotovžu) ali v eni od obeh magistratnih hišic pri mlinu, kar bi pomenilo, da se je številka 108 nanašala na eno od njiju. Samo gospodarsko poslopje je imel tudi mesar Jakob Prelog, hiša št. 8, pod katero je voden, pa je pripadala učitelju Ivanu Postružniku.

¹⁴⁵ Prim. SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 311, glavna zemljiška knjiga magistrata Ljutomer [1804–].

¹⁴⁶ Kot je Ivan Koprijan dopisal v štiftni register za leto 1757, je bila hiša med št. 91 in 95 porušena, Mihael Kavčič pa je to stran ceste pri hiši št. 3 sezidal drugo (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/3, štiftni register 1757, pag. 29).

¹⁴¹ Ribnikar, Zemljiški kataster, str. 331.

¹⁴² SI AS 177, Franciscejski kataster za Štajersko, M 332, k. o. Ljutomer. – Curk navaja napačno letnico katastrske mape 1825 (Curk, *Trgi in mesta*, str. 97; Curk, *Ljutomer*, str. 9). Katastrska mapa ima v resnici letnico 1824. V spisovnem delu ni drugih datacij razen datumov signiranja, ki so jih opravili v Lipnici, in sicer: 12. decembra 1824 abecedni seznam posestnikov, 1. januarja 1825 sumarni izkaz zemljišč, 15. marca 1825 opis meja katastrske občine in 1. aprila 1825 zapisnik zemljiških parcel; zapisnik stavbnih parcel ima za datum signiranja prazen prostor. – Ljutomer je v luči franciscejskega katastra obravnaval Sašo Radovanovič (1991), ne da bi se posebej posvečal hišni posesti (Radovanovič, *Trg Ljutomer*). Zagrešil je več napak, na primer pri prevajanju poklicnih oznak in obravnavi socialne strukture posestnikov glede na navedbe oziroma navedbe poklicev (prav tam, str. 19–20).

Razpredelnica 9: Ljutomer po zapisniku stavbnih parcel franciscejskega katastra leta 1824

Št. na mapi	Ime in priimek	Stan	Bivališče	Zvrst	Površina v kvadr. sežnjih ¹⁴⁷
1	---	---	Ljutomer (Luttenberg)	cerkev	824.7
2	dekanija (Dechantey)	---	Ljutomer 77	stan. in gosp. poslopje	351.7
3	Isti	---	» «	gosp. poslopje	62.4
4	DILLMAN Elija (Dillmann Elias)	tržan (Bürger)	Ljutomer 103	stan. in gosp. poslopje	136.8
5	KOPRIJAN Ivan (Kopprian Johann)	tržan	Ljutomer 108	gosp. poslopje	28.3
6	LORGER Matija (Lorger Matthias)	tržan	Ljutomer 79	stan. in gosp. poslopje	113.6
7	ŠTUHEC Ivan (Stuhetz Johann)	tržan	Ljutomer 80	stan. in gosp. poslopje	102.8
8	FINKUŠAR Anton (Finkuschar Anton) [FINGIŠAR]	kajzar (Keuschler)	Ljutomer 81	stan. poslopje	13.3
9	Isti	» «	» «	gosp. poslopje	7.9
10	MAJERHOFER / MEIERHOFER Ivan (Mayerhofer Johann)	tržan	Ljutomer 83	stan. in gosp. poslopje	121.4
11	---	---	Ljutomer 100	šolska stavba (Schulhaus)	83.1
12	KOTNJAK Jurij (Kottniag Georg)	tržan	Ljutomer 84	stan. in gosp. poslopje	81.8
13	HRASTOVEC Jurij (Hrastovetz georg)	tržan	Ljutomer 85	stan. in gosp. poslopje	119.7
14	SLAJNŠ Martin (Sleinsch Martin) [SLAJNČ]	tržan	Ljutomer 71	gosp. poslopje	45.6
15	REK / RÖCK Matija (Röck Mathias)	tržan	Ljutomer 78	stan. in gosp. poslopje	121.3
16	MURSA Dominik (Mursa Dominicus)	čevljar (Schuster)	Ljutomer 86	stan. poslopje	33.6
17	VEBER / WEBER Peter (Weber Peter)	čevljar (Schuster)	Ljutomer 105	klet (Keller)	22.4
18	FURLAN Jožef (Fourlan Joseph)	tržan	Ljutomer 68	gosp. poslopje	57.2
19	Isti	» «	» «	stan. poslopje	32.3
20	ŽLAJFER / SCHLEIFER Anton (Schleifer Anton)	tržan	Ljutomer 101	stan. poslopje	19.7
21	SLAJNŠ Martin (Sleinsch Martin) [SLAJNČ]	klobučar (Hutmacher)	Ljutomer 99	stan. poslopje	18.8
22	magistrat (Magistrat)	---	Ljutomer 87	mlin (Mühle)	43.2
23	Isti	---	Ljutomer 15	gosp. poslopje	11.5
24	Isti	---	Ljutomer 15	stan. poslopje	52.9
25	Isti	---	Ljutomer 15	gosp. poslopje	6.3
26	Isti	---	Ljutomer 15	stan. poslopje	22.7
27	PRELOG Jakob (Prellog Jakob)	mesar (Fleischer)	Ljutomer 8	gosp. poslopje	32.7
28	BRUMEN Jožef (Wrumen Joseph)	kovač (Schmidt)	Ljutomer 98	stan. in gosp. poslopje	91.5
29	Isti	» «	» «	gosp. poslopje	19.1
30	magistrat (Magistrat)	---	Ljutomer 1	stan. poslopje	33.8
31	WASSERL Matija (Wasserl Mathias)	krojač (Schneider)	Ljutomer 88	stan. in gosp. poslopje	58.7
32	KRALJ Martin (Krall Martin)	tržan	Ljutomer 89	stan. in gosp. poslopje	230.8
33	ZORJAN Jožef (Sorlan Joseph)	tržan	Ljutomer 90	stan. in gosp. poslopje	84.5
34	ŠRAJNER / SCHREINER Jakob (Schreiner Jakob)	gostilničar (Gastwirth)	Ljutomer 92	stan. in gosp. poslopje	327.6
35	JURŠIČ Jožef (Jurschitsch Joseph)	tržan	Ljutomer 91	stan. in gosp. poslopje	140.0
36	gospostvo Branek (Herrschaft Mallegg)	---	Braneg (Mallegg)	pogorišče (Brandstadt)	115.4
37	SANČIČ Jožef (Sandschitsch Joseph)	tržan	Ljutomer 72	stan. in gosp. poslopje	157.2

¹⁴⁷ En kvadratni seženj je meril 3,59 m², 1600 sežnjev pa je sestavljalo en oral (0,57 hektarja).

38	SLA JNŠ Martin (Sleinsch Martin) [SLAJNČ]	klobučar (Hutmacher)	Ljutomer 71	stan. in gosp. poslopje	127.0
39	SMODIŠ Jožef (Schmodisch Joseph)	tržan	Ljutomer 95	stan. in gosp. poslopje	176.5
40	HERBST Franc (Herbst Franz)	tržan	Ljutomer 96	stan. poslopje	76.8
41	ŠUTEK Jožef (Schutegg Joseph)	tržan	Ljutomer 93	stan. in gosp. poslopje	137.6
42	ZOBOVIČ Ivan (Sobovitsch Johann)	tržan	Ljutomer 94	stan. in gosp. poslopje	128.4
43	GROSKOPF Marija (Grosskopf Maria)	tržanka	Ljutomer 2	stan. in gosp. poslopje	185.5
44	LUKNER Matija (Luckner Matthias)	tržan	Ljutomer 3	stan. in gosp. poslopje	149.6
45	KUNCE Ivan (Kunze Johann)	tržan	Ljutomer 4	stan. in gosp. poslopje	104.6
46	VEBER / WEBER Peter (Weber Peter)	tržan	Ljutomer 5	stan. in gosp. poslopje	96.6
47	SLAJNŠ Alojz (Sleinsch Alois) [SLAJNČ]	tržan	Ljutomer 6	stan. in gosp. poslopje	86.5
48	KARBA Matija (Karba Mathias)	tržan	Ljutomer 7	stan. in gosp. poslopje	91.8
49	Isti	» «	» «	gosp. poslopje	15.6
50	BOŠUŠNIK Ivan (Boshushnig Johann) [POSTRUŽNIK]	učitelj (Schullehrer)	Ljutomer 8	stan. in gosp. poslopje	133.2
51	LUBE Simon (Lube Simon)	tržan	Ljutomer 9	stan. in gosp. poslopje	167.9
52	HRASTOVEC Jurij (Hrastovetz Georg)	tržan	Ljutomer 10	stan. in gosp. poslopje	361.2
53	VUČINA Jakob (Wudschina Jakob)	tržan	Ljutomer 11	stan. in gosp. poslopje	148.2
54	MIHELIC Andrej (Michellitsch Andre)	tržan	Ljutomer 12	stan. in gosp. poslopje	270.1
55	Isti	» «	» «	gosp. poslopje	86.9
56	KOŠIR Jurij (Koschier Georg)	tržan	Ljutomer 13	stan. in gosp. poslopje	218.9
57	FRÖLICH / FRELIH Ivan (Frölich Johann)	tržan	Ljutomer 14	stan. in gosp. poslopje	144.4
58	magistrat (Magistrat)	---	Ljutomer 15	Rotovž (Rathaus)	82.5
59	Isti	---	» «	gosp. poslopje	73.4
60	KOTNJAK Jurij (Kottniag Georg)	tržan	Ljutomer 73	gosp. poslopje	99.7
61	MIHELIC Franc (Michelitsch Franz)	tržan	Ljutomer 16	stan. in gosp. poslopje	28.8
62	Isti	» «	» «	stan. in gosp. poslopje	237.0
63	MIHELIC Jakob (Michelitsch Jakob)	tržan	Ljutomer 17	stan. in gosp. poslopje	198.0
64	BABNIK Franc (Babnig Franz)	tržan	Ljutomer 18	stan. in gosp. poslopje	269.2
65	KOHAUT Tomaž (Kochaut Thomas)	ranocelnik (Chirurg)	Ljutomer 19	stan. in gosp. poslopje	162.8
66	KLUKOVIČ Leopold (Kluckovitsch Leopold)	tržan	Ljutomer 20	stan. in gosp. poslopje	147.6
67	ČOPER Ivan (Tschoper Johann)	tržan	Ljutomer 21	stan. in gosp. poslopje	187.4
68	SORGER Hubert (Sorgger Huberth)	tržan	Ljutomer 22	stan. in gosp. poslopje	205.7
69	ŽNIDERIČ Matija (Schnideritsch Mathias)	tržan	Ljutomer 30	stan. in gosp. poslopje	182.4
70	SERNEC Martin (Sernetz Martin)	tržan	Ljutomer 31	stan. in gosp. poslopje	70.1
71	NEMEC Florijan (Nemetz Florian)	tržan	Ljutomer 23	stan. in gosp. poslopje	294.7
72	HUBER Jurij (Huber Georg)	tržan	Ljutomer 25	stan. in gosp. poslopje	227.8
73	LUKNER Jernej (Luckner Bartholomäus)	tržan	Ljutomer 60	stan. in gosp. poslopje	163.7
74	MURAT Matija (Murath Mathias) [MURATA]	tržan	Ljutomer 61	stan. in gosp. poslopje	144.4
75	KOŠENINA Jožef (Koschenina Joseph)	tržan	Ljutomer 62	stan. in gosp. poslopje	294.4
76	GOLOB Mihael (Gollob Michael)	tržan	Ljutomer 63	stan. in gosp. poslopje	116.2
77	HOLCINGER / HOLZINGER Franc (Koltzinger Franz)	pek (Bäcker) tržan	Ljutomer 64	stan. in gosp. poslopje	293.5
78	VOLKMAJER / VOLKMEIER Jožef (Volkmayr Joseph) [VOLKMER]	tržan	Ljutomer 66	stan. in gosp. poslopje	195.0
79	RAKOVEC Marija (Rakovetz Maria)	tržanka	Ljutomer 67	stan. in gosp. poslopje	218.4
80	FURLAN Jožef (Furlan Joseph)	tržan	Ljutomer 68	stan. in gosp. poslopje	208.0
81	KORNIGIN Jožef (Kornigin Joseph)	tržan	Ljutomer 69	stan. in gosp. poslopje	218.4
82	KOTNJAK Tomaž (Kottniag Thomas)	gostilničar (Gastwirth)	Ljutomer 73	stan. in gosp. poslopje	324.1
83	MIKLOŠIČ Jurij (Mikloschitsch Georg)	tržan	Ljutomer 74	stan. in gosp. poslopje	105.0

84	148	KOREN Anton (Koren Anton)	tržan	Ljutomer 76	stan. in gosp. poslopje	92.1
85		JURŠIČ Jožef (Jurschitsch Joseph)	tržan	Ljutomer 91	gosp. poslopje	20.7
86		ŽAJDOLA Martin (Scheidolla Martin) [ŽAJDELA]	čevljar (Schumacher)	Ljutomer 75	stan. in gosp. poslopje	156.3
87		FURLAN Jožef (Furlan Joseph)	tržan	Ljutomer 53	stan. poslopje	18.4
88		FRIBEC Ana (Fribetz Anna)	tržan	Ljutomer 54	stan. in gosp. poslopje	100.0
89		SALOMAN Simon (Salomann Simon) [ŠALAMUN]	tržan	Ljutomer 58	stan. poslopje	37.5
90		POLAK Jožef (Pollag Joseph)	tržan	Ljutomer 48	gosp. poslopje	21.0
91		JAGROVIČ Katarina (Jagrovitsch Kathrina)	tržan	Ljutomer 59	stan. in gosp. poslopje	150.6
92		SALOMAN Simon (Salomann Simon) [ŠALAMUN]	tržan	Ljutomer 58	stan. in gosp. poslopje	126.0
93		HÖFLER Ivan (Höfler Johann)	tržan	Ljutomer 57	stan. in gosp. poslopje	180.4
94		MURAT Franc (Murath Franz) [MURATA]	tržan	Ljutomer 56	stan. in gosp. poslopje	190.0
95		KNOC / KNOTZ Mihael (Knotz Michael)	tržan	Ljutomer 26	stan. in gosp. poslopje	260.6
96		STREMITZBERG Ana (Stremitzberg Anna)	tržan[ka] / meščan[ka] (Bürger)	Gradec 27 (Gratz) ¹⁴⁸	stan. in gosp. poslopje	297.7
97		OSIŠEK Franc (Osischeg franz)	Tržan	Ljutomer 28	stan. in gosp. poslopje	129.8
98		Isti	» «	» «	gosp. poslopje	29.7
99		ŠTUHEC Jernej (Stuhetz Bartholomä)	tržan	Ljutomer 29	stan. in gosp. poslopje	195.4
100		KORNIK Jožef (Kornig Josepoh)	tržan	Ljutomer 33	stan. in gosp. poslopje	198.2
101		ŠILOVIČ Matija (Schillovitsch Mathias)	tržan	Ljutomer 34	stan. in gosp. poslopje	74.4
102		POLANIČ Vid (Pollanitsch Veit)	tržan	Ljutomer 35	stan. in gosp. poslopje	181.4
103		TOPLAK Jakob (Toplack Jakob)	tržan	Ljutomer 36	stan. poslopje	94.1
104		magistrat (Magistrat)	---	Ljutomer 15	gosp. poslopje	70.4
105		Isti	---	» «	gosp. poslopje	31.2
106		DOGAN Simon (Dogan Simon) [DUGAN]	tržan	Ljutomer 38	stan. in gosp. poslopje	113.3
107		ČREŠOVEC Pavel (Zreschovetz Paul)	kajzar (Keuschler)	Ljutomer 104	stan. poslopje	63.6
108		LIPOVEC Matija (Lippovetz Mathias)	viničar (Berghold)	Ljutomer 37	stan. in gosp. poslopje	154.9
109		KRIŽAN Mihael (Krischan Michael)	strugar (Drexler)	Ljutomer 39	stan. in gosp. poslopje	78.9
110		SLAČEK Jakob (Slatscheg Jakob)	tržan	Ljutomer 40	stan. in gosp. poslopje	52.0
111		VERIČ / BERIČ Lovrenc (Weritsch Lorenz)	tržan	Ljutomer 41	stan. in gosp. poslopje	234.0
112		KLOBUČAR Anton (Klobutschar Anton)	tržan kovač (Schmidt)	Ljutomer 42	gosp. poslopje	18.9
113		Isti	» «	» «	stan. in gosp. poslopje	170.3
114		ČUJEŠ Tomaž (Tschues Thomas)	tržan	Ljutomer 43	stan. in gosp. poslopje	165.0
115		SAGAJ Uršula (sagay Ursula)	tržan[ka]	Ljutomer 44	stan. poslopje	65.7
116		GLAVNIK Jakob (Glavnig Jakob)	tržan	Ljutomer 45	stan. in gosp. poslopje	126.4
117		MEDIK Matija (Medig Mathias)	tržan	Ljutomer 46	stan. poslopje	224.8
118		MAVRIČ Ivan (Mauritsch Johann)	tržan	Ljutomer 47	stan. in gosp. poslopje	177.1
119		POLAK Jožef (POLLAG Joseph)	tržan	Ljutomer 48	gosp. poslopje	60.9
120		Isti	» «	» «	gosp. poslopje	6.0
121		Isti	» «	» «	stan. poslopje	77.0
122		HVALENC Ivan (Hvalenz Johann)	tržan	Ljutomer 49	stan. in gosp. poslopje	48.3

¹⁴⁸ Hišna številka se nanaša na Ljutomer, Gradec pa pomeni bivališče lastnice.

123	KRAJNC Andrej (Krainz Andre)	tržan	Ljutomer 50	stan. in gosp. poslopje	145.2
124	KOPRIJAN Leopold (Koprian Leopold)	tržan	Ljutomer 55	stan. in gosp. poslopje	91.0
125	KAHAUT Ivan (Kahaut Johann)	tržan	Ljutomer 51	stan. poslopje	17.3
126	KELEMINA Jožef (Kellemina Joseph)	tržan	Ljutomer 52	stan. poslopje	25.5
127	Isti	» «	» «	gosp. poslopje	31.0
128	FURLAN Jožef (Furlan Joseph)	tržan	Ljutomer 53	gosp. poslopje	14.3
129	HRASTOVEC Jurij (Hrastovetz Georg)	tržan	Ljutomer 10	stan. poslopje	35.7
130	Isti	» «	» «	gosp. poslopje	22.9
131	MAJCEN Jakob (Maitzen Jakob)	kajžar (Keushler)	Kamenščak 2	stan. poslopje	94.4
132	Isti	» «	» «	gosp. poslopje	50.4

Stavbni fond Ljutomera, kot ga prikazuje franciscuska katastrska mapa, je bil povečini lesen, kar velja še posebej za gospodarska poslopja, med katerimi le izjemoma najdemo zidana. V dveh primerih je gospodarsko poslopje vrisano kot zidano (enkrat kovačija), hiša pa ne. Kar zadeva stanovanjske zgradbe, opazimo občutno razliko med Glavnim in Starim trgom na eni strani ter ostalimi deli trga na drugi. Ob Glavnem trgu je stala le ena lesena hišica, in to tik ob magistratu. Od skupno 103 stanovanjskih zgradb naštejemo 59 ali dobro polovico zidanih (57,3 %). Kot javne stavbe so obarvane samo tri: župnijska cerkev, šola ob cerkvenem obzidju in magistrat, ne pa tudi župnišče, v zapisniku imenovano dekanija.

Če gradbeno stanje po katastrski mapi leta 1824 primerjamo s tistim, ki ga leta 1804 izkazuje glavna zemljiška knjiga, ugotovimo naslednje spremembe. Kot zidanih je zdaj prikazanih šest hiš, ki so bile v začetku stoletja še lesene (št. 11, 30, 33, 43, 73 in 94), ter ena, za katero leta 1804 ni podatka o stavbnem materialu (št. 5). Na katastrski mapi ni več hiše s št. 70, leta 1804 navedene kot lesena, vendar ni izginila, ampak se je, kot potrjuje zemljiška knjiga, združila s sosednjo hišo št. 73.¹⁴⁹ Zanimiva je ugotovitev, da je h. št. 85, ki naj bi bila leta 1804 zidana, dvajset let pozneje na katastru prikazana kot lesena.

Kar zadeva **poklicno strukturo hišnih posestnikov**, je franciscuski kataster bolj ali manj neuporaben vir. V rubriki Stan (*Stand*) so namreč praviloma označeni zgolj kot tržani (*Bürger*) in eden še dodat-

no kot kovač. Drugih stanovskih oziroma poklicnih oznak je malo. Tako srečamo dva kajžarja in enega viničarja, ki so vsi imeli domovanje na obrobju trga, učitelja ter peščico obrtnikov, skupaj 13, od katerih je eden, mesar Jakob Prelog, premogel samo gospodarsko poslopje, stanoval pa je na Glavnem trgu v učiteljevi hiši št. 8.¹⁵¹ Po kakšnem kriteriju so te hišne posestnike navedli s poklicem, drugih pa ne, ostaja neznanka. Ker med njimi srečamo tudi lastnike velikih zidanih hiš, zagotovo ni bila posredi delitev na polnopravne tržane, kar bi bili tisti z oznako tržan, in netržane. Sočasnega vira, ki bi prikazoval, kateri od gospodarjev iz leta 1824 so opravljali kako obrt, nimamo. Vsekakor jih je moralo biti precej čez polovico. Kot že omenjeno, seznam obrtnikov in trgovcev iz leta 1839 ali 1840 navaja – brez trškega mlina – 70 imen in 41 poklicev.¹⁵²

Medtem ko je število ljutomerskih hiš v desetletjih pred nastankom franciscuskega katastra ostajalo zelo konstantno in je le počasi presegló številko sto, na drugi strani zaznavamo **močno diskontinuiteto priimkov njihovih lastnikov**. Ta je bila v nekaterih primerih posledica prenosa lastništva na zeta, večinoma pa je šlo za prodaje in s tem tudi za naglo menjavanje stanovalcev. Proces ponazarja spodnja preglednica hišnih gospodarjev, kot jih izkazuje štiftni register iz sedemdesetih let 18. stoletja, prvi z uradnimi hišnimi številkami, in pol stoletja mlajši franciscuski kataster.

Razpredelnica 10: Primerjava imen hišnih posestnikov v štiftnem registru 1774–1779 in franciscuskem katastru 1824¹⁵⁰

H. št.	Štiftni register 1774–1779	Franciscuski kataster 1824
1	--- [trška hiša]	magistrat [rotovž] (Magistrat)
2	Matija ERJAVEC, zdaj Balaz GROSOPF (Mathias Erjavetz, nun Balasch Großkopf)	GROSOPF Marija (Grosskopf Maria)
3	Jurij LUKNER (Georg Lukner)	LUKNER Matija (Luckner Matthias)

¹⁴⁹ Hišo št. 73 sta leta 1809 kupila viničar Tomaž Kotnik in njegova žena Marija, nato pa je Tomaž leta 1814 pridobil še h. št. 70 (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 311, glavna zemljiška knjiga magistrata Ljutomer [1804–], pag. 457 in 475).

¹⁵⁰ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 2, ovoj 2/2, štiftni register 1774–1779; SI AS 177, Franciscuski kataster za Štajersko, M 332, k. o. Ljutomer, zapisnik stavbnih parcel, s. d.

¹⁵¹ Hišo je učitelj Ivan Postružnik pridobil v začetku leta 1824, prejšnja lastnika sta bila zakonca Marko in Ana Prelog, najverjetneje starša mesarja Jakoba (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 311, glavna zemljiška knjiga magistrata Ljutomer [1804–], pag. 39).

¹⁵² Gl. op. 138.

4	Balaž KOCIPER (Walasch Koziper)	KUNCE Ivan (Kunze Johann)
5	Pavel GROSKOPF (Paul Großkopf)	VEBER / WEBER Peter (Weber Peter)
6	Julijana MARINIČ (Juliana Marinitschin)	SLAJNŠ Alojz (Sleinsch Alois) [SLAJNČ]
7	Jožef KREMPL (Joseph Kreml)	KARBA Matija (Karba Mathias)
8	Jakob JURŠIČ (Jacob Jurſchitſch)	BOŠUŠNIK Ivan (Boshushnig Johann) [POSTRUŽNIK]
9	Jožef PIHLER (Joseph Püchler)	LUBE Simon (Lube Simon)
10	Jakob HRASTOVEC (Jacob Hräßtouez)	HRASTOVEC Jurij (Hrastovetz Georg)
11	Anton MURSA (Antoni Murſä)	VUČINA Jakob (Wudschina Jakob)
12	Anton FIBBEK / VIEHBÖCK in Ivan VILDGANS / WILDGANS (Anton Vüchböck, Johannes Wüldtganß)	MIHELIC Andrej (Michellitsch Andre)
13	Matija MERNIK (Mathiaß Mernig)	KOŠIR Jurij (Koschier Georg)
14	Jurij PAHERNIK (Georg Pachernig)	FRÖLICH / FRELIH Ivan (Frölich Johann)
15	Rotovž (Ist das Rathauß)	magistrat (Magistrat)
16	Andrej MIHELIC (Andreaß Mühällitsch)	MIHELIC Franc (Michelitsch franz)
17	Eva MURKO (Eua Murkhin)	MIHELIC Jakob (Michelitsch Jakob)
18	Jožef BABNIK (Joſeph Wäbnig)	BABNIK Franc (Babnig Franz)
19	Andrej LAJTGEB / LEITGEB (Andreaß Lejdtgeb), nato Jakob	KOHAUT Tomaž (Kochaut Thomas)
20	Jožef BANIC (Joſeph Wanitſch)	KLUKOVIC Leopold (Kluckovitsch Leopold)
21	Matija JAGROVIC (Mathiaß Jägrouitſch)	ČOPER Ivan (Tschoper Johann)
22	Jožef PIHLER (Joſeph Püchler)	SORGER Hubert (Sorger Huberth)
23	Jurij KÜRZINGER (Georg Kürzinger)	NEMEC Florijan (Nemetz Florian)
24	Blaž TURK (Wlafsius Turkh)	---
25	Jurij RAUTE (Georg Rautter)	HUBER Jurij (Huber Georg)
26	Andrej HERNJA (Andreaß Hernia)	KNOC / KNOTZ Mihael (Knotz Michael)
27	Maks Ksaver pl. STREMIZBERG (Max Xaveri V: Str[e]mizberg)	STREMITZBERG Ana (Stremitzberg Anna)
28	Lovrenc KOTROL (Lorenz Kotroll)	OSIŠEK Franc (Osischeg franz)
29	Terezija ŠUC / SCHUTZ (Trefſia Schuzin)	ŠTUHEC Jernej (Stuhetz Bartholomä)
30	Tomaž ŠPINDLER / SPINDLER (Thomaß Spündler)	ŽNIDERIČ Matija (Schnideritsch Mathias)
31	Ivan PUHER (Jochäneß Puecher)	SERNEC Martin (Sernetz Martin)
32	Ivan MAUKO (Jochänes Maukho)	---
33	Anton HUBER (Antoni Hueber)	KORNIK Jožef (Kornig Josepoh)
34	Jurij KLEMENČIČ (Georg Klementschtſch) – nato Gaſper PILIH (Kasper Pülliph)	ŠILOVIČ Matija (Schillovitsch Mathias)
35	Andrej PEVEC (Andre Peuev)	POLANIČ Vid (Pollanitsch Veit)
36	Matija GANSTER (Mathiaß Gänster) [GANSER]	TOPLAK Jakob (Toplack Jakob)
37	Anton PINTERIČ (Antoni Pinteritſch)	LIPOVEC Matija (Lippovetz Mathias)
38	Sebastjan ČEH (Sewastian Tſech), kajžar	DOGAN Simon (Dogan Simon) [DUGAN]
39	Jera MIHELIC (Gerthraudt Mühellitſchin)	KRIŽAN Mihael (Krischan Michael)
40	Lenart KASER (Leonhardt Cäſſer)	SLAČEK Jakob (Slatscheg Jakob)
41	VID KOCIPER (Veÿth Kozüber)	VERIČ / BERIČ Lovrenc (Weritsch Lorenz)
42	Anton BRUMEN (Antoni Wrumen)	KLOBUČAR Anton (Klobutschar Anton)
43	Jakob HANČIČ (Jacob Häntſchitſch)	ČUJEŠ Tomaž (Tschues Thomas)
44	Ivan MAUKO (Johäneß Maukho)	SAGAJ Urſula (Sagay Ursula)
45	Matija FRIBEC (Mathiaß Früwez), nato Jožef LIEBENDRAU (Joseph Liewentrau)	GLAVNIK Jakob (Glavnig Jakob)
46	Luka GASMAN (Lucaß Gäſſman)	MEDIK Matija (Medig Mathias)
47	Mihael WALLNER (Michael Wallner)	MAVRIČ Ivan (Mauritsch Johann)
48	Franc KAVČIČ (Franz Kautſütſch)	POLAK Jožef (POLLAG Joseph)
49	Katarina ZOREC (Cäthärinä Soretzin), kajžarica	HVALENC Ivan (Hvalenz Johann)
50	Lovrenc KOJNC (Lorenz Kointz)	KRAJNC Andrej (Krainz Andre)
51	Martin ROJSTERGER / REUSTERGER (Marttin Reÿſterger), kajžar	KAHAUT Ivan (Kahaut Johann)
52	Martin ZORKO (Marttin Sorkho)	KELEMINA Jožef (Kellemina Joseph)
53	Ivan PRASL (Johann Präſſl), kajžar	FURLAN Jožef (Fourlan Joseph)
54	Matija Š[L]ANČ (Mathiaß Schäntſch)	FRIBEC Ana (Fribetz Anna)

55	Ivan ČOPOR (Jochänneß Třopor)	KOPRIJAN Leopold (Koprian Leopold)
56	Matija MUROTA (Mathiaß Murothä) [MURATA]	MURAT Franc (Murath Franz) [MURATA]
57	Mihael HÖFLER (Müchael Höfler)	HÖFLER Ivan (Höfler Johann)
58	Anton ESSENDORFER (Antoni Essendorffer)	SALOMAN Simon (Salomann Simon) – 2 hiši [ŠALAMUN]
58 1/2 ¹⁵³	Andrej HERNJA (Andreäß Herniä) – pogorišče	---
59	Filip MAJČER (Phüllüph Mäytzer)	JAGROVIČ Katarina (Jagrovitsch Kathrina)
60	Matija KOCIPER (Mathiaß Kozüber)	LUKNER Jernej (Luckner Bartholomäus)
61	Anton BELEC (Antoni Wellez)	MURAT Matija (Murath Mathias) [MURATA]
62	Dominik ERJAVEC (Dominicus Erjauetz)	KOŠENINA Jožef (Koschenina Joseph)
63	Jožef LIEBENDRAU (Joßeph Liewentrau), nato: zdaj Jožef ŠEN / SCHÖN (nun Joßeph Schön)	GOLOB Mihael (Gollob Michael)
64	Matija SEDLERSŠAK (Mathiaß Sedlerßchäg)	HOLCINGER / HOLZINGER Franc (Koltzinger Franz)
65 in	Anton VOLKMAJER / VOLKMEIER	VOLKMAJER / VOLKMEIER Jožef
66	(Antoni Volhmajr) [VOLKMER]	(Volk Mayer Joseph) – samo št. 66 [VOLKMER]
67	Matija RAKOVEC (Mathiaß Räkhouez)	RAKOVEC Marija (Rakovetz Maria)
68	Katarina LAJTGEB / LEITGEB (Cäthärinä Leidtgebin)	FURLAN Jožef (Fourlan Joseph)
69	Jurij PFODERER (Georg Pfoderer)	KORNIGIN Jožef (Kornigin Joseph)
70	Sebastjan WASSERLEITNER (Sewastian Waßserleythner)	---
71	Luka ŠTROS / STROSS (Lucaß Stroßß)	SLAJNŠ Martin (Sleinsch Martin) [SLAJNČ]
72	Sebastjan ROJKO (Sewastian Roikho)	SANČIČ Jožef (Sandschitsch Joseph)
73	Ivan TIL / TÜLL, Jurij GEBERC (Johanneß Tüll, Georg Geberz)	KOTNJAK Jurij (Kottniag Georg)
74	Jakob LANČIČ (Jacob Läntschitsch)	MIKLOŠIČ Jurij (Mikloschitsch Georg)
75	Martin PEVEC (Märttin Peuez)	ŽAJDOLA Martin (Scheidolla Martin) [ŽAJDELA]
76	Filip ROJKO (PHüllüph Roikho)	KOREN Anton (Koren Anton)
77	župnišče (Pfarhoff)	župnišče – lastnik dekanija (Dechantey)
78	Ivan TIL / TÜLL (Jochänneß Tüll), nato KRISTL-ova (Kristlin)	REK / RÖCK Matija (Röck Mathias)
79	Helena CVETKO (Hellenä Zwetkhin)	LORGER Matija (Lorger Matthias)
80	Elizabeta ŠVALEC / ŽVALEC (Elisaweth Schwäletzin)	ŠTUHEC Ivan (Stuhetz Johann)
81	Mihael GOLOB (Michael Gallob), kajzar	FINKUŠAR Anton (Finkuschar Anton) [FINGIŠAR]
82 in	Simon GABERC	MAJERHOFER / MEIERHOFER Ivan
83	(Simon Gäwerz)	(Mayerhofer Johann) – samo št. 83
84	Matija SLANA (Mathiaß Slännä)	KOTNJAK Jurij (Kottniag Georg)
85	Jakob PINTERIČ (Jacob Pintteritsch)	HRASTOVEC Jurij (Hrastovetz georg)
86	Matija VENGLER / WENGLER, zidar (Mathiaß Wengler Mauerer)	MURSA Dominik (Mursa Dominicus)
87	hiša trškega mlina (Markht Mühl Hauß)	Mlin (Mühle) – lastnik magistrat (Magistrat)
88	Jakob ERJAVEC (Jacob Erjauetz) – nato Marija UNUŠEK (Maria Unnuschegin) [ONOŠEK], nato: Andrej GREGOREC (Andre Gregorez)	WASSERL Matija (Wasserl Mathias)
89	Helena ŠTROMAJER / STROMEIER (Hellenä Stromärin)	KRALJ Martin (Krall Martin)
90	Jakob KOPRIJAN (Jacob Koprian)	ZORJAN Jožef (Sorjan Joseph)
91	Martin MIKŠA (Märtin Migßschä)	JURŠIČ Jožef (Jurschitsch Joseph)
92	Terezija MAJČER (Treßsia Mäytzerin)	ŠRAJNER / SCHREINER Jakob (Schreiner Jakob)
93	Marija HERNJA (Mariä Hernin)	ŠUTEK Jožef (Schutegg Joseph)

¹⁵³ Nenavadna hišna številka, ki je v resnici sploh ni moglo biti, ampak so tako samo označevali zemljišče v šiftnih registrih, se pojavlja tudi v poznejših registrih, ne pa več v zemljiški knjigi, ki se začena leta 1787. Kot je razvidno iz pozneje dodane hišne številke v šiftnem registru za leto 1756, je bilo pogorišče tukaj že tedaj (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer,

šk. 1, ovoj 1/2, šiftni register 1756, pag. 21). Do nastanka franciscuskega katastra tu ni zrasla nova hiša. Lokacija je jasno prepoznavna na franciscuski katastrski mapi: vogalna vrtna parcela št. 731 na Starem trgu med hišama št. 58 in 59 (stavbišči št. 92 in 92).

94	Janez JURŠIČ (Jochann Juršchitsch)	ZOBOVIČ Ivan (Sobovitsch Johann)
95	Martin SMODIŠ (Märthin Schmodiſch)	SMODIŠ Jožef (Schmodisch Joseph)
96	Peter STEUDL (Petter Steudtl)	HERBST Franc (Herbst Franz)
97	Simon FELER / FEHLER (Simon Fehler)	---
98	Andrej ANDERL (Andreaß Anderl)	BRUMEN Jožef (Wrumen Joseph)
99	---	SLAJNŠ Martin (Sleinsch Martin) [SLAJNČ]
100	---	šolska stavba (Schulhaus)
101	---	ŽLAJFER / SCHLEIFER Anton (Schleifer Anton)
102	---	---
103	---	DILLMAN Elija (Dillmann Elias)
104	---	ČREŠOVEC Pavel (Zreschovetz Paul)
105	---	VEBER / WEBER Peter (Weber Peter) – samo klet
106	---	---
107	---	---
108	---	KOPRIJAN Ivan (Kopprian Johann) – samo gospodarsko poslopje

Hišnemu priimku je v časovnem razponu 1774–1824 mogoče slediti pri 92 hišah, čeprav je bilo hiš oziroma številčk 98. Že v izhodišču sta namreč po dve sosednji hiši pripadali istemu gospodarju in sta se slednjič združili v eno (65 in 66 ter 82 in 83), štiri pa so vseskozi ostajale v javni lasti (rotovž oziroma magistrat, hiša trškega sluga, trški mlin in župnišče). Isti priimek se je v pol stoletja obdržal pri 10 zasebnih hišah, kar predstavlja dobro desetino (10,87 %). Podobni diskontinuiteti smo pričali tudi v preteklosti. Spomnimo, da se je med letoma 1659 in 1711 priimek obdržal le v petih (5,62 %) od izhodiščnih 89 tržanskih hiš (brez kajž), manj zanesljiva primerjava med letoma 1711 in 1756 pa je pokazala v najboljšem primeru dobro sedmino istih priimkov – pri največ 13 tržanskih domovih od izhodiščnih 90 (14,45 %).

Pri dejavnikih za hišnoposestni razvoj Ljutomera ne gre prezreti **požarov**, ki so trg prizadeli zelo pogosto.¹⁵⁴ Koliko so vplivali na (dolgo)trajno opustelost posameznih stavbišč, povezano tudi z odselitvijo pogorelih lastnikov, bo lahko predmet prihodnjih poglobljenih analiz razpoložljivih virov. Na tem mestu bomo opozorili samo na dva pomembna vira za spoznavanje neposredne požarne škode, in sicer na popisa pogorelcev v požarih 15. junija 1750 in 4. maja 1777.

Seznam pogorelcev leta 1750, ki ga je za pridobitev spregleda davčnih obveznosti trga do dežele 15. junija naslednje leto sestavil trški sodnik, potrdila pa sta ga župnik in kaplan, vsebuje 30 imen z navedbo, da so popolnoma pogoreli vsi razen dveh, od katerih je prvemu zgorela le majhna klet, drugemu pa skednji s kletjo. Škoda ni navedena, ampak le posameznikova višina letnega davka in činža.¹⁵⁵ Neprimerno zgovornejši je nedatirani popis pogorelcev in škode, ki ga je sestavila požarna komisija po veliko večjem požaru leta 1777. Na njem je poleg župnišča in ro-

tovža 54 imen, nanizanih po hišnih številkah (enkrat gospodar z dvema sosednjima številčkama 65 in 66), pri vsakem oškodovancu pa navedba, kateri objekti so mu zgoreli (večini vse, redkim samo ostrešja, komaj kateremu je ostala hiša), ter posebej količine uničenih premičnin, zlasti žita, pa tudi vina, nekaj živine, trgovskega blaga in drugega. Tako denimo izvemo, da je ogenj v celoti pogoltnil rotovško klet, hlev, skedenj in pridelek, da pa je sam rotovž (h. št. 15) ostal cel. Zadnji podatek je še posebej pomenljiv ob dejstvu, da so zgorele prav vse sosednje hiše na Glavnem trgu, kar kaže, da je bil rotovž za razliko od večine hiš zelo verjetno že zidan. Pri župnišču s h. št. 77 je požar zahteval ostrešje hiše s pridelkom ter premičninami na tleh.¹⁵⁶ Zanimivo je, da je F. Kovačič o tej dejansko najbolje dokumentirani ognjeni ujmi zapisal: »eden največjih požarov, o katerem pa nimamo natančnejših poročil«.¹⁵⁷

Upravičeno je mogoče trditi, da so požari spodbujali spremembe v načinu in kvaliteti gradnje ter kot taki močno vplivali na zunanjo podobo trga. Po Kovačiču so tržani zlasti po požaru 12. novembra 1827, ko je pogorela več kot polovica trga, »začeli svoje hiše zidati in s slamo kriti«.¹⁵⁸ V katerih konkretnih primerih Kovačičeva trditev drži, bo lahko pokazala primerjava opisov nepremičnin v zemljiški knjigi iz leta 1804 in njihovih upodobitev na franciscejski katastrski mapi iz leta 1824 na eni strani ter opisov nepremičnin v zemljiški knjigi s konca 30. let na drugi.

O zunanji podobi trga so od zgodnjega 17. stoletja na voljo tudi vizualni viri, od tega kar štirje iz 17. stoletja. Leta 1618 je neznani avtor prikazal Ljutomer na levem robu velike oljne slike mesta Radgona.

¹⁵⁶ Prav tam, šk. 80, 80/2.1, s. d. – Na prvi strani je dopisan datum 4. maj 1777, ki se potrjeno nanaša na datum požara. Požar tega dne je namreč omenjen na naslovni strani prve glavne zemljiške knjige ljutomerskega trškega magistrata (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 3, glavna zemljiška knjiga 1787–1804).

¹⁵⁷ Kovačič, *Ljutomer*, str. 183.

¹⁵⁸ Prav tam.

¹⁵⁴ O požarih gl. Kovačič, *Ljutomer*, str. 182–183.

¹⁵⁵ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 80, ovoj 80/1, 6. 10. 1751.



V Stari Kaiserjevi Suiti 1824–1833 je prikazan le severozahodni del trga (Kaiser, Litografrane podobe, sl. 27).

Upodobitev je nezanesljiva, še bolj pa naslednja, veduta Ljutomera, nastala najverjetneje malo pred letom 1630 in vključena v grafično upodobitev osmanskega in hajduškega pustošenja leta 1605. Na obeh je trg obdan z obzidjem, ki ga v resnici nikoli ni bilo. Ljutomerski trg z gručo nizkih lesenih hiš in župnijsko cerkvijo je nato viden v ozadju na oljni sliki neznanega avtorja iz leta 1641, na kateri sta upodobljeni vasi Križevci in Iljaševci. Sam trg je predmet upodobitve na Vischerjevem bakrorezu iz okoli leta 1681,¹⁵⁹ ki prikazuje Ljutomer približno osem let pred velikim požarom 7. maja 1689, ki naj bi upepelil celoten trg ali večino.¹⁶⁰ Če izvzamemo shematsko upodobitev na drobni shematski perspektivni risbi krajev med Muro in Dravo iz okoli leta 1700¹⁶¹ ter veduto župnijske cerkve z obzidjem in župniščem na podobi rožnovenske bratovščine iz zgodnjega 18. stoletja,¹⁶² je naslednja vedutna upodobitev trga približno stoletje in pol mlajša od Vischerjeve. V istem času, ko franciscejska katastrska mapa ponuja natančen talni prikaz Ljutomera, je nastala njegova realistična podoba, objavljena v *Stari Kaiserjevi Suiti* (1824–1833), ki pa prikazuje le severozahodni del trga.¹⁶³

Prvo talno upodobitev ljutomerske trške naselbine najdemo na jožefinskem vojaškem zemljevidu, izdelanem v letih 1784–1787 v merilu 1 : 28.800,¹⁶⁴ kar je desetkratnik merila 1 : 2880, kot ga ima štiri desetletja mlajša katastrska mapa franciscejskega katastra (1824). Za problematiko hišne posesti je povednejši od same upodobitve tisti del opisa k zemljevidu ali t. i. jožefinskim vojaškim merjenjem, ki govori

o trdnih zgradbah in se v prevodu glasi: »Župnijska cerkev, obdana z enakim [tj. trdnim] zidom, župnišče, šola, rotovž ter tridesetinski in solninski urad, poleg tega je v tem trgu večina hiš na trgu (*auf dem Platz*) kamnitih, kakor tudi mlin poleg trga na reki Ščavnici.«¹⁶⁵ Za primerjavo povejmo, da v okoliških vaseh ni bilo drugih trdnih zgradb razen cerkvenih v Jeruzalemu in pri Sv. Miklavžu, večidel zanemarjenega ljutomerskega gradu v Podgradju in mlina pri Pristavi.¹⁶⁶ Tudi sosednji trg Veržej je kazal precej slabšo podobo od Ljutomera, saj so tam kot trdne zgradbe označili samo zidano cerkev, leseno skladišče za sol in tridesetinski urad.¹⁶⁷ Podatek o večinoma zidanih hišah na ljutomerskem trgu (Glavnem trgu) se ujema s stanjem, ki ga v začetku 19. stoletja prikazuje zemljiška knjiga (1804). Kamen je torej tu kot prevladujoč gradbeni material zamenjal les najverjetneje po požaru leta 1777, medtem ko so gospodarska poslopja skoraj brez izjeme ostala lesena vsaj še do požara leta 1827.

Ko govorimo o hišah, ne moremo mimo vprašanja, koliko ljudi je v njih prebivalo. Podatke o **številu ljutomerskega prebivalstva** imamo od srede 18. stoletja, začenši s popisoma glavarine iz leta 1746, ki sta edina poimenska seznama in nudita podatke za posamezno gospodinjstvo. Po prvem, nedatiranem seznamu, na katerem manjka več kot polovica kajžarjev, je bilo v trgu 85 tržanskih družin s 423 člani, 31 posameznih gostačev in gostaških družin s skupno 58 člani ter 40 oseb v 8 popisanih kajžarskih gospodinjstvih, kar znaša skupaj 521 oseb.¹⁶⁸ Popolnejši popis z datumom 12. marec 1746 gostače prikazuje kot del tržanskih gospodinjstev, skupaj 504 osebe, od tega

¹⁵⁹ Vischer, *Topographia Ducatus Stiriae*, sl. 58. O upodobitvah trga gl. članek I. Sapača o Gradu (Gornji Ljutomer) v tej publikaciji.

¹⁶⁰ Kovačič, *Ljutomer*, str. 48, 97 in 183.

¹⁶¹ Gl. članek I. Sapača o Gradu (Gornji Ljutomer) v tej publikaciji.

¹⁶² Pavličič, *Ljutomer, podobe mesta*, s. p. [3].

¹⁶³ Kaiser, *Litografrane podobe*, sl. 27.

¹⁶⁴ Rajšp (ur.), *Slovenija na vojaškem zemljevidu. Karte*, sekcija 169.

¹⁶⁵ Rajšp (ur.), *Slovenija na vojaškem zemljevidu. Opisi*, str. 158. – Tridesetinski in solninski urad sta bila v neidentificiranih (zasebnih) hišah.

¹⁶⁶ Prav tam, str. 158–162.

¹⁶⁷ Prav tam, str. 154.

¹⁶⁸ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/1, seznam tržanov, hiš ipd., fol. 22/1–37/1.

53 gostaçev, v kajžarskih gospodinjstvih pa 90, skupno 594 (v seštevku na koncu popisa je sicer številka 600).¹⁶⁹ Ker so, kot smo videli, h kajžarjem vštetni tudi tisti na Kamenščaku, je bilo število Ljutomerčanov dejansko nekoliko nižje. Po štiftnem registru za leto 1757 je v trgu živelo samo pet kajžarjev,¹⁷⁰ katerih imena vsa najdemo v popisu glavarine, njihova gospodinjstva pa so skupaj štela 19 oseb (med njimi dve gostački). Tako je Ljutomer leta 1746 izkazoval 523 prebivalcev, kar pri ugotovljenih 98 hišah (brez župnišča in šole) pomeni 5,34 osebe na hišo.

Iz poznejšega časa razpolagamo le s sumarnimi številkami državnih ljudskih štetij, ki prikazujejo naslednje številčno stanje: leta 1770 – 473 oseb, 1782 – 574, 1810 – 544, 1812 – 603 in 1846 – 618.¹⁷¹ Potemtakem je trg največjo in najhitrejšo demografsko rast doživel v dobrem desetletju med letoma 1770 in 1782, ko naj bi se prebivalstvo povečalo za dobro petino – za 101 osebi ali 21,4 %. Zanimivo je, da je število hiš v času omenjenega povečanja stagniralo (leta 1782 je znašalo 98).¹⁷² Močno vprašljiv je tudi skok za 59 oseb ali dobro desetino (10,8 %) v samo dveh letih med 1810 in 1812, še zlasti glede na stagnacijo v obdobju 1812–1846, ko naj bi Ljutomer pridobil le 15 prebivalcev.

Po podatkih Schmutzovega štajerskega historično-topografskega leksikona (1822), ki se nanašajo na popis iz leta 1812, je bilo tedaj v trgu 106 hiš in 117 stanovanjskih strank (gospodinjstev), od 603 prebivalcev pa 290 moških in 313 žensk.¹⁷³ Kot smo videli, je Ljutomer po franciscejskem katastru leta 1824 izkazoval 103 hiše, potemtakem tri manj kakor leta 1812. Od leta 1782, ko jih je bilo 98,¹⁷⁴ se je njihovo število povečalo le neznatno. In če se ozremo še na povprečno število prebivalcev na hišo, je to leta 1782 znašalo 5,88, leta 1812 pa malce manj – 5,69.

Nepriremno večjo rast je trg ob Ščavnici doživel v tristoletnem časovnem razponu od prve polovice 16. stoletja, ko imamo prve numerične podatke o hišah (57 hiš po imenjski cenitvi iz leta 1542), do konca obravnavane dobe. Do nastanka franciscejskega katastra leta 1824 se je število trških domov povečalo za 46, na 103, kot vse kaže, najbolj v dobrem stoletju po letu 1542. Prvi štiftni register namreč leta 1659 izkazuje 89 tržanskih domov brez neznanega števila

kajž. Ni izključeno, da je število vseh domov v prvi polovici 18. stoletja že doseglo sto (štiftni register 1711 in popis glavarine 1746), nato se je ustalilo tik pod trimestno številko in šele v začetku 19. stoletja naraslo na malce več kot sto. Pri Ljutomerski hišni posesti smo torej od srede 17. stoletja do franciscejskega katastra (1824) pričra stagnaciji, ki je bila odraz splošnih gospodarskih razmer, deloma pa tudi posledica številnih požarov.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

NŠAM – Nadškofijski arhiv Maribor
Matične knjige: Ljutomer

SI AS – Arhiv Republike Slovenije
SI AS 177, Franciscejski kataster za Štajersko
SI AS 1010, Jožefinski kataster za Štajersko

SI PAM – Pokrajinski arhiv Maribor
SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer
SI PAM 1802, Zbirka zemljiških knjig gosposčin ter magistratov in trgov

StLA – Steiermärkisches Landesarchiv, Graz
A. Pettau, Stadt
A. Schauberg
Laa. A. – Landschaftliches Archiv
Josefinischer Kataster
Maria-Theresianischer Kataster

Župnijski arhiv Ljutomer
album fotografij Božidarja Kryla

LITERATURA IN OBJAVLJENI VIRI

Blaznik, Pavle: *Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500. 1 A–M*. Maribor: Obzorja, 1988 (Historična topografija Slovenije II).

Curk, Jože: *Ljutomer in njegova okolica*. Maribor: Obzorja, 1990 (Kulturni in naravni spomeniki Slovenije. Zbirka vodnikov 172).

Curk, Jože: *Trgi in mesta na slovenskem Štajerskem. Urbanografski oris do začetka 20. stoletja*. Maribor: Obzorja, 1991.

Curk, Jože: Urbanistično-gradbene zasnove trgov in mest v Podravju in Pomurju. *Svet med Muro in Dravo. Ob stoletnici 1. slovenskega tabora v Ljutomeru 1868–1968* (ur. Viktor Vrbnjak). Maribor: Obzorja, 1968, str. 287–310.

Dopsch, Alfons: *Die Landesfürstlichen Gesamturbare der Steiermark aus dem Mittelalter*. Wien, Leipzig: W. Braunmüller, 1910.

¹⁶⁹ Prav tam, fol. 38/1–56/1.

¹⁷⁰ SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/3, štiftni register 1757, pag. 34.

¹⁷¹ Straka, *Verwaltungsgrenzen und Bevölkerungsentwicklung*, str. 232. – Za leto 1782 Pirchegger poleg podatka o 574 prebivalcih navaja še dva: število hiš je znašalo 98, število družin pa eno manj (Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 55).

¹⁷² Gl. prejšnjo opombo. Natanko toliko hiš je bilo v trgu tudi po štiftnem registru 1774–1779 (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 2, ovoj 2/2, štiftni register 1774–1779) in po cenitvenih popisih iz let 1800 in 1802 (SI PAM 0004, Magistrat Ljutomer, šk. 1, ovoj 1/1, Seznamei tržanov, hiš ipd., 5. 8. 1800 in 10. 7. 1802).

¹⁷³ Schmutz, *Historisch Topographisches Lexicon*, str. 471.

¹⁷⁴ Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 55.

- Golec, Boris: *Slovenska prisežna besedila trških skupnosti in neagrarnih poklicnih skupin do konca predmarčne dobe*. Ljubljana: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, 2011. <http://nl.ijs.si/e-zrc/prisege2/index-sl.html>.
- Golec, Boris: Šoštanj v stoletjih trške avtonomije. *Kronika* 69, 2021, št. 3 (Iz zgodovine Šoštanja), str. 425–472.
- Horvat, Mojca: Arhivski fond Magistrat Ljutomer (1535–1914). *Kronika* 70, 2022, št. 3 (Iz zgodovine Ljutomera), str. 739–756.
- Hozjan, Andrej: Posestne razmere na Ljutomerskem do razpusta zemljiških gospošt (1848). *Kronika* 70, 2022, št. 3 (Iz zgodovine Ljutomera), str. 511–548.
- Ilešič, F.[ran]: Maribor in Ljutomer. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 17, 1922, sn. 2, str. 76–89.
- Kaiser, Joseph Franz: *Litografirane podobe slovenještajerskih mest, trgov in dvorcev*. Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl, 1999. Zbrala: Ivan Stopar, Primož Premzl (vzporedni naslov: *Stara Kaiserjeva suita 1824–1833 s faksimilom četrte izdaje zemljevidov Celjskega in Mariborskega okrožja*).
- Kovačič, Fr.[an]: Doneski k starejši zgodovini Murskega polja. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 15, 1919, snopič 1–4, str. 23–85.
- Kovačič, Fran: *Ljutomer. Zgodovina trga in sreza*. Maribor: Zgodovinsko društvo, 1926.
- Pavličič, Srečko: *Ljutomer, podobe mesta*. Ljutomer: Splošna knjižnica, 2018.
- Pirchegger, Hans: *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gültten, Städte und Märkte*. München: Verlag R. Oldenbourg, 1962.
- Radovanovič, Sašo: Trg Ljutomer v luči franciscejskega katastra. *Kronika* 39, 1991, št. 1–2, str. 18–24.
- Rajšp, Vincenc (ur.): *Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787. 6. zvezek*. Ljubljana: ZRC SAZU, Arhiv Republike Slovenije, 2000.
- Ribnikar, Peter: Zemljiški kataster kot vir za zgodovino. *Zgodovinski časopis* 36, 1982, št. 4, str. 321–337.
- Sapač, Igor: Grad Branek. Arhitekturnozgodovinski oris. *Kronika* 70, 2022, št. 3 (Iz zgodovine Ljutomera), str. 659–738.
- Sapač, Igor: Grad (Gornji) Ljutomer. Arhitekturnozgodovinski oris. *Kronika* 70, 2022, št. 3 (Iz zgodovine Ljutomera), str. 611–658.
- Schmutz, Carl: *Historisch Topographisches Lexicon von Steyermark. Zweyter Theil. H–M*. Gratz: And. Kienreich, 1822.
- Straka, Manfred: *Verwaltungsgrenzen und Bevölkerungsentwicklung in der Steiermark 1770–1850*. Graz: Historische Landeskommission für Steiermark, 1978 (Forschungen zur geschichtlichen Landeskunde der Steiermark, XXXI. Band).
- Studen, Andrej: Oštevilčenje hiš ob vojaški kon-skripciji 1770/71 kot tehnologija dodeljevanja naslovov in sredstvo socialnega discipliniranja. Marija Terezija. *Med razsvetlenskimi reformami in zgodovinskim spominom* (ur. Miha Preinfalk in Boris Golec). Ljubljana: ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa, Založba ZRC, 2018, str. 435–449.
- Šerbelj, Ferdinand: Jožef Digl, umrl v Radgoni leta 1765. *Umetnine iz Prekmurja. Od romanike do modernizma* (ur. Janez Balažič). Murska Sobota: Pokrajinski muzej, 2009, str. 118–123.
- Šorn, Jože: Kmečka in obrtniška proizvodnja ter obrtništvo v drugi polovici 18. stoletja. *Zgodovinski časopis* 32, 1978, št. 1–2, str. 61–99.
- Vischer, Georg Matthaeus: *Topographia Ducatus Stiriae. Gradec 1681*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1971.
- Žontar, Jože: *Struktura uprave in sodstva na Slovenskem od srede 18. stoletja do leta 1848*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 1998.
- Žontar, Jože: Uprava Štajerske, Koroške, Kranjske in Primorja 1747/48 do 1848. *Handbücher und Karten zur Verwaltungsstruktur in den Ländern Kärnten, Krain, Küstenland und Steiermark bis zum Jahre 1918. Ein historisch-biographischer Führer. Priročniki in karte o organizacijski strukturi v deželah Koroški, Kranjski, Primorju in Štajerski do leta 1918. Zgodovinsko biografski vodnik. Manuali e carte sulle strutture amministrative nelle province di Carinzia, Carniola, Litorale e Stiria fino al 1918. Guida storico-bibliografica* (ur. Jože Žontar) Graz, Klagenfurt, Ljubljana, Gorizia, Trieste: Steiermärkisches Landesarchiv, Kärntner Landesarchiv, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Arhiv SR Slovenije, Archivio di Stato di Gorizia, Archivio di Stato di Trieste, 1988 (Veröffentlichungen des steiermärkischen Landesarchives, Band 15), str. 76–92.



S U M M A R Y

House property in the market town of Ljutomer from its beginnings to the creation of the Franciscan Cadastre

The contribution discusses house property in the Slovenian Styrian market town of Ljutomer from its beginnings in the thirteenth century to the creation of the Franciscan Cadastre in 1824—the first to feature a detailed layout of the settlement. Houses are discussed in the light of available sources, such as tax registers and censuses, the land register, and

the cadastre. A more integral and detailed selection is provided of sources that are the most relevant or the most informative for understanding the problem under discussion. Another aim of the contribution is to present the possibilities and work methods for conducting further research after it turned out that, given the relatively well-preserved status and diversity of sources, a historical outline of all houses in Ljutomer can be produced for the period spanning centuries to present day.

Ljutomer holds the distinction of being one of few urban settlements in Slovenia for which there are some data available on the number of homes or property units from as early as the Middle Ages. According to the provincial princely land register from 1265–67, the market town, first documented at that time, counted 152 homesteads (Ger.: *Hofstat*) as a common form of property units in urban settlements (each comprising a house, together with the adjacent outbuildings and a small plot of land). Although clearly unrealistic, the excessively high number has never been addressed by historians. In fact, it is an error: as the calculation of levies reveals, the actual number of property units was lower precisely by a hundred, thus amounting to fifty-two.

The earliest census of house owners in the market town and the data on the number of houses are included in the valuation of the Ljutomer seigniory from 1542. The valuation distinguishes between market-town dwellers (sixty-one) and landless peasants (Ger.: *Inwohner*) who lived exclusively off day's labour pay (fourteen). The market town recorded fifty-seven houses and twenty-five house owners engaging in handicrafts. The next survey of Ljutomer's house owners was conducted in 1573 as part of the extraordinary hearth tax assessment. The list of hearth-tax payers for Ljutomer is unfortunately incomplete because the seigniory and the market town had by then been divided among several feudal lords.

The longest, eighty-six-year gap in recording the name lists of Ljutomer's house owners occurred in the Early Modern Period, lasting between 1573 and 1659, when the first preserved market-town tax register was undertaken. Nonetheless, based on the amount of the extraordinary hearth tax, it is possible to determine that in 1640 Ljutomer had ninety-two hearths (chimneys). From the mid-sixteenth century onwards, the number of houses had, indeed, increased significantly, with the tax register of 1659 stating eighty-nine market-town dwellers (with a house), who should also be added an unknown number of smallholders, so-called cottagers (Ger.: *Keuschler*). According to tax registers, Ljutomer's house property structure remained more or less unchanged until the 1830s. Although the tax registers make hardly any explicit mention of houses, it is fairly clear from the context when a certain house property was subject to taxation and when it was not.

The first source to deal explicitly with houses as such is the house census from 1754, compiled within the framework of the Theresian house census for the whole of Styria. 105 houses and 104 house owners, respectively, were registered at that time; however, a detailed analysis has shown that fifteen cottages (Ger.: *Keusche*), in fact, stood in the neighbouring settlement of Kamenščak. The house census from the above-mentioned year enables the earliest relevant comparison of house property in Ljutomer and other towns and market towns in Styria. Moreover, it is the first and the only source that provides a complete occupational structure of house masters in Ljutomer. A little less than one-third held no occupation, slightly less than three-fifths engaged in handicrafts, and one-tenth were various kinds of servants. What lends special value to having two versions of house censuses is that for each house owner they also list the property owned, which makes them the only such presentations prior to the creation of the first land register (1787).

Of particular use for studying house property is the next land register, kept from 1804 onwards, which not only lists individual residential and agricultural buildings, but it also indicates what kinds of materials were used for their construction (stone or wood). In addition, for slightly less than one-half of buildings it provides an evaluation of their construction status (good, average, and poor), and for every house it further states whether it was subject to the right to hold a handicraft activity.

The survey of house property in Ljutomer is made complete by the Franciscan Cadastre from 1824—a source that constitutes the basic spatial reference for studying the problem concerned over the previous centuries as far back as the emergence of the market-town settlement. Unlike its predecessors—the Theresian and the Josephinian cadastres—it also provides a graphic delineation of land plots on the cadastral map. The market town's building stock, as illustrated by the Franciscan cadastral map, mostly consisted of wooden houses. This holds especially for agricultural buildings, which were only exceptionally stone-built. At that time, the number of houses finally slightly exceeded a hundred (103); however, Ljutomer probably already reached a three-digit number in the first half of the eighteenth century, after which the number settled at just below a hundred.

The stagnation in house property, which occurred between the mid-seventeenth century and the creation of the Franciscan Cadastre, was a reflection of the overall economic conditions and partially also a consequence of numerous fires. The damage caused by the fires in 1750 and 1777 is well documented. It seems safe to maintain that the fires facilitated changes in the method and quality of construction and therefore significantly affected the market town's external appearance.